

Een verkeerde afslag

Een analyse van de 1 juni demonstratie in Amsterdam

Arjen Boin

Kitty Nooy

Peter van der Velden

21 oktober 2020

Een verkeerde afslag

Een analyse van de 1 juni demonstratie in Amsterdam

Dit rapport is geschreven in opdracht van het Regionaal Beleidsteam van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Arjen Boin (voorzitter)

Kitty Nooy

Peter van der Velden

Met medewerking van:

Charon van der Ham

Siebe Overdijk

Dionne Sloof

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Veelgebruikte afkortingen	4
Hoofdstuk 1. Inleiding: van succesvolle demonstratie tot mediastorm	5
Hoofdstuk 2. Op een mooie pinksterdag: de bijzondere context van de 1 juni demonstratie	8
Hoofdstuk 3. Sleutelmomenten, besluiten en onderliggende overwegingen	12
Hoofdstuk 4. Analyse van een ‘perfect storm’	21
Hoofdstuk 5. Beschouwing: het ingecalculeerde risico van risicobeheersing	33
Hoofdstuk 6. Lessen en aanbevelingen	36
Bijlage I: de formele onderzoeksopdracht	42
Bijlage II: WhatsAppverkeer minister van Justitie en Veiligheid en burgemeester	43
Bijlage III: antwoorden op de aanvullende vragen Gemeenteraad Amsterdam	45
Bijlage IV: overzicht respondenten	47
Bijlage V: tijdslijn	48
Bijlage VI: mediatijdslijn	54

Voorwoord

Op 1 juni 2020 demonstreerden duizenden mensen op de Dam. De demonstratie verliep zonder noemenswaardige incidenten. Hoewel de demonstranten de coronaregel van 1,5 meter afstand niet naleefden, werd, voor zover is vast te stellen, de demonstratie geen haard van nieuwe besmettingen. De beelden van de demonstratie leidden tot grote verontwaardiging in de media. Artsen en verplegend personeel voelden zich geschokt. Politici reageerden afkeurend.

In dit rapport proberen we te achterhalen waarom de 1 juni demonstratie niet naar behoren is verlopen. Het is niet onze intentie om 'schuldigen' aan te wijzen. Ons onderzoek is gericht op het leren van lessen. Onze bevindingen zetten hopelijk een discussie in gang waarmee betrokkenen hun voordeel kunnen doen.

Wij zijn al onze respondenten en de verschillende contactpersonen in Amsterdam dankbaar voor hun constructieve en openhartige opstelling in de gesprekken die wij met hen mochten voeren. Wij zijn getroffen door de diepe betrokkenheid van al die professionals die ook in een lang pinksterweekend hard werken om over onze veiligheid te waken.

Arjen Boin (voorzitter)

Kitty Nooy

Peter van der Velden

Veelgebruikte afkortingen

BLM	Black Lives Matter
CNP	Caribisch Netwerk Politie
CTER	(Contra-) Terrorisme, Extremisme en Radicalisering (politie)
DRIO	Dienst Regionale Informatieorganisatie (politie)
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
HIN	Hoofd Informatie (politie)
HOvD	Hoofdofficier van Dienst (politie)
IK	Informatieknooppunt (politie)
OBC	Openbare orde, Bewaken en beveiligen, en CTER (politie)
OE	Operationeel Expert (politie)
OM	Openbaar Ministerie
OOV	Directie Openbare Orde en Veiligheid
OvD-I	Officier van Dienst Informatie (politie)
RBT	Regionaal Beleidsteam
SGBO	Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden
Wom	Wet openbare manifestaties
Wpg	Wet publieke gezondheid
Wvr	Wet veiligheidsregio's

Hoofdstuk 1. Inleiding: van succesvolle demonstratie tot mediastorm

Op tweede pinksterdag, 1 juni 2020, demonstreren duizenden mensen op de Dam in Amsterdam. De directe aanleiding voor de demonstratie is de dood van een Amerikaanse zwarte man, George Floyd, die enkele dagen eerder (25 mei) door politiegeweld om het leven is gekomen in Minneapolis. De arrestatie van George Floyd wordt gefilmd en de beelden gaan *viral* op sociale media. In de Verenigde Staten ontstaan vrijwel onmiddellijk gewelddadige rellen. Op zondag 31 mei hebben in Europa de eerste 'Black Lives Matter' (BLM) demonstraties plaats in Berlijn en Londen. De internationale media berichten uitvoerig: de demonstraties verlopen vreedzaam en de opkomst is hoog.¹

De demonstratie in Amsterdam wordt georganiseerd door Nederland Wordt Beter.² Voorafgaand aan de demonstratie uiten de burgemeester, een gemeenteraadslid en enkele betrokken politiemensen hun zorgen over het mogelijke aantal demonstranten en de potentiële dreiging van geweld. De strategie wordt op het geweldsrisico afgestemd: de politie zal de-escalerend te werk gaan. Niemand wil dat deze demonstratie uit de hand loopt.

De Amsterdamse politie heeft veel ervaring met risicovolle demonstraties en heeft een beproefde werkwijze om dergelijke demonstraties in goede banen te leiden. Een team van ervaren wijkagenten en agenten uit het Caribisch Netwerk van de Amsterdamse politie-eenheid zullen de demonstratie begeleiden en contact onderhouden met de organisator.

Maandag 1 juni is niet zomaar een dag. Tweede pinksterdag is de eerste dag dat de horeca weer gasten mag ontvangen na de 'intelligente lockdown' die sinds half maart van kracht is geweest. Gezagsdragers verwachten veel publiek dat in de hoofdstad op een terras van het bijzonder fraaie lenteweek komt genieten. Er is de Amsterdamse gezagsdragers veel aan gelegen de opening van de horeca ordentelijk en volgens de coronaregels te laten verlopen.

De Dam stroomt tegen vijven vol met demonstranten – veel en veel meer mensen dan verwacht. Als duidelijk wordt dat de betogers zich niet of onvoldoende aan de coronaregels houden, moet een besluit worden genomen (wat te doen?). Er wordt besloten dat de coronaregels niet zullen worden gehandhaafd en de demonstratie niet wordt ontbonden. De burgemeester neemt contact op met de minister van Justitie en Veiligheid, Grapperhaus, en meldt hem wat is besloten. De minister antwoordt dat hij zich daar in kan vinden en dat dit besluit op een later moment geëvalueerd kan worden.³

De demonstranten verlaten de Dam op de afgesproken eindtijd en op rustige wijze. De Amsterdamse burgemeester en de eenheidschef beschouwen het rustige verloop van de demonstratie als een succes: de Amsterdamse benadering heeft (weer) gewerkt. Toch wordt deze demonstratie niet door iedereen als een succes gedefinieerd.

Al tijdens de demonstratie steekt een mediastorm op die snel in heftigheid toeneemt.⁴ De beelden van een grote groep demonstranten, samengedromd rond een podium, geven aanleiding tot een snelle, felle en massale reactie van politici, burgers en journalisten. Ook verplegers en artsen laten van zich horen. Velen spreken de vrees uit dat het virus zich door dergelijke samenkomsten weer snel kan verspreiden.⁵

De critici richten hun pijlen niet alleen op de demonstranten, maar in belangrijke mate ook op de burgemeester: zij had dit niet mogen laten gebeuren. Daar komt bij dat de burgemeester de demonstratie enige tijd heeft bijgewoond. Zij droeg daarbij een 'politieke' button, maar geen

mondkapje. Ook suggereerde zij, volgens de criticasters, dat het onderwerp van de demonstratie ‘te belangrijk’ was om tot beëindiging van de demonstratie over te gaan.*

De kritiek in sommige kranten en op sociale media is ronduit vernietigend. Het gezag van de burgemeester, en daarmee de driehoek, staat ter discussie – in de media, onder medische experts, maar ook in de politiek.

’s Avonds verschijnt de burgemeester in het televisieprogramma Op1, waar haar het vuur aan de schenen wordt gelegd. Diezelfde avond kondigt Annabel Nanninga, de fractievoorzitter van Forum voor Democratie in Amsterdam, via Twitter een motie van wantrouwen aan.⁶ De volgende dag melden de Amsterdamse gemeenteraadsfracties VVD en Partij van de Ouderen dat zij ook een motie van wantrouwen in zullen dienen. Op dinsdag 2 juni schrijft de burgemeester in haar hoedanigheid van voorzitter van de veiligheidsregio een brief aan de gemeenteraad. Zij legt in die brief kort uit hoe dit alles heeft kunnen gebeuren. Op woensdag 10 juni volgt een debat in de Amsterdamse gemeenteraad waarin de burgemeester verantwoording aflegt. Zij behoudt het vertrouwen van de raad.

Onze opdracht

Een belangrijke vraag tijdens het raadsdebat van 10 juni was: hoe heeft dit kunnen gebeuren? De burgemeester heeft een uitgebreid antwoord op deze vraag geformuleerd in de raad. De Inspectie Justitie en Veiligheid kondigde een onderzoek naar de rol van de politie aan (met nadruk op de inschatting van het aantal demonstranten). Daarnaast heeft de burgemeester een onafhankelijk onderzoek geïnitieerd. Een onafhankelijke commissie, zo kondigde de burgemeester aan, “zal zich in het onderzoek richten op de vraag welke lessen er zijn te leren uit de voorbereiding van en besluitvorming over de demonstratie op de Dam. Deelvragen zijn daarbij:

1. Wat zijn de feitelijke gebeurtenissen, dilemma’s en bestuurlijke beslissingen rondom de betoging op 1 juni?
2. Wat zijn de overwegingen geweest bij de genomen bestuurlijke besluiten?
3. Wat is de juridische en bestuurlijke context waarin deze bestuurlijke besluiten zijn of moesten worden genomen?”⁷

In dit rapport treft u de antwoorden op deze vragen.

Onze benadering

We analyseren deze demonstratie vanuit het perspectief van de *near miss*. Deze term komt uit de wereld van de luchtvaart, waar zelfs de kleinste incidenten minutieus worden onderzocht. Dat gebeurt omdat het verschil tussen een ‘near miss’ en een ramp in die wereld flinterdun is. Hoewel we in de 1 juni demonstratie niet direct het potentieel van een ramp kunnen ontwaren, is het niet moeilijk te bedenken hoe deze demonstratie fout had kunnen aflopen. De onverwachte hoeveelheid demonstranten, het sentiment onder sommige demonstranten met betrekking tot de politie, en het beperkt aantal agenten zorgden voor een verhoogd risico op escalatie. Vele mensen hadden met het coronavirus besmet kunnen worden. Gelukkig is dat allemaal niet gebeurd.

* De burgemeester legde later uit dat zij had bedoeld te zeggen dat het recht om te demonstreren te belangrijk was om de demonstratie te beëindigen. Hoe zij de aanleiding tot de demonstratie persoonlijk waardeerde, lijkt geen rol in dit besluit te hebben gespeeld.

Wij gaan in dit rapport op zoek naar kwetsbaarheden in de voorbereiding die dit incident heeft blootgelegd. Wij identificeren ‘faalfactoren’ die onder net andere condities tot een groter incident hadden kunnen leiden. We formuleren lessen en aanbevelingen die kunnen helpen deze factoren weg te nemen. Deze lessen zijn niet alleen nuttig voor Amsterdam, maar ook voor andere gemeenten en organisaties die zich in Nederland met crisisbeheersing bezig houden.

Wij hanteren in ons onderzoek een crisismanagementperspectief.⁸ Dat betekent dat we kijken naar het herkennen van een potentieel gevaarlijk incident (crisisdetectie), de voorbereiding op risicodragende gebeurtenissen (crisispreparatie), en de operationeel-bestuurlijke reactie wanneer een gebeurtenis plotseling anders verloopt dan gedacht (crisisrespons). Wij kijken ook naar de betekenis die betrokken actoren aan deze verschillende handelingen toekennen.

Wij houden in onze afwegingen nadrukkelijk rekening met de context – maatschappelijk, bestuurlijk, juridisch – waarin deze gebeurtenis zich heeft afgespeeld. De context beïnvloedt de manier waarop betrokkenen een potentieel incident inschatten, hoe zij zich daarop voorbereiden, en hoe zij reageren op onverwachte wendingen. De context bepaalt, met andere woorden, de moeilijkheidsgraad van de vereiste respons. Betrokkenen hebben soms de neiging de moeilijkheidsgraad van een crisis te overdrijven (ze spreken van een ‘perfect storm’), maar evaluatoren hebben vaak de neiging die te onderschatten. Wij proberen een gebalanceerde inschatting van die moeilijkheidsgraad te maken.

Wij zijn in dit rapport niet op zoek naar ‘schuldigen’. Natuurlijk kun je achteraf vaststellen dat mensen het anders en beter hadden kunnen doen. Dat betekent nog niet dat ze het beter hadden *moeten* doen. Wij hanteren een eenvoudig uitgangspunt: iedereen maakt fouten en niemand doet dat met opzet. Daarnaast gaan wij ervan uit dat iedereen zijn of haar best doet, tenzij het tegendeel blijkt. Dit betekent niet dat wij fouten of falen met de mantel der liefde bedekken. Het betekent slechts dat wij geen oordelen over individuele prestaties of individueel functioneren willen uitspreken. Het is onze overtuiging dat het aanwijzen van ‘schuldigen’ het vermogen tot collectief leren ondermijnt.

Onze werkwijze

Wij zijn ons onderzoek begonnen met het bestuderen van openbare stukken (mediarapportages, gemeenteraadsstukken). Wij hebben daarnaast een groot aantal interne stukken ontvangen. Wij hebben deze stukken mogen inzien op voorwaarde dat we niet zonder toestemming van de opdrachtgever uit deze stukken citeren.* Op basis van die stukken hebben we een interviewlijst gemaakt. Wij hebben uiteindelijk 26 mensen gesproken.⁹ Wij hebben ook inzage gehad in de gespreksnotities van de Inspectie Justitie en Veiligheid (na verkregen toestemming van de respondenten).

Wij hebben het rapport als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 beschrijven we kort de bestuurlijke, maatschappelijke en juridische context waarin de demonstratie zich heeft afgespeeld. In hoofdstuk 3 identificeren we de belangrijkste besluitpunten vooraf, tijdens en onmiddellijk na afloop van de demonstratie. We beschrijven ook de belangrijkste overwegingen die in de besluitvorming een rol hebben gespeeld. In hoofdstuk 4 analyseren we de voorbereiding en de begeleiding van de demonstratie. In hoofdstuk 5 geven we een korte beschouwing. In hoofdstuk 6 formuleren we lessen en aandachtspunten.

* Veel van deze stukken zijn inmiddels door de gemeente Amsterdam openbaar gemaakt.

Hoofdstuk 2. Op een mooie pinksterdag: de bijzondere context van de 1 juni demonstratie

In het analyseren van de voorbereiding en afhandeling van een complexe gebeurtenis moet de context waarin de gebeurtenis zich afspeelt, nadrukkelijk worden meegenomen. De context waarin de 1 juni demonstratie verliep, was een bijzondere. In het beschrijven van die context, maken wij een onderscheid tussen de maatschappelijke, bestuurlijke en juridische context. De beschrijving maakt duidelijk dat deze verschillende contexten invloed hebben gehad op de manier waarop Amsterdamse gezagsdragers met deze demonstratie zijn omgegaan.

Maatschappelijke context

Amsterdam was hard geraakt door de coronacrisis. Internationaal toerisme – een belangrijke economische motor in de hoofdstad – was tot bijna nul gereduceerd. De opening van de horeca was daarom van groot belang voor ondernemers en de stad. Het moest goed gaan (geen ongeregelheden of massale overtredingen). Dit was geen officieel of expliciet uitgangspunt, maar het lijkt in belangrijke mate de aandacht van betrokkenen te hebben gestuurd.

Bestuurlijke context: demonstreren “bijkans heilig”

Amsterdam heeft een duidelijke visie met betrekking tot de bejegening van demonstranten.¹ Iedereen heeft het recht te demonstreren. Het recht om te demonstreren is in Amsterdam, zoals de burgemeester het verwoordde, “bijkans heilig”.² Het onderwerp van de demonstratie mag de houding van agenten met betrekking tot de demonstranten niet bepalen. Het is de bedoeling dat agenten de vrijheid van meningsuiting mogelijk maken. De Amsterdamse bejegening wordt gekenmerkt door het zoeken naar verbinding (veel praten met organisatoren en demonstranten) en het zoveel als mogelijk vermijden van escalatie.

Het onderwerp van de 1 juni demonstratie (racisme en politiegeweld) vormde een extra uitdaging voor de Amsterdamse gezagsdragers en dienders. De burgemeester legde het als volgt uit in het raadsdebat van 10 juni: “Wat wij in ieder geval niet wilden, was dat een demonstratie die gaat over racisme en politiegeweld snel zou ontaarden in een optreden van de politie tegenover demonstranten”.³ De beleidsgrenzen waren volledig in lijn met dit uitgangspunt: leden van het Caribisch Netwerk Politie (CNP) waren gemobiliseerd, er waren slechts twee ordebussen georganiseerd en er was geen Mobiele Eenheid paraat.

Een bijkomende uitdaging betrof de 1,5 meter regel die sinds maart overal in Nederland gold. Het Regionaal Beleidsteam (RBT) van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland stelde op 7 mei 2020 een “geactualiseerde beleidslijn demonstraties” vast. Hierin staat dat het uitgangspunt bij demonstraties is de 1,5 meter afstand te waarborgen. Verder vermeldt deze beleidslijn wat de bevoegdheden van het Openbaar Ministerie en de voorzitter van de veiligheidsregio zijn tijdens een demonstratie:

- Indien een verbod of voorschrift wordt geschonden, wordt de organisator hierop aangesproken. Dat betekent dat organisatoren – die zich niet houden aan de voorschriften – gewezen worden op het feit dat ze een strafbaar feit hebben begaan en dat het Openbaar Ministerie hierover zal worden geïnformeerd. Het is aan het Openbaar Ministerie om strafbare feiten te handhaven;

- Bij acute gezondheidsproblemen wordt op advies van de GGD/GHOR de demonstratie door de voorzitter van de veiligheidsregio op grond van de Wet openbare manifestaties ontbonden en hierop wordt gefaseerd gehandhaafd;
- De demonstranten worden in eerste instantie gewezen op de gezondheidsrisico's en gevorderd om uit elkaar te gaan;
 - Indien hier geen gehoor aan wordt gegeven, volgt daadwerkelijk optreden. Bij vrees dat optreden escalerend werkt, wordt eerst expliciete instemming van de Voorzitter van de Veiligheidsregio gevraagd;
 - Dat optreden is gericht op het uitschrijven van processen-verbaal (boetes) aan in eerste instantie de organisator en vervolgens de medestanders;
 - Bij escalatie kan dit leiden tot aanhouding.⁴

Tijdens de intelligente lockdown was in Amsterdam (evenals in andere Nederlandse steden), naar het zich laat aanzien, een impliciete praktijk gegroeid met betrekking tot het handhaven van de 1,5 meter regel. Het uitschrijven van boetes werd niet gezien als middel om het doel van virusbeheersing te bereiken. "Bewaar de rust, dan komt de 1,5 meter vanzelf" – zo omschreef een van onze respondenten de strategie in deze. "Je kan een virus niet bestrijden met boetes" is een vergelijkbaar citaat dat wij mochten optekenen. De burgemeester verwoordde de gangbare benadering in het televisieprogramma Op1 (1 juni) als volgt:

Volgens mij is het wel verstandig om iets te zeggen over de verwachtingen. Natuurlijk ik maak mij daar ook zorgen, omdat ik dan teveel mensen bij elkaar zie. Tegelijkertijd, we weten ook van jongeren die ergens in bossen bij elkaar komen en feestjes lopen te houden, die 's nachts uit parken moeten worden gehaald. Mensen zijn zelf verantwoordelijk, en het kan op allerlei momenten gebeuren dat mensen toch besluiten de coronamaatregelen aan hun laars te lappen. En het is onmogelijk om met de politie en met handhaving mensen elk moment van de dag tot goed gedrag te dwingen. En dat wilt u ook niet.

Juridische context

Vooraf en tijdens de 1 juni demonstratie opereerden gezagsdragers, in Amsterdam maar ook in de rest van Nederland, onder bijzondere omstandigheden. Veel bevoegdheden die onder normale omstandigheden bij de burgemeester zijn belegd, waren overgeheveld naar de voorzitters van de veiligheidsregio's. Dit gebeurde op basis van de Wet publieke gezondheid (Wpg) en de Wet veiligheidsregio's (Wvr).

Op 27 januari 2020 plaatste minister Bruins (VWS) het coronavirus op de lijst van A-ziekten. Artikel 6 lid 4 van de Wpg bepaalt dat de voorzitter van de veiligheidsregio zorg draagt voor de bestrijding van een epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A.⁵ De minister van VWS kan de voorzitter van de veiligheidsregio opdragen hoe de bestrijding ter hand te nemen.

Ook de Wvr was in deze situatie van toepassing. Artikel 39 van de Wvr bepaalt dat de voorzitters van de veiligheidsregio bevoegdheden van de burgemeesters overnemen in geval van een ramp of crisis van meer dan plaatselijke betekenis, of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan.⁶ De relevante bevoegdheden die tijdens de coronacrisis overgingen op de voorzitters waren onder andere:

- De handhaving van de openbare orde; de bevoegdheid om overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, te beletten of te beëindigen; de bevoegdheid om bij verstoring van de openbare orde of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, de bevelen te geven die noodzakelijk te achten zijn voor de handhaving van de openbare orde (artikel 172 Gemeentewet).⁷
- Het gezag over de politie en de Koninklijke Marechaussee ter handhaving van de openbare orde (artikel 11 en artikel 14, lid 1, Politiewet 2012).
- De bevoegdheid om voorschriften en beperkingen te stellen aan of een verbod te geven op vergaderingen en betogingen op openbare plaatsen (artikel 5 Wom). De bevoegdheid om aanwijzingen te geven tijdens een betoging (artikel 6 Wom). En de bevoegdheid om aan degenen die een betoging houden of daaraan deelnemen opdracht te geven deze terstond te beëindigen (artikel 7 Wom).

Op aanwijzing van de minister hebben de voorzitters van alle 25 veiligheidsregio's meerdere noodverordeningen afgekondigd. Op de dag van de demonstratie, 1 juni, trad om 12.00 uur een nieuwe noodverordening in werking. Artikel 2.2 van de noodverordening luidt: "Het is verboden zich in de publieke ruimte te bevinden zonder tot een andere persoon een afstand te houden van ten minste 1,5 meter". Overtreding van de noodverordening is strafrechtelijk handhaafbaar op grond van artikel 443 van het Wetboek van Strafrecht. Een overtreding van de noodverordening wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste drie maanden of een geldboete van de tweede categorie.⁸

Conclusie: een unieke context

De eerste juni was een spannende dag voor Amsterdam. Na een periode van 'lockdown' mochten de mensen de terrassen weer bezoeken. De weersverwachtingen beloofden een grote toeloop. Het beeld van grote drommen mensen flanierend door kleine steegjes voedde de angst bij betrokkenen dat de versoepeling van het coronaregime zo weer voorbij kon zijn. Dat zou een grote klap voor de Amsterdamse economie betekenen. Het moest goed gaan. Het gemeentebestuur en de politie waren zich daar goed van bewust. Hun focus in dat weekend lag begrijpelijkerwijs op de horeca.

De aangekondigde demonstratie werd door een heel andere bril gezien. De BLM-demonstraties in de Verenigde Staten verliepen gewelddadig. Amsterdam had een naam hoog te houden als het om demonstraties ging. Het angstbeeld bestond uit politiemensen vechtend met BLM-demonstranten, plunderingen van winkels, chaos in de stad. Het gevreesde geweldsscenario drukte de mogelijkheid van corona-overtredingen tijdens deze demonstratie naar de achtergrond.

De terugkeer naar 'normaal' manifesteerde zich subtiel op een andere wijze. In de coronamaanden acteerde de burgemeester vaak als voorzitter van de veiligheidsregio. Heel veel bestuurlijke issues werden in RBT-verband besproken en besloten. De 1 juni demonstratie werd echter geheel in de Amsterdamse lijn voorbereid (het RBT speelde geen rol). De positie van de burgemeester – voorzitter of burgemeester? – is in de voorbereiding op de demonstratie geen moment onderwerp van discussie geweest. Dat lijkt op juridische gronden heel goed te verdedigen. In de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland was afgesproken dat demonstraties ook tijdens grensoverschrijdende crises door de lokale

burgemeesters zouden worden afgehandeld.* Op organisatorische gronden is het nog veel beter te verdedigen (Amsterdam heeft immers de expertise en capaciteiten). Corona lijkt geen dominante overweging te zijn geweest in de voorbereiding.

* Artikel 16 lid 1 van de Wvr bepaalt dat het bestuur van de veiligheidsregio ten minste eenmaal in de vier jaar een regionaal crisisplan vaststelt waarin de "organisatie, de verantwoordelijkheden, de taken en bevoegdheden in het kader van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing worden beschreven." In het Regionaal Crisisplan 2016-2020 van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland is vastgelegd dat een "geplande crisis" (waaronder ook een demonstratie wordt verstaan) "in principe lokaal per gemeente opgepakt" wordt (p.5). 'Geplande crisis' is een term van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. Volgens het crisisplan hebben de burgemeester en de hoofdofficier van justitie op strategisch niveau de leiding over deze geplande crisis. Het uitgangspunt van een geplande crisis is: "Een besluit tot opschaling in de GRIP-structuur wordt conform de daartoe geldende afspraken genomen. Een eventuele opschaling in de GRIP-structuur verandert niets aan de bevoegdheden."

Hoofdstuk 3. Sleutelmomenten, besluiten en onderliggende overwegingen

In dit hoofdstuk beschrijven we de sleutelmomenten in de voorbereiding en tijdens de demonstratie.¹ We geven de overwegingen weer die hebben geleid tot de verschillende genomen besluiten.

1. Initiële inschatting: deze demonstratie kan 'in de lijn' worden afgehandeld

Zaterdagavond 30 mei om 18.27 uur belt een wijkagent de Officier van Dienst Informatie (OvD-I) van de politie Amsterdam. Iemand heeft de agent gewezen op een Twitterbericht waarin wordt gezinspeeld op een gewelddadige demonstratie, inclusief plunderingen, in de P.C. Hoofdstraat. De OvD-I zet deze informatie uit bij de recherche. De wijkagent heeft meer nieuws: hij weet dat op de Facebookpagina van Comité 21 maart een oproep is gedaan om op maandag 1 juni bijeen te komen op het Museumplein. Het thema is Black Lives Matter. Verder vertelt hij dat Black Lives Matter teksten zijn geschilderd in de nabijheid van het Amerikaanse consulaat aan het Museumplein (hij stuurt foto's via WhatsApp).

De wijkagent heeft al gebeld met zijn wijkteamchef (Zuid Buitenveldert). De teamchef belt ruim een uur later (19.48 uur) met de OvD-I om te overleggen hoe met het bericht over de demonstratie om te gaan. De OvD-I stelt voor dit neer te leggen bij de OvD-I van de zondagochtenddienst, die het dan kan voorleggen aan de afdeling Openbare orde, Bewaken en beveiligen, en CTER (OBC) van de Dienst Regionale Informatieorganisatie (DRIO) van de politie.² De DRIO consulteert openbare online bronnen om meer over de demonstratie te weten te komen.

De DRIO informeert vervolgens de Hoofdofficier van Dienst (HOvD), die weer contact opneemt met de teamchef Zuid Buitenveldert om te bezien of de demonstratie in de lijn kan worden voorbereid. De HOvD informeert ook de eenheidsleiding over de mogelijke demonstratie. Op basis van deze contacten besluit de HOvD dat de demonstratie in de reguliere lijn kan worden opgepakt. Het opzetten van een Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden (SGBO) lijkt op dit moment niet nodig.*

Zondagochtend rond 10.55 uur deelt de DRIO een eerste informatiebeeld van het Facebook-evenement (zie kader). De organisator wil, naar aanleiding van de gebeurtenissen in de Verenigde Staten, op maandag 1 juni een vreedzame bijeenkomst en betuiging van solidariteit organiseren op het Museumplein.

Zondag 10:55 uur – Eerste informatiebeeld DRIO

- Museumplein
 - 1 juni, 14.00-15.30 uur
 - Het doel van het evenement is een vreedzame bijeenkomst en betuiging van solidariteit naar aanleiding van de gebeurtenissen in Amerika. Het gaat expliciet niet om een protest.
 - De organisator zorgt voor het in acht nemen van de coronarichtlijnen van het RIVM.
 - Het evenement lijkt niet te worden opgepikt door personen of groepen gerelateerd aan antiracisme.
 - De organisator heeft de afgelopen 18 uur niet gereageerd op discussies op sociale media.
-

De DRIO overlegt op zondag met het Hoofd Informatie (HIN) van de SGBO-COVID. In het overleg tussen

* Het ontbreken van een SGBO-structuur is niet uitzonderlijk. Een SGBO wordt voor risicovolle gebeurtenissen opgezet, maar het overgrote deel van de demonstraties valt niet in die categorie.

de DRIO en het HIN wordt besloten de demonstratie niet in de bestaande SGBO-structuur op te pakken. De organisatie wordt belegd bij de teamchef Zuid Buitenveldert (waar het Museumplein onder valt).

Besluit

De demonstratie van 1 juni wordt voorbereid als een reguliere demonstratie. Een SGBO-structuur wordt niet opgetuigd en een subdriehoek komt niet bijeen.* De reguliere beleids- en tolerantiegrenzen zijn van toepassing.

Overweging

De HOvD schat op basis van beschikbare informatie in dat de omvang van de demonstratie beperkt is en het risico beheersbaar. Er is geen reden een SGBO (Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden) te initiëren. Het evenement kan gewoon in de reguliere lijn worden voorbereid.

2. De burgemeester accordeert afspraken met de organisatie

Zondagmiddag, tussen 13.30 uur en 13.50 uur, heeft de HOvD contact met piket-eenheidsleiding over de demonstratie. De HOvD heeft in die periode ook contact met de piket-functionaris van de Directie Openbare Orde en Veiligheid (OOV).

Zondag 14.30 uur – Tweede informatiebeeld DRIO

- Ongeveer 500 aanmeldingen van deelnemers.
 - Discussie op sociale media over plaatshebben of uitstellen van de demonstratie.
 - Organisator wil organisatie van het evenement neerleggen wegens ophef.
 - Organisator roept binnen de protestwereld andere organisaties op tot gezamenlijke organisatie.
-

Op sociale media ontstaat die middag ophef rond de organisator van de demonstratie. Er wordt geklaagd dat de demonstratie niet vanuit de zwarte gemeenschap wordt georganiseerd. De organisator doet een oproep aan andere organisaties voor het gezamenlijk organiseren van de demonstratie. Een aantal organisaties, waaronder Kick Out Zwarte Piet en Black Queer & Trans Resistance NL, besluit de organisatie over te nemen onder de noemer 'Nederland Wordt Beter'.³ De politie is goed bekend en heeft goede ervaringen met de nieuwe organisatoren.

Het CNP wordt gevraagd contact met de organisator te onderhouden. Die middag rond 16.30 uur heeft een lid van het CNP – er is nog geen officiële kennisgeving van de demonstratie ontvangen – contact met de organisator. De nieuwe organisator kondigt een andere locatie voor de demonstratie aan: de Dam. De demonstratie zal plaatshebben van 17.00-18.30 uur, onder begeleiding van een eigen ordedienst. De organisator verwacht 150-200 demonstranten en zegt te streven naar een vreedzame bijeenkomst met inachtneming van de coronamaatregelen. De organisatie zegt zelfs toe mondkapjes uit te delen en stippen op het plein aan te brengen (die 1,5 meter afstand laten zien). De contactpersoon van CNP rapporteert dat hij vertrouwen heeft in de organisatie en de gemaakte afspraken. De gemeente Amsterdam en de politie ontvangen om 16.52 uur de officiële kennisgeving van de demonstratie.

* Een subdriehoek is een afgeleide van de driehoek en een ambtelijk overleg van medewerkers van de gemeente, de politie en het Openbaar Ministerie. Veel demonstraties worden in Amsterdam voorbereid in een subdriehoek.

De HOvD informeert rond 16.50 uur de districtschef Centrum/Noord dat de demonstratie op de Dam (zijn district) zal plaatshebben. De districtschef informeert op zijn beurt de teamchef Burgwallen die de operationele voorbereiding ter hand zal nemen.

De piketambtenaar-OOV vat de afspraken die zijn gemaakt met de organisator samen en legt die om 18.07 uur per mail voor aan de burgemeester. De burgemeester gaat om 18.14 uur akkoord met de gemaakte afspraken. Om 18.23 uur informeert de OOV-ambtenaar de HOvD, die vervolgens de eenheidsleiding informeert.

Op grond van artikel 7 van de Wom had de burgemeester de demonstratie mogen verbieden omdat de kennisgeving niet tijdig was gedaan.* Volgens artikel 2.32 van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) van de gemeente Amsterdam moet de organisator van een betoging ten minste 24 uur vóór de aanvang de burgemeester schriftelijk in kennis stellen van het houden daarvan. Zaterdag, zondag en algemeen erkende feestdagen worden niet mee meegerekend bij de bepaling van deze termijn. Aangezien de organisatie de officiële kennisgeving pas op zondagmiddag had ingediend en maandag 1 juni een algemeen erkende feestdag was, is de kennisgeving op grond van de APV dus niet tijdig gedaan.

Besluit

De burgemeester gaat akkoord met de afspraken die zijn gemaakt met de organisator.

Overwegingen

De politie kent en vertrouwt de organisator van de demonstratie. De bedoelingen zijn vreedzaam en de organisatie is proactief in het voorstellen van maatregelen om de coronaregels te volgen. Het aantal verwachte demonstranten is niet groot.

3. Driehoeksoverleg is (nog) niet nodig

De burgemeester heeft de gemaakte afspraken met de organisator geaccordeerd, maar zij is nog niet gerust op een goede afloop. Het informatiebeeld vanuit de politie, dat niet duidt op rellen en een groot aantal verwachte demonstranten, stelt de burgemeester aanvankelijk gerust. Toch behoudt de burgemeester zorgen over de opkomst en de emoties onder demonstranten. De beelden van gewelddadige demonstraties in Amerikaanse steden staan op het netvlies. Zaterdagochtend zijn op palen voor het Amerikaanse consulaat-generaal op het Museumplein teksten aangetroffen rond het thema 'Black Lives Matter'. Zondagmiddag om 17.27 uur heeft Don Ceder, de fractievoorzitter van de ChristenUnie in de gemeenteraad, de burgemeester in een app gewaarschuwd voor de kans op provocaties. Ceder, die goede contacten in Amsterdam Zuidoost heeft, weet dat onder bewoners van Zuidoost veel emoties, pijn en frustraties leven. Om 18.17 uur deelt de burgemeester het bericht van Don Ceder met de eenheidschef. Zij stuurt het bericht ook door naar het OOV-piket, die het weer doorzet naar de HOvD.

Rond 21.40 uur deelt de burgemeester haar zorgen over mogelijke emoties van demonstranten en aantallen demonstranten in een app naar de eenheidschef en vraagt of de driehoek niet een gezamenlijke strategie moet bepalen. Ze krijgt rond die tijd een WhatsAppbericht van de directeur-OOV die zegt rekening te houden met meelopers of activisten die zich bij de demonstratie kunnen voegen.

* De gemeente Amsterdam hanteert de regel dat een demonstratie minstens 24 uur van tevoren moet worden aangekondigd (weekend- en feestdagen tellen niet mee).

Zondagavond, tegen tien, belt de eenheidschef met de burgemeester.⁴ De eenheidschef en de directeur-OOV (in WhatsApp) stellen de burgemeester gerust. Dit is voor de politie een normale demonstratie.

De burgemeester en eenheidschef besluiten dat een driehoeksvergadering niet nodig is. De hoofdofficier van justitie wordt, zover wij kunnen vaststellen, niet in deze besluitvorming betrokken. Wel besluiten de burgemeester en de eenheidschef maandag opnieuw contact te hebben om te bezien of eventuele wijzigingen in het informatiebeeld een bijeenkomst van de driehoek alsnog noodzakelijk maken. De burgemeester is nog niet helemaal gerust gesteld: later op de avond (22.35 uur en 23.07 uur) uit de burgemeester in twee appjes (aan de directeur-OOV en driehoek) opnieuw haar zorgen over de combinatie van geëmotioneerde demonstranten, de Ketu Ketu (afschaffing van de slavernij) ceremonie op 1 juni, en het uitgaanspubliek dat op 1 juni massaal naar Amsterdam zal komen.

Besluit

De burgemeester en de eenheidschef besluiten niet als driehoek bijeen te komen. Maandagochtend zal de noodzaak om als driehoek bijeen te komen opnieuw worden bezien.

Overweging

Het informatiebeeld duidt niet op escalatie. De volgende dag is nog voldoende tijd om een driehoek te organiseren, mocht dat nodig zijn.

4. Strategiebepaling: verbindend optreden

De eenheidschef en de burgemeester formuleren zondagavond de bejegeningstrategie voor de demonstratie van morgen. Het informatiebeeld met betrekking tot het aantal verwachte demonstranten is in de loop van de zondag nauwelijks veranderd.⁵ Er zijn geen aanwijzingen dat fysiek geweld en/of onrust zal ontstaan. De burgemeester wil begripvol optreden. Het optreden van de politie moet de-escalierend, invoelend, en *low profile* zijn. De politie-inzet zal daarom beperkt zijn.

Naar aanleiding van het overleg tussen de eenheidschef en de burgemeester deelt het eenheidsleiding-piket het informatiebeeld en de lijn van optreden, zoals de politie dat eerder op de dag heeft afgestemd met de piketambtenaar-OOV, in de groepsapp van de driehoek (22.59 uur). De burgemeester spreekt om 23.07 uur haar vertrouwen uit in de voorgestelde aanpak.

Bericht van de eenheidsleiding aan de driehoek (zondagavond 22.59 uur)

Morgen tussen 1700 en 1800 demo op Dam. Organistoren NL wordt beter en KOZP. Zij noemen het solidariteitsactie anti-zwart racisme en politiegeweld. Directe aanleiding dood GF door politieoptreden Minneapolis. Demo verplaatst van Mplein naar Dam, bewuste keuze niet bij US consulaat. Eigen ordedienst met oranje hesjes. Ze hebben mondkapjes ter beschikking deelnemers. RIVM richtlijnen worden in acht genomen. Komen 4 sprekers nog onbekend wie. Er is een livestream voor thuisblijvers. Schattingen opkomst tussen 100-300 pp. Voor politie aanwezig mn wijkagenten en leden Caribisch netwerk (CNP). Goed contact met organisatoren. Afspraken met hen tot dusverre altijd nagekomen. Hoofd handhaving netwerken contact met organisatoren mn via CNP. Organisaties willen vreedzame bijeenkomst. Kritisch nav USA, ook etnisch profileren belastingdienst en politie NL mede nav zaak Mitch Henriquez krijgen wscl aandacht. Optreden de-escalierend en empathisch. Daarom wijkagenten en CNP. Laag profiel derhalve en niet teveel politie (...).

Besluit

De burgemeester en de eenheidschef stemmen in met de geformuleerde de-escalatiestrategie voor de 1 juni demonstratie.

Overweging

De normale uitgangspunten – een strategie gebaseerd op de-escalatie – lijken van toepassing op de 1 juni demonstratie. De burgemeester vindt het belangrijk dat de demonstratie niet tot een confrontatie tussen politie en betogers leidt.

5. Laatste stand van zaken geeft geen aanleiding tot aanpassing strategie

Maandagochtend 1 juni hebben de hoofdofficier van justitie en de eenheidschef telefonisch contact. De zorgen van de burgemeester en het eerdere contact tussen de eenheidschef en de burgemeester over een driehoeksoverleg worden genoemd. Als de hoofdofficier van justitie voor twaalfen niets meer hoort van de eenheidschef, zal geen driehoeksoverleg worden georganiseerd (zo spreken ze af). De hoofdofficier van justitie hoort niets meer van de eenheidschef. Het derde informatiebeeld van de DRIO geeft blijkbaar geen aanleiding tot verder contact.

Maandag 10.30 uur – Derde informatiebeeld DRIO

- Alle initiatieven voor demonstraties zijn geïntegreerd in de organisatie van één demonstratie. Het gaat om de demonstratie op de Dam.
 - Op de sociale media gaat het voornamelijk over het handhaven van de coronamaatregelen.
 - 1100 mensen geven op Facebook aan te willen komen, 3400 mensen zijn geïnteresseerd.
 - Ervaring met andere demonstraties wijst uit dat doorgaans iets meer dan 1/3 van de aangemelde deelnemers daadwerkelijk deelneemt.
 - De organisatie van de demonstratie verwacht 200-300 deelnemers.
 - Via verschillende kanalen is informatie over een mogelijke tegendemonstratie vanuit Nederlands Nationalistische hoek. Gelet op de zeer kleine schaal hiervan is dit aan het detachement doorgegeven.
 - Specifieke sentimenten van anti-politie/pro-rellen zijn niet aangetroffen. Wel wordt veelvuldig verwezen naar onrust in de Verenigde Staten.
-

Sommige politiemensen van district Centrum/Noord, waaronder de districtschef, hebben in de ochtend voorafgaande aan de demonstratie de verwachting dat de opkomst bij de demonstratie hoger zal zijn dan in het informatiebeeld staat (200-300 deelnemers). De schatting is maximaal 800 mensen. De eenheidschef is hierover geïnformeerd. De afgesproken beleidsuitgangspunten zijn bij 800 demonstranten goed uitvoerbaar, zo luidt het oordeel van de politie. Dit bericht heeft de eenheidschef en de burgemeester niet bereikt.

Het informatiebeeld blijft in de uren voor het begin van de demonstratie redelijk stabiel. Rond 12.00 uur komt de DRIO met een update van het derde informatiebeeld. Rond deze tijd heeft het CNP weer telefonisch contact met de organisator. De organisator verwacht op basis van de aanmeldingen op sociale media intussen 1000 tot 1200 demonstranten.

Maandag 12.00 uur – Vierde informatiebeeld DRIO

- Het derde informatiebeeld (10.30 uur) is nog relevant.
- Het aantal deelnemers stijgt, maar niet noemenswaardig.

De burgemeester en de eenheidschef hebben om 12.00 uur contact. Het derde informatiebeeld is niet fundamenteel gewijzigd ten opzichte van wat zondagavond bekend was, zo is de conclusie. Ook de kans op escalatie lijkt niet veranderd. Op basis van dit informatiebeeld besluiten de burgemeester en eenheidschef niet als driehoek bijeen te komen. Ook de bejegeningstrategie wordt niet aangepast. De eenheidschef heeft rond dezelfde tijd contact met de districtschef om de bejegeningstrategie te bespreken.⁶

Besluit

Er wordt geen driehoek georganiseerd en de beleidsuitgangspunten blijven ongewijzigd.

Overweging

Het informatiebeeld van de politie geeft geen aanleiding tot het maken van een nieuwe inschatting.

6. Onverwachte drukte op de Dam

Om 14.00 uur geeft de politie een laatste update van het informatiebeeld (het vijfde informatiebeeld). Ook dit beeld geeft geen aanleiding de wijze van optreden aan te passen.

Maandag 14.00 uur – Vijfde informatiebeeld DRIO

- Op Facebook stijgt het aantal aanwezigen/deelnemers naar 2000.

De organisatoren van de demonstratie treffen tussen 15.00 uur en 16.00 uur de eerste voorbereidingen op locatie. Ze schilderen kruizen op de grond en prepareren borden met oproepen om 1,5 meter afstand te houden. De agenten van het CNP maken ter plekke contact met de organisatoren. Er is geen aanleiding tot ongerustheid. Alles gaat nog als gepland.

In het kwartier voor het officiële begin van de demonstratie [17.00 uur] neemt het aantal demonstranten snel toe. De aanwezige politieagenten hebben nog nooit zo'n snelle toename in zo'n korte tijd gezien. De districtschef stelt de eenheidschef op de hoogte, die vervolgens de burgemeester telefonisch informeert. De burgemeester brengt om 17.02 uur de minister van Justitie en Veiligheid op de hoogte van de situatie.⁷ De burgemeester deelt dit tekstbericht om 17.07 uur ook met de eenheidschef.

FH (17:02): Ha Ferd, de demonstratie op de dam trekt veel meer mensen dan door de organisatie geraamd. Er staan er nu al bijna 1000 en (lang) niet iedereen houdt 1,5 meter afstand. Wij voeren wel crowd controlemaatregelen uit bij de toegang tot de dam maar gaan de demonstratie niet op die grond ontbinden. Daarvoor zijn de emoties te groot en wij willen dat het vriendelijk verloopt en politie niet (behalve als het uit de hand loopt) tegenover demonstranten komt te staan. Mensen zijn ook zelf verantwoordelijk. Dat je het weet. Femke

De politie neemt verkeerstechnische maatregelen om meer ruimte op de Dam beschikbaar te maken voor demonstranten. Tram- en autoverkeer wordt vanaf 17.00 uur omgeleid. De eenheidschef schrijft

om 17.11 uur in de driehoeksapp dat de sfeer op de Dam goed is, dat het druk is en dat de verkeerscirculatie een probleem is.

Besluit

Er wordt geen expliciet besluit genomen. Dat betekent in de praktijk dat niet wordt gehandhaafd op de 1,5 meter regel.

Overweging

De politie is verrast over de hoge opkomst. Er is te weinig ruimte voor demonstranten om de 1,5 meter afstand te houden. Het verleggen van de verkeersstroom biedt meer ruimte.

7. Almaar drukker, maar handhaven is geen optie

Het aantal demonstranten blijft snel toenemen. Veel demonstranten houden zich niet aan de 1,5 meter regel (vooral in de nabijheid van het laaggelegen podium). Het is de teamchef en de districtschef duidelijk dat de politie niet kan optreden zonder escalatie te veroorzaken. Sommige demonstranten zijn heel emotioneel. De districtschef legt de situatie voor aan de eenheidschef.

De eenheidschef heeft telefonisch contact met de burgemeester en meldt vervolgens om 17.13 uur in de driehoeksapp dat handhaven van de coronaregels geen optie is en dat het van belang is dat mee te nemen in de evaluatie. De burgemeester bereidt zich op dat moment in de ambtswoning voor op de Ketikoti herdenkingsbijeenkomst die op het punt van beginnen staat. De burgemeester zal daar een toespraak houden.

Om 17.49 uur geeft de eenheidschef in de driehoeksapp aan dat het aantal deelnemers over de 5000 gaat, het verkeer onder controle is en dat het programma volgens schema verloopt. De andere leden in de WhatsAppgroep (zoals de directeur-OOV en de hoofdofficier van justitie) reageren niet op de berichten van de eenheidschef. De hoofdofficier deelt om 17.58 uur wel een filmpje van de demonstratie in de driehoeksapp.

Iets na 18.00 uur belt de burgemeester weer met de eenheidschef (zij heeft net haar speech beëindigd en het bericht van de eenheidschef gelezen). De burgemeester is het met de eenheidschef eens dat de bejegeningstrategie niet aangepast moet worden. Met het oog op de naderende eindtijd [18.30 uur] kan de vrijwillige uitstroom van demonstranten worden afgewacht. De organisator wordt op het hart gedrukt de afgesproken eindtijd aan te houden. De burgemeester zal het besluitvormingsproces later op de avond beschrijven als een "duivels dilemma":

Dus ik heb vanmiddag om 12.00 uur nog met de politiecommissaris overleg gehad, hoeveel mensen verwachten we nou? Nou, het zou wel eens het dubbele aantal kunnen worden, maar het is een heel groot plein, tot 1000 mensen kun je daar op anderhalve meter kwijt. Dat was de inschatting. Dat was de reële inschatting en daar was het politieapparaat ook op afgestemd. Als er dan veel meer mensen komen, dan heb je niet je gewone agenten daar, om op een vreedzame manier het weg te leiden, maar dan moet je dus op een veel zwaardere manier gaan ingrijpen, en dan, en dat probeerde ik net uit te leggen, sta je voor een duivels dilemma.⁸

Op basis van artikel 7 van de Wom had de burgemeester de betoging kunnen beëindigen omdat de publieke gezondheid werd bedreigd. Ook de beleidslijn van 7 mei gaf een mogelijke grond tot beëindiging: "Bij acute gezondheidsproblemen wordt op advies van GGD/GHOR de demonstratie door

de Voorzitter van de Veiligheidsregio op grond van de Wet openbare manifestaties ontbonden en hierop wordt gefaseerd gehandhaafd.”⁹

Besluit

De burgemeester bevestigt het door de eenheidschef voorgelegde besluit dat het handhaven van de coronamaatregelen geen optie is. De demonstratie wordt niet ontbonden, maar ‘over de streep getrokken’.

Overweging

Ingrijpen wordt te riskant geacht. Het zou tot een gewelddadige sfeer kunnen leiden. Afwijken van de bejegeningstrategie is niet alleen onwenselijk (wegens het escalatierisico), maar ook onmogelijk (gezien het geringe aantal aanwezige agenten).

8. Bezoek aan de Dam

De bijeenkomst in de ambtswoning eindigt om 18.00 uur. De burgemeester besluit poolshoogte te nemen bij de demonstratie op de Dam.

De burgemeester arriveert rond 18.15 uur op de Dam. Zij draagt een button met het jaartal 1873 (het jaartal verwijst naar het leed van de slaven die na de afschaffing van de slavernij in 1863 nog tien jaar voor hun eigenaren moesten werken).¹⁰ Nog geen kwartier later [18.30 uur] begint de grote uitstroom van demonstranten. De burgemeester meldt om 19.05 uur in de groepsapp van de driehoek dat de sfeer op de Dam goed was, mensen dicht bij elkaar stonden, maar mondkapjes en handschoenen droegen. Rond 20.00 uur meldt de eenheidschef in dezelfde appgroep dat de Dam weer rustig is en naar schatting op het hoogtepunt 10.000 tot 14.000 demonstranten aanwezig waren.

Besluit

De burgemeester gaat naar de Dam om poolshoogte te nemen.

Overweging

De burgemeester gaat vaker kijken bij belangrijke demonstraties. Zij wil kijken hoe de sfeer is.

9. De driehoek komt alsnog bijeen

De burgemeester geeft vlak voor haar vertrek naar de Dam voor de ambtswoning een interview aan AT5. In dit interview zegt ze dat de driehoek heeft besloten de demonstratie niet te ontbinden, omdat daar geen grond voor is.¹¹

Op maandagavond trekken verschillende OM-functionarissen de besluitvorming rond de demonstratie in twijfel. De door de burgemeester gebruikte term ‘driehoeksbesluit’ roept blijkbaar vragen op. Iets na 19.00 uur informeert een officier van justitie bij een OOV-ambtenaar of contact is geweest met het Openbaar Ministerie voordat het besluit werd genomen om de coronaregels niet te handhaven. De OOV-ambtenaar kan de vraag niet direct beantwoorden. De hoofdofficier en de eenheidschef hebben rond deze tijd telefonisch contact over deze vraag.

De burgemeester appt rond dezelfde tijd weer met de minister van Justitie en Veiligheid. De burgemeester en minister blijken de besluitvorming nu op verschillende wijzen te interpreteren. De WhatsAppconversatie tussen de burgemeester en de minister van Justitie en Veiligheid gaat 's avonds

door. De minister geeft aan niet betrokken te zijn geweest bij het driehoeksbesluit om niet te handhaven.

Dinsdagochtend 2 juni om 8.17 uur stelt de eenheidschef via de groepsapp voor als driehoek bijeen te komen om de demonstratie te bespreken. De hoofdofficier van justitie antwoordt om 8.31 uur in de groepsapp dat het voor het Openbaar Ministerie van belang is te bespreken dat het OM niet actief betrokken is geweest bij het (wel zo gecommuniceerde) driehoeksbesluit. Hierop reageert de burgemeester dat ze in de veronderstelling was dat de eenheidschef en de hoofdofficier de besluitvorming van tevoren hadden afgestemd.

Besluit

De driehoek besluit dinsdag fysiek bijeen te komen.

Overweging

De besluitvorming vooraf en tijdens de demonstratie wordt door de betrokken actoren op verschillende wijzen geïnterpreteerd. De besluitvorming is inmiddels ook gepolitiseerd.

10. Zwijgen is toestemmen: reconstructie van een driehoeksbesluit

In het driehoeksoverleg van dinsdag 2 juni geeft de hoofdofficier van justitie opnieuw aan niet actief betrokken geweest te zijn bij het besluit om niet te handhaven tijdens de demonstratie. De focus van dit driehoeksoverleg ligt echter vooral op het bespreken van het verloop van de demonstratie. Besloten wordt een raadsbrief op te stellen. Rond 23.00 uur verstuurt de burgemeester een door de driehoek geaccordeerde brief aan de gemeenteraad.

Op woensdag 3 juni komt de driehoek bijeen om de reacties binnen de organisatie en in de media op de raadsbrief, de communicatiestrategie en het aankomende tv-optreden van de eenheidschef in Op1 te bespreken. De burgemeester vraagt de politie om een feitenrelaas.

Op vrijdag 5 juni komen de driehoeksleden twee keer bijeen. Tijdens de eerste driehoek wordt het raadsdebat van aankomende woensdag besproken. In de tweede, besloten driehoeksbijeenkomst, bespreken de leden de besluitvorming tijdens de demonstratie. De driehoeksleden komen overeen dat de besluiten tijdens de demonstratie gezamenlijk genomen zijn en dus als driehoeksbesluit kunnen worden gekwalificeerd.

Besluit

De driehoek komt overeen dat het eerdere besluit (niet ontbinden/niet handhaven) inderdaad een driehoeksbesluit was. De hoofdofficier had zich met de besluitvorming kunnen bemoeien en heeft dat niet gedaan. Dit kan volgens alle leden worden gezien als instemming met het besluit.

Overweging

Het is duidelijk dat de hoofdofficier tijdens de demonstratie kennis heeft genomen van de communicatie in de driehoeksapp. Dit wordt herkend als een mogelijkheid voor de hoofdofficier om zich met de besluitvorming te bemoeien mocht hij dat nodig geacht hebben.

Hoofdstuk 4. Analyse van een 'perfect storm'

Inleiding: de probleemdefinitie

De politie, zo onderkent zij zelf, heeft de aantrekkingskracht van de Black Lives Matter-beweging niet goed ingeschat (dat geldt overigens ook voor de organisator van de demonstratie).¹ Het mobiliserend vermogen van dit onderwerp bleek veel groter dan ingeschat. Velen hebben zich ogenschijnlijk spontaan bij de demonstratie op de Dam gevoegd. Ervaren politiemensen waren verrast dat ze er zo naast zaten. Een geluk bij een ongeluk was dat het gevreesde risicoscenario niet uitkwam: de demonstranten hadden geen gewelddadige intenties en de bijeenkomst verliep in goede sfeer, zonder noemenswaardige incidenten.

Politie, gemeente en Openbaar Ministerie hebben ook het publieke sentiment rond de coronaregels niet goed ingeschat. De publieke en politieke ophef na de demonstratie kwam voor betrokken gezagsdragers als een grote en onaangename verrassing.

In de voorbereiding heeft de handhaving van de 1,5 meter regel niet lang op de politieradar gestaan, vooral omdat de organisator blijk gaf zijn rol wat betreft de coronaregels heel serieus te nemen. Ook andere betrokken functionarissen hebben in de voorbereiding de coronaregels niet op de voorgrond geplaatst. De inschatting van mogelijke risico's had voornamelijk betrekking op geweldsescalatie.

Het informatiebeeld van de politie vormt de basis voor besluitvorming rond demonstraties in Amsterdam ("wij werken informatiegestuurd" is het mantra dat wij vaak van respondenten hebben gehoord). Amsterdam heeft veel demonstraties en evenementen. De inschattingen van de politie kloppen bijna altijd en de demonstraties verlopen bijna altijd goed. Het is daarom goed verklaarbaar dat de operationele en strategische voorbereiding was gebaseerd op het idee dat enkele honderden mensen aanwezig zouden zijn. Een demonstratie van een paar honderd man met vreedzame intenties: dat vraagt niet om bijzondere aandacht.

De politie had zich dus niet voorbereid op een demonstratie van 10.000 mensen of meer. De politie verdedigde de beperkte voorbereiding als een onafwendbaar resultaat van verdedigbare inschattingen. De speurtocht op internet suggereerde dat enkele honderden mensen hun opwachting zouden maken. De drukte was niet voorzien, dus waren te weinig agenten aanwezig of beschikbaar om snel en adequaat in te kunnen grijpen. Dit was de 'verkeerde afslag' in de voorbereiding waar de eenheidschef in zijn televisieoptreden (Op1, 3 juni) herhaaldelijk naar verwees. Die 'verkeerde afslag' had verschillende gevolgen die bepalend zouden blijken.

Zo initieerde de politie geen Staf Grootschalig Bijzonder Optreden (SGBO). Een SGBO wordt incidenteel opgezet als een groot evenement zich aandient. Het mobiliseert de organisatorische capaciteiten – informatieverzameling, analyse, menskracht – die nodig worden geacht om een risicovolle gebeurtenis tot een goed einde te brengen. De initiële beoordeling van de 1 juni demonstratie rechtvaardigde geen SGBO. De beschikbare politiecapaciteit (die hoort bij een SGBO) voor informatieverzameling en –analyse

werd dus niet benut. Ook was de Mobiele Eenheid (ME) niet paraat (voor het geval dat het uit de hand zou lopen).*

Weinig demonstranten, een betrouwbare organisator, geen partijen die op rellen of onrust uit waren: het betekende dat niet voor een SGB0 werd gekozen. Een SGB0 brengt een hele backoffice op de been, een groep informatieanalisten, de mogelijkheid om snel op te schalen en in te grijpen. De beperkte monitoring van de toch dynamische situatie leidde tot een vrij statisch informatiebeeld. Er werden geen scenario's geformuleerd, want dat gebeurt alleen bij grote en risicovolle demonstraties.²

De initiële inschatting was dus super belangrijk. Ons onderzoek suggereert dat de politie geen harde criteria heeft of gebruikt om in te schatten of een aangekondigde demonstratie als klein en routinematig moet worden gekenschetst, of als potentieel risicodragend en daarom resulterend in een SGB0. 'Zachte' criteria die werden genoemd zijn bijvoorbeeld de noodzaak van een zogenoemde Wom-brief (er is reden de afspraken met de organisator in een formele brief vast te leggen) of de mogelijkheid dat andere (tegen)demonstranten bij de demonstratie aanhaken. Het is niet duidelijk hoe informatieanalisten dit alles goed moeten kunnen inschatten, hoewel zij het blijkbaar wel vaak bij het rechte eind hebben. Een respondent sprak van de noodzaak 'T-splitsingen' te herkennen met behulp van 'fingerspitzengefühl'.

De 'verkeerde afslag' had ook politiek-bestuurlijke impact. Er werd vooraf geen (sub)driehoeksoverleg georganiseerd, waarin scenario's en tolerantiegrenzen konden worden besproken en beproefd. De crisisadviseurs van de gemeentelijke directie Openbare Orde en Veiligheid (OOV) kwamen niet in positie om hun burgemeester op kritieke momenten te adviseren. De leden van de driehoek hebben de demonstratie nooit gezamenlijk voorbesproken.

Betrokkenen zijn na afloop van de demonstratie nog steeds tevreden en trots op de manier waarop Amsterdam met demonstraties omgaat. "Onze werkwijze voor demonstraties is gewoon goed", zo reageert één van onze respondenten. De burgemeester spreekt in het raadsdebat van 10 juni over een "geoliede organisatie".³ Het gaat eigenlijk altijd goed, maar nu een keer niet. Veel van onze respondenten onderschrijven deze zienswijze. Het was een 'perfect storm' van 'unieke omstandigheden'.

De 'verkeerde afslag' maakte het onmogelijk om deze storm het hoofd te bieden, zo lijkt achteraf de conclusie. Toen de burgemeester, hoofdofficier en eenheidschef zich plotseling in een onverwachte en ongewenste situatie bevonden, hadden zij nauwelijks mogelijkheden de situatie te keren. Snelle opschaling en grootschalige interventies waren simpelweg niet mogelijk. "Handhaven is geen optie", zo berichtte de eenheidschef in de driehoeksapp. De burgemeester legde het als volgt uit:

(...) de vraag waarom de commandostructuur niet was opgetuigd. Dat doen wij niet bij demonstraties van 250 tot 300 mensen. Dat is eigenlijk gefundenes Fressen in Amsterdam. (...) Maar bij 250 tot 300 mensen, die demonstraties vinden heel vaak in Amsterdam plaats ook met enig risico op escalatie. En dan is het niet nodig om de volledige commandostructuur op te tuigen.⁴

* De ME was natuurlijk wel op piket en dus oproepbaar. Wij noch onze respondenten zijn van mening dat de inzet van Mobiele Eenheid gewenst of effectief zou zijn geweest. We kunnen echter wel vaststellen dat de politie het interventierepertoire aan de voorkant aanzienlijk beperkt heeft.

Waarom het crisiscentrum niet is gebruikt? (...) Daarvoor geldt hetzelfde als het in werking stellen van de commandostructuur. Dat doen we inderdaad bij heel grootschalige demonstraties. Daar waar de commandostructuur in werking treedt, wordt ook dikwijls het crisiscentrum gebruikt. Maar het crisiscentrum is geen noodzakelijke voorwaarde voor het snel en effectief kunnen opereren in de driehoek.⁵

In dit hoofdstuk analyseren we het voorbereidingstraject dat aan de 1 juni demonstratie voorafging. De voorbereiding in het pinksterweekend bestond uit een verzameling ‘mini-beslissingen’ die gezamenlijk een pad creëerden dat de eenheidschef later als een ‘verkeerde afslag’ zou typeren. De implicatie van deze analogie is dat de politie, en anderen in haar kielzog, gestaag doorreed op de verkeerde weg. We bezien nu de noodzaak van een ‘vroeg afslag’ en de manier waarop die afslag is geselecteerd en de redenen waarom nooit is besloten een *U-turn* te maken.

VOORAF

Een pijnlijk inaccurate voorspelling

“Als we hadden geweten dat er zo veel meer mensen zouden komen, niet 300, niet 1.000 maar 10.000, dan was het anders geweest”.⁶ De burgemeester gaf het ruiterslijk toe in de gemeenteraad. Onze respondenten lijken het eens te zijn met de vaststelling dat de inschatting van het aantal deelnemers inaccuraat was. De vraag die, ook en misschien wel vooral binnen de politie, direct na de demonstratie werd gesteld, is waarom de radar van de politie in dit geval niet heeft gewerkt.

Elk vorm van analyse moet beginnen met de vaststelling dat die ‘politieradar’ doorgaans *wel* werkt. De informatieorganisatie van de politie is groot, levert goed werk af en geniet vertrouwen – zo is het beeld dat respondenten ons schetsen. Onze respondenten zien de plotselinge aanwas van demonstranten als een soort natuurfenomeen: de uitkomst van een unieke set factoren, die nog nooit eerder is vertoond. Een ‘perfect storm’ dus.

De Amsterdamse politie-eenheid heeft aanzienlijke organisatorische capaciteit om informatie te vergaren en te analyseren. De vraag naar deze capaciteit is echter hoog. Daar komt bij dat de capaciteit in het weekend kleiner is dan doordeweeks. Dus moeten keuzes worden gemaakt. De capaciteit kan niet voor elke aangekondigde demonstratie volledig worden ingezet. Een initiële inschatting is dus van groot belang. Vraagt deze demonstratie om een grootschalige informatieanalyse? Dat is vaak – en zeker bij bekende organisatoren – niet het geval. Alleen als het risico hoog lijkt en de beschikbare informatie gering is, wordt het informatieapparaat volledig ingezet.

Hier openbaart zich een paradox: een goede initiële inschatting vereist soms actief bronnenonderzoek (een eenvoudige *internet search* levert niet zoveel op). Maar dat vereist een beslissing die weer op een goede eerste inschatting is gebaseerd. Feit is dat de aankondiging van de 1 juni demonstratie vooraf niet tot een grootschalige inzet van het Amsterdamse inlichtingenapparaat heeft geleid.

Dat wil niet zeggen dat de Amsterdamse politie heeft zitten slapen. Integendeel. Een attente wijkagent zet op zaterdagavond belangrijke informatie door naar de Officier van Dienst Informatie (OvD-I), waardoor de op Facebook aangekondigde BLM-demonstratie al vroeg op de radar staat. De DRIO bestudeert openbare online bronnen (zoals Facebook en Twitter) en deelt zondagochtend een eerste informatiebeeld van de demonstratie. Er is contact tussen de DRIO, het Hoofd Informatie (HIN) van de SGBO-COVID, de HOvD en de eenheidsleiding over het eerste informatiebeeld van de demonstratie.

De inschattingen van de politie waren inaccuraat wat betreft aantallen demonstranten, maar de demonstratie zelf stond goed op de radar. Op zaterdagavond was de HOvD al bezig met de organisatie rond de demonstratie. De teamchef van Zuid Buitenveldert (de demonstratie zou toen nog op het Museumplein plaatshebben) was gewaarschuwd. De eenheidsleiding was bekend met de demonstratie. De relevante leidinggevenden hadden veelvuldig contact in de aanloop naar de demonstratie. De politie lichtte de OOV-piketambtenaar in, die vervolgens de burgemeester informeerde.

De organisatie, zo blijkt in de loop van zondag, is in handen van ‘Nederland Wordt Beter’. Dit stelt gerust, want de politie is bekend met de organisator (die als betrouwbaar te boek staat). Het Caribisch Netwerk van de Amsterdamse politie (CNP) treedt rond 16.30 uur in contact met organisator. Het CNP schat het aantal demonstranten op 150-200 personen. De organisator zegt een eigen ordedienst toe en de RIVM-richtlijnen te zullen naleven. Er zullen zelfs mondkapjes worden uitgedeeld. De politie zit er dus bovenop.

Maar er zijn ook andere signalen. De organisator dient zondag om 16.52 uur een officiële kennisgeving in die bij OOV en de politie binnenkomt. Er zal op de Dam worden gedemonstreerd, met 300 deelnemers (een verdubbeling). In het kennisgevingsformulier wordt het vakje ‘nee’ aangekruist bij de vraag of er een eigen ordedienst zal zijn. Het informatiebeeld blijft in beweging. Om 18.45 uur belt de organisatie met het Caribisch Netwerk. Er is nu sprake van 600-800 verwachte deelnemers (en een eigen ordedienst). De media hebben al bericht over de aanstaande demonstratie. De beelden uit de Verenigde Staten worden breed gedeeld. De BLM-beweging krijgt ruim aandacht in de media.

In het voortraject bestaan bij verschillende betrokkenen zorgen over de ‘ontvlambaarheid’ van deze demonstratie.⁷ De vrees bestaat dat de demonstratie in een geweldsuitbarsting zou kunnen ontaarden. DRIO meldt op basis van eigen onderzoek dat het onderwerp van de demonstratie “beladen en met emoties omgeven” is.⁸ Dit zou een slechte pers voor Amsterdam kunnen betekenen.⁹ Een scenario dat sommigen voor ogen hebben, betreft de plunderingen van nabijgelegen winkelstraten (eerst de P.C. Hoofdstraat, later de Kalverstraat). Dit scenario is ingegeven door de beelden die uit de Verenigde Staten zijn overgewaaid. De burgemeester zegt later “buikpijn” gehad te hebben van het idee.¹⁰ De zorgen worden in dit citaat van de burgemeester goed weergegeven:

De grote media-aandacht voor de demonstraties [in de VS] en het geweld waarmee deze soms gepaard gingen hebben vooral tot de inschatting geleid dat de demonstratie in Amsterdam ook tot ongeregelheden zou kunnen leiden. De voorbereiding van de driehoek op deze demonstratie was met name gericht op het voorkomen van ongeregelheden.¹¹

Daarnaast heeft de burgemeester ook enige zorgen of de genoemde aantallen – 200 tot 300 deelnemers – wel reëel zijn. In het televisieprogramma Op1 onderbouwt zij haar onrust over de aanstaande demonstratie met een verwijzing naar de grote aantallen demonstranten in Londen en Berlijn.* Zij deelt haar zorgen op zaterdagavond met de eenheidsleiding. Haar wordt toegezegd dat de aantallen goed gemonitord worden.

* In het gemeenteraadsdebat van 10 juni zegt de burgemeester iets anders: de beperkte opkomst van eerdere BLM-demonstraties in Europa zou juist duiden op een beperkte opkomst in Amsterdam. Zie Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020, p. 39. Het statement is feitelijk correct. Er moet hier sprake zijn van voortschrijdend inzicht.

De zorgen die in de voorbereidingsfase leven, worden weggenomen door de inschatting dat slechts een kleine groep demonstranten zou komen opdagen. Amsterdam heeft geen probleem met het managen van een kleine demonstratie, ook niet als de emoties hoog oplopen en al helemaal niet als de organisator van 'goede wil' is (zoals hier het geval was). Deze initiële inschatting krijgt zo onbewust en waarschijnlijk onbedoeld de status van een besluitvormingsprincipe: alle keuzen in de voorbereidingsfase, klein en groot, worden door deze inschatting gestuurd. Er is weinig tijd om de inschatting en besluiten rustig te bezien in het licht van een evoluerend informatiebeeld.

's Avonds om 23.00 uur werkt de eenheidsleiding nog steeds met een schatting van 100-300 deelnemers. Deze discrepantie komt blijkbaar voort uit een 'vuistregel' die binnen de politie wordt gebruikt om het aantal demonstranten in te schatten. De ervaring leert, zo legt de burgemeester later uit¹², dat doorgaans slechts één derde van de aangemelde mensen daadwerkelijk naar een demonstratie komt.¹³ Alle aangeleverde of op het internet gevonden getallen worden daarom consequent door drie gedeeld.

De aanmeldingen blijven op maandag 1 juni oplopen, maar de dynamiek wordt (onbewust) gedempt met de 'één derde regel'. Het informatiebeeld van maandagmorgen 10.30 uur rept inmiddels over 1100 mensen die aangeven te komen, en 3400 geïnteresseerden. De HOvD verwacht nog steeds 200-300 deelnemers; het escalatiepotentieel lijkt nog steeds beheersbaar. De eenheidschef ziet geen problemen. De politie kan zelfs een demonstratie van 800 mensen gemakkelijk aan.

Op maandag is zowel de eenheidsleiding als de districtschef intensief betrokken bij de laatste voorbereidingen op de demonstratie. De districtschef is aanwezig bij de briefings van de agenten. Hij wil er zeker van zijn dat de bejegeningsstrategie duidelijk is. Hij gaat later op de dag kijken bij de demonstratie. Er is in die zin geen sprake van een doorsnee demonstratie.

Het informatiebeeld blijft dynamisch. Om 14.00 uur hebben 2000 mensen op Facebook aangegeven naar de demonstratie te komen, die over enkele uren zal beginnen. De radio heeft inmiddels aandacht aan de komende demonstratie besteed. GroenLinks heeft landelijk opgeroepen naar de demonstratie te komen.¹⁴ De stad is volgestroomd met mensen die op deze prachtige zomerdag voor het eerst op een terras willen zitten.

Tot ieders verrassing overstroomt de Dam met duizenden demonstranten die uit het niets – als wassend water – komen opdagen. De politie heeft de verkeers- en voetgangersstromen rond en naar de Dam niet gemonitord. De verrassing is dus groot als de Dam in een kwartier volloopt.

De 'één derde regel' lijkt een belangrijke rol gespeeld te hebben in de onderschatting van het aantal demonstranten. De vraag is of het gebruik van een dergelijke vuistregel fout is, zeker wanneer die doorgaans blijkt te werken.¹⁵

Een dergelijke *rule of thumb* kan goed werken, zolang het onderscheid tussen een *patroon* en een *wetmatigheid* maar duidelijk is. In een unieke situatie is het maar de vraag of een patroon nog steeds opgeld doet. Dat kun je natuurlijk niet van tevoren weten. Het is echter belangrijk dat dit soort vuistregels alleen wordt toegepast op bekende en goed begrepen gebeurtenissen. We weten nu dat de 1 juni demonstratie niet binnen het patroon viel. De consequente toepassing van de 'één derde regel' laat goed zien dat de politie niet onderkende dat de context waarin de demonstratie werd aangekondigd een nieuwe was, waardoor vuistregels misschien niet werken (of averechts werken).

In de wetenschappelijke literatuur staat dit fenomeen bekend als het ‘normaliseren van risico’s’.¹⁶ Signalen die duiden op een afwijking van het patroon worden niet opgevat als een reden tot onderzoek of overleg, maar als een reden om de eigen argumentatie- en interpretatielijnen verder aan te scherpen. Onderbuikgevoelens (‘gaat dit wel goed?’) worden afgewogen tegen beschikbaar bewijs (‘dat zien we niet gebeuren’). Het succes uit het verleden wordt aangewend om het succes van morgen te garanderen.

De politie heeft achteraf uitgelegd dat zij onvoldoende toegang tot bepaalde sociale media fora heeft, waardoor het onmogelijk is alle relevante informatie te verzamelen. Dat is goed voorstelbaar. Het roept dan wel de vraag op waarom de beschikbare aantallen door drie gedeeld worden, als duidelijk is dat er eigenlijk geen volledig beeld mogelijk is. Met hetzelfde gemak kan worden beargumenteerd dat de aantallen met drie of tien *vermenigvuldigd* zouden moeten worden.

Het is belangrijk te beseffen dat de discussie zich pas na de demonstratie – en in het licht van de mediastorm – richtte op de inschatting van aantallen demonstranten. Een veel belangrijkere bron van onzekerheid betrof de intenties van de demonstranten. Hadden ze vreedzame bedoelingen of zouden ze de confrontatie met agenten zoeken? De focus in de informatieanalyse lag misschien wel meer op het beantwoorden van deze vraag. Het risico op verstoring van de openbare orde werd als reëel ingeschat. Uit verschillende kanalen waren berichten gekomen over een tegendemonstratie uit Nederlands Nationalistische Hoek. Thierry Baudet zou misschien bij de demonstratie aanwezig zijn. De politie had een mogelijke inbreuk op de 1,5 meter regelgeving niet in het vizier (hoewel op internet blijkbaar werd gediscussieerd over het handhaven van de coronamaatregelen).

Natuurlijk gebeurt het wel vaker – maar zeker niet heel vaak – dat de politie een situatie niet goed inschat. Toekomstvoorspellingen zijn nu eenmaal lastig. De rellen in Haren (project X) kwamen als een grote verrassing. De Rotterdamse politie maakte in 2009 een inschattingsfout die uitmondde in dodelijke rellen op een strandfeest in Hoek van Holland.¹⁷ Ook de Amsterdamse politie heeft wel eens het aantal demonstranten onderschat.¹⁸

Het is in het licht van deze eerdere ervaringen interessant om vast te stellen dat de Amsterdamse partners onbegrensd vertrouwen in het informatiebeeld van de politie lijken te hebben. *Wij werken informatiegestuurd*, zo luidt het gedeelde mantra. Hoe het informatiebeeld tot stand komt, is de partners niet of nauwelijks bekend. Zij hebben, zo is ons gebleken, weinig behoefte zelf informatie te vergaren of te analyseren.

Onze analyse leidt tot enkele eerste vaststellingen:

- De eerste inschatting is heel belangrijk.
- De uniciteit van de context is niet in ogenschouw genomen in de informatieanalyse.
- De manier van informatieverzameling houdt geen gelijke tred met veranderingen in het (sociale) medialandschap: Facebook is misschien niet de meest betrouwbare bron om de animo voor een demonstratie te meten. De politie heeft geen ruime ervaring met het inschatten van de invloed die zogenoemde ‘influencers’ op sociale media zouden kunnen hebben. Verder maakt de privacywetgeving het moeilijk om bepaalde sociale media te bezoeken.
- De ‘gewone’ berichtgeving (radio/kranten/televisie) lijkt niet te zijn meegenomen in de analyse.
- Het aantal deelnemers wordt met meer stelligheid gepresenteerd dan ‘signalen’ van mogelijke onrust en plunderingen, en tegendemonstraties.

- De belofte van de organisatie om zich aan de RIVM-richtlijnen te houden is als een feit aangenomen en nooit geproblematiseerd ('Wat als ze het niet doen?').

Een haastig aangekondigde demonstratie

Met de kennis van achteraf kunnen we vaststellen dat in de voorbereiding onvoldoende rekening is gehouden met de unieke context waarin de demonstratie werd georganiseerd. Het feit dat de demonstratie samenviel met de dag waarop de horeca na maandenlange sluiting weer open ging – op een hele mooie, zonnige dag – betekende dat veel mensen in de stad op de been zouden zijn. Dat was 10 dagen eerder al gebleken toen op Hemelvaartsdag – de horeca was toen nog gesloten – de stad was 'geëxplodeerd'.

Het was de eerste demonstratie zonder beperking op het aantal demonstranten die onder het coronaregime werd georganiseerd. Dat hield in dat de mogelijkheid bestond dat mensen zich niet aan de 1,5 meter regel zouden houden. Hoe zo'n regel te handhaven met een emotioneel publiek dat nu juist niet door 'blauw' geprovoceerd mocht worden, vormde best een uitdaging die het overdenken waard was.

Zondagmiddag bleek dat de (nieuwe) organisatoren de demonstratie naar de Dam hadden verplaatst (zonder met de politie te overleggen). De officiële kennisgeving kwam om 16.52 uur binnen. De verantwoordelijke teamchef kreeg pas rond 17.15 uur te horen dat zij een demonstratie met een ingewikkeld onderwerp op haar bordje had gekregen.

Dit gaf de politie weinig tijd om een goede organisatie neer te zetten. Het betekende ook weinig tijd voor een rustige deliberatie met betrekking tot inschattingen en tolerantiegrenzen, mogelijke scenario's en handelingsperspectieven.

TIJDENS

'Handhaven is geen optie'

Vlak voor de demonstratie officieel begint, in het kwartier voor 17.00 uur, overstroomt de Dam met demonstranten. De 12 agenten die op de Dam aanwezig zijn, zien een probleem ontstaan. Het is niet dat de demonstranten boven op elkaar geperst staan. Er is voldoende ruimte om gemakkelijk door het publiek te bewegen. Veel mensen dragen een mondkapje. Maar de meeste mensen houden geen 1,5 meter afstand. De demonstranten drommen samen richting een te laag podium, omdat ze de sprekers niet goed kunnen horen. Het geluid van de installatie was niet overal op de Dam hoorbaar.

In de overeengekomen bejegeningstrategie ligt echter al besloten dat overtreders van de 1,5 meter regel niet bekeurd zullen worden. Ze worden ook niet door politieagenten aangesproken, want dat zou een 'flitspunt' kunnen opleveren als de demonstranten zich tegen de agenten keren.¹⁹ Die verantwoordelijkheid voor de handhaving ligt, zo weet de politie, bij de organisator.

De organisatoren proberen wel degelijk de demonstranten tot naleving van de 1,5 meter regel over te halen, maar de aansporingen zetten weinig zoden aan de dijk. En het wordt almaar drukker op De Dam. Tram- en autoverkeer wordt stilgezet, waardoor meer ruimte voor de demonstranten ontstaat. De maatregel om het tramverkeer stop te zetten werkt even, maar blijkt al snel niet afdoende.

Als de teamchef en de districtschef begrijpen dat de situatie anders is dan voorzien, besluiten ze de afgesproken bejegeningstrategie nog eens aan de eenheidschef voor te leggen. De bejegeningstrategie werkt prima (de sfeer is goed), maar het is hen duidelijk dat de 1,5 meter regel niet gehandhaafd kan worden zonder de bejegeningstrategie bij te stellen. Het aanspreken van demonstranten en het uitdelen van boetes zien zij als een groot risico op escalatie. De politie ervaart op de Dam geen moeilijk dilemma. Er lijkt maar één redelijke optie te bestaan ('stick with the plan').

De districtschef overlegt rond 17.00 uur telefonisch met de eenheidschef. Handhaven is geen optie, hoort de eenheidschef. De eenheidschef heeft vervolgens contact met de burgemeester. Zij gaat akkoord met het besluit dat de eenheidschef haar voorlegt. Ze neemt gelijk contact op met de minister van Justitie en Veiligheid. De burgemeester zegt achteraf over deze beslissing: "Ik ben mij er op dat moment ten volle van bewust dat wij de coronaregels overtreden".²⁰

De eenheidschef belt niet met de hoofdofficier; het Openbaar Ministerie wordt niets gevraagd. In de driehoeksapp deelt de eenheidschef om 17.13 uur het besluit dat handhaven van de coronaregels geen optie is. De hoofdofficier reageert niet op dit bericht.

Eigenlijk is het belangrijkste besluit dan genomen. Om 17.49 uur meldt de eenheidschef in de driehoeksapp dat het deelnemersaantal verder is opgelopen en blijft oplopen (>5000 mensen). Ook geeft hij aan dat de sfeer goed is en het programma volgens schema verloopt. De hoofdofficier reageert niet op deze mededeling in de driehoeksapp. Hij deelt negen minuten later wel een filmpje over de demonstratie in de driehoeksapp. Om 18.04 uur leest de burgemeester de berichten en belt met de eenheidschef.²¹ De eenheidschef adviseert de demonstratie door te laten gaan, want het is toch bijna afgelopen. De burgemeester stemt in met het voorstel. De demonstratie wordt 'over de streep getrokken'.

Analyse van de besluitvorming

In elke crisis komt een moment dat de overgang markeert van het 'normale' naar het 'niet-routineuze' (een zogenoemde 'T-splitsing' waar één van onze respondenten naar refereerde). Dat moment is doorgaans makkelijker achteraf vast te stellen dan tijdens een crisis. In sommige crises gaan de ontwikkelingen zo snel dat het enige tijd duurt voordat gezagsdragers – zij die de crisisbesluiten moeten nemen – beseffen dat ze in een crisis zijn terecht gekomen. Op 1 juni percipieerden de gezagsdragers pas een crisis toen de demonstratie al voorbij was.

De besluitvorming tijdens de demonstratie kan daarom niet als crisisbesluitvorming worden getypeerd. De gezagsdragers lieten zich informeren door operationele leidinggevenden, zoals zij zich in de aanloop naar de demonstratie lieten informeren door de voorbereiders. De informatie die zij kregen voorgeschiedeld kwam grofweg in vijf stappen voorbij:

1. Het wordt steeds drukker (veel drukker dan verwacht).
2. We hebben maatregelen getroffen (de verkeersstroom is verlegd om ruimte te creëren).
3. Er zijn toch wel heel veel mensen.
4. We kunnen eigenlijk niets doen (en dat moeten we ook niet willen).
5. Het gaat best goed en het is bijna voorbij.

Deze informatie kwam via de eenheidschef bij de burgemeester en de hoofdofficier van justitie terecht. Waar de burgemeester telefonisch op de hoogte werd gesteld, moest de hoofdofficier de berichtgeving

uit de zogenoemde driehoeksapp halen. De informatie over de aanzwellende demonstratie werd vergezeld van informatie over operationele besluiten: we verleggen het verkeer en zorgen dat de sfeer goed blijft. De strategie ter plekke was helder: de situatie was ongewenst, maar het afgesproken tijdstip van beëindiging was nabij. Het was zaak de demonstratie ‘over de streep te trekken’.

Na afloop beseften de gezagsdragers dat in de operationele afhandeling van de demonstratie verscheidene besluiten waren genomen die eigenlijk strategisch van aard waren. Het impliciete besluit om de demonstratie niet af te breken, maar ook het besluit om de coronaregels niet te handhaven – het waren de besluiten waar de gezagsdragers na afloop van de demonstratie op werden aangesproken.

We kunnen vaststellen dat de driehoek tijdens de demonstratie de besluitvorming niet gezamenlijk ter hand heeft genomen. De burgemeester sprak achteraf van een driehoeksbesluit. Zij ging er namelijk van uit dat de eenheidschef, na overleg met de hoofdofficier van justitie, tot de slotsom was gekomen dat handhaven niet mogelijk was. Dit is goed voorstelbaar. De besluitvorming verliep via korte telefoongesprekken en WhatsAppberichten. Daar komt bij dat de burgemeester druk was met een ceremonie. Vanaf 17.15 uur ontving de burgemeester gasten in de ambtswoning. Ze keek tot ongeveer 18.00 uur niet meer op haar telefoon.*

Het is ook begrijpelijk dat de hoofdofficier van justitie zich aanvankelijk niet herkende in het etiket ‘driehoeksbesluit’ – hij had immers geen actieve rol gespeeld in het besluitvormingsproces. De eenheidschef op zijn beurt begreep dat de ingezette en vooraf overeengekomen strategie werd voortgezet, waarvoor geen expliciet besluit vereist was (zolang niet anders is besloten, wordt vastgehouden aan de beleidslijn). Zo had ieder driehoekslid een eigen perceptie van het besluitvormingsproces.

In de dagen na de demonstratie heeft de driehoek meerdere malen overlegd om de besluitvorming met elkaar te evalueren. De eenheidschef was volgens verschillende respondenten van mening dat de hoofdofficier, die op de hoogte was van de situatie op de Dam, zijn stem had kunnen laten horen als hij het niet eens was met de voorgelegde besluiten. De hoofdofficier heeft zich na het onderling overleg kunnen vinden in deze kenschets van het besluitvormingsproces. Dit verklaart de beschrijving van het besluitvormingsproces zoals de burgemeester die op 10 juni aan de gemeenteraad heeft voorgelegd:

Het Openbaar Ministerie is betrokken geweest (...) de plaatsvervangend hoofdofficier [is] betrokken geweest en de besluitvorming kan rekenen op zijn instemming.²²

Daar heeft de hoofdofficier op geen enkel moment verzet tegen aangetekend.²³

Dit alles roept de vraag op of de driehoeksleden anders hadden kunnen besluiten tijdens de demonstratie. Bijna alle respondenten zijn van mening dat, gezien de snelheid van de toeloop op de Dam, de beperkte interventiecapaciteit en het sentiment onder de demonstranten, de demonstratie op de juiste wijze is afgehandeld. Het is volgens onze respondenten niet goed voorstelbaar hoe deze of gene interventie het risico op besmetting had kunnen verminderen zonder het risico van escalatie significant te vergroten.

Wij tekenen hierbij aan dat de strategische keuze om niets te doen op deze wijze als de uitkomst van een dilemma wordt gepresenteerd: een risicovolle interventie versus het risico van mogelijke

* De burgemeester gaf haar telefoon in bewaring bij een assistent, maar was wel degelijk bereikbaar.

besmettingen. De burgemeester zegt later in Op1 dat het enige alternatief dat zij had was met harde hand de Dam leegvegen. “Die keuze heb ik niet gemaakt, vond ik niet verantwoord”.

Daar valt, met de wijsheid van achteraf, wellicht iets op af te dingen. Het is volgens sommige respondenten voorstelbaar dat middels publiekscommunicatie het aantal demonstranten verminderd had kunnen worden en het gedrag aangepast had kunnen worden. In het gemeenteraadsdebat betreurt de burgemeester de afwezigheid van opties:²⁴

Laat ik eerlijk zijn, als ik dat had kunnen overzien, zoveel mensen bij elkaar op een kluitje op de Dam, dan hadden we dat natuurlijk graag weggeleid.²⁵

Achteraf denk ik dat we wel degelijk andere middelen hadden moeten proberen in te zetten. Die waren op dat moment niet voorhanden vanwege de strategie die we hadden gekozen. Dat vind ik jammer.²⁶*

Of de 1,5 meter regel volledig afgedwongen had kunnen worden zonder sfeerverandering is simpelweg niet meer vast te stellen. Geen van onze respondenten vond, achteraf gezien, dat andere beslissingen beter op hun plaats waren geweest.

Het gebrek aan opties is de logische uitkomst van de voorbereiding zoals wij die hebben beschreven. De logische uitkomst van de routinematige voorbereiding was ook dat de driehoeksleden niet fysiek bijeen waren in een crisiscentrum. Dit maakte het moeilijke voor de driehoeksleden om de situatie gezamenlijk te monitoren en alternatieve opties met elkaar te verkennen.

Slordige onderlinge communicatie

De samenstelling van de driehoek was relatief nieuw. Er was dus sprake van een iets minder goed ingespeeld team. De onderlinge deliberatie werd bepaald niet geholpen met het communiceren per WhatsApp.

Communicatie per WhatsApp verloopt heel informeel. De aard van een bericht kan gemakkelijk verkeerd worden geïnterpreteerd, zoals iedereen weet die wel eens per WhatsApp (of SMS) communiceert. In deze moderne vorm van communiceren ontbreken heldere afspraken over wat gepast is te communiceren, hoe belangrijke zaken gecommuniceerd moeten worden, en hoe ontvangers van de communicatie dienen te reageren. Zo kan het gebeuren dat sommige respondenten een ‘één-tweetje’ tussen burgemeester en eenheidschef meenden te herkennen, terwijl anderen juist vonden dat de communicatie voor iedereen glashelder was.

De weinige afspraken die informeel bestonden over de onderlinge communicatie – wie informeert wie – werden niet of te laat nagekomen. Zo informeerde de eenheidsleiding op maandag OOV niet en OOV informeerde het Openbaar Ministerie niet. Ook andere actoren zagen geen aanleiding om elkaar te informeren. Deze miscommunicatie zorgde er wel voor dat verscheidene actoren (vooral adviseurs) een

* Meer specifiek: “we hadden eigen communicatiemiddelen moeten gebruiken om mensen te ontmoedigen om te komen en over te halen weg te gaan”. Zie Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020, p. 41.

informatieachterstand hadden juist op het moment dat hun inzichten en adviezen wellicht een verschil hadden kunnen maken.*

NA

Mediastorm

De autoriteiten realiseerden zich pas relatief laat dat de demonstratie door media en burgers als een affront werd gezien. De verontwaardiging was groot: de ‘zorg’ had zich uit de naad gewerkt om de pandemie het hoofd te bieden. En nu dreigde een publieke oploop op de eerste dag van de versoepeling de pandemie weer aan te wakkeren. Er was kritiek op het onverantwoordelijke gedrag van de demonstranten. Maar al snel concentreerde de kritiek zich op de burgemeester (de politie en het Openbaar Ministerie bleven grotendeels buiten beeld).

De burgemeester zag de kritiek niet onmiddellijk aankomen. Zij was, en dit gold ook voor de betrokken politiefunctionarissen en haar adviseurs, in een heel andere stemming. Zij percipieerde de demonstratie als een succes. De toeloop was massaal geweest en de politie had fantastisch werk verricht. Er waren geen verstoringen van de openbare orde, ook niet toen demonstranten de Dam verlieten. Het was vers bewijs voor het Amsterdamse vermogen om gevoelige demonstraties ongestoord te laten verlopen. De aanwezigheid van de burgemeester tijdens het laatste halfuur van de demonstratie onderschreef het belang dat zij aan de demonstratie hechtte. Veel van onze respondenten waren het met de burgemeester eens. Een respondent verwoordde het als volgt: “Het feit dat er zoveel mensen op deze demonstratie afkwamen is van grote betekenis voor onze diverse stad”. Meerdere respondenten spraken van een “mooie” demonstratie.

In een crisis kijken burgers naar hun leiders, zo luidt een cliché uit de crisisliteratuur. Hun woorden en acties zijn belangrijk.²⁷ Het was in deze situatie niet anders. Een aantal acties van de burgemeester – zo kunnen we met de kennis van achteraf vaststellen – werd voer voor discussie: de snelle reactie voor de camera van AT5, waarin zij het besluit om niet in te grijpen een driehoeksbesluit noemde; de uitspraak in hetzelfde interview dat de demonstratie te belangrijk was om te ontbinden;²⁸ haar besluit bij de demonstratie te gaan kijken; het dragen van een button en het niet dragen van een mondkapje; de communicatie per WhatsApp met de minister van Justitie en Veiligheid; de keuze om ’s avonds in het televisieprogramma Op1 de Amsterdamse strategie toe te lichten.

Ieder van deze besluiten tijdens de onmiddellijke nafase kan op goede gronden worden verdedigd (en de burgemeester heeft dat ook uitgebreid gedaan). Het siert de burgemeester dat zij haar verantwoordelijkheid niet uit de weg is gegaan. Toch kan de vraag worden gesteld of tijdens de nafase de meest effectieve strategie is gehanteerd.

Het is in dit licht wellicht nuttig een alternatief scenario te schetsen. De gezagsdragers hadden tijdens of onmiddellijk na de demonstratie de driehoek bijeen kunnen roepen op het stadhuis om gezamenlijk door te spreken wat precies was gebeurd en hoe dit uitgelegd moest worden. Vervolgens had de driehoek diezelfde avond of de volgende ochtend een persconferentie kunnen beleggen waarin spijt werd beleden, uitleg werd gegeven en de succesvolle aspecten van de demonstratie werden belicht. Dit is een gangbaar scenario in de wereld van crisis.

* We tekenen hier onmiddellijk bij aan dat onze respondenten niet het idee hadden dat de besluitvorming anders was gelopen als zij in dat ‘kritieke uur’ waren geraadpleegd.

Van een gezamenlijke strategie was die avond echter geen sprake. De burgemeester trad naar buiten; de eenheidschef en hoofdofficier bleven die avond onzichtbaar (de eenheidschef gaf twee dagen later in de media tekst en uitleg). Het gefragmenteerde optreden kwam het beeld van effectief crisisleiderschap niet ten goede.

Advisering

Tijdens een crisis moeten gezagsdragers gebruik kunnen (en willen) maken van hun adviseurs. De rol van OOV verdient aandacht hier. Het is de taak van OOV om de burgemeester vooraf en tijdens een crisis te adviseren. De adviseurs van de OOV zijn nauwelijks aan die rol toegekomen. Daarvoor zijn verschillende factoren aan te wijzen. De OOV heeft geen eigen informatiepositie en vertrouwt voor het informatiebeeld op de politie. Het was een weekend waar de aandacht eigenlijk op iets heel anders lag: de opening van de horeca. Daarnaast viel de hele voorbereiding in een lang weekend, waardoor weinig mensen beschikbaar waren.

De OOV-piketambtenaren reageerden wel degelijk alert op de eerste signalen van een mogelijke demonstratie. De eerste melding van de demonstratie werd onmiddellijk 'doorgeappt' naar de HOvD en eenheidsleiding (die antwoordde reeds bezig te zijn met de demonstratie). Het OM werd echter niet in deze communicatie meegenomen. Later op de dag was er contact met de politiecommandant. Op zondagavond werd contact met de burgemeester gezocht om de beleidslijn door te nemen.

Op maandag kwam de OOV echter niet meer in het stuk voor (er was geen contact tussen piket-OOV en de burgemeester). De directeur-OOV, die meelas met de driehoeksapp, eiste geen rol op voor OOV. De politie liet na om, zoals afgesproken, het OOV-piket te informeren. Dit veranderde toen een officier van justitie belde met het OOV-piket, waarna laatsgenoemde contact opnam met de eenheidsleiding.

Deze set van factoren leidde er toe dat de burgemeester op belangrijke momenten alleen op het oordeel van de eenheidschef moest varen. De politiek-bestuurlijke duiding van een mediagebeurtenis – want dat was het in belangrijke mate – vereist een verscheidenheid van inzichten. De betrokkenheid van OOV en OM had de burgemeester behulpzaam kunnen zijn.

Hoofdstuk 5. Beschouwing: het ingecalculeerde risico van risicobeheersing

Ruim een week na de 1 juni demonstratie, op 10 juni, was er weer een BLM-demonstratie in Amsterdam. Vele duizenden mensen kwamen naar het Nelson Mandelapark. De demonstratie verliep voorbeeldig. Iedereen hield zich aan de coronaregels en incidenten bleven achterwege. Dat was niet geheel toevallig: de Amsterdamse driehoek had de voorbereiding strak geregisseerd en de politie had alles uit de kast gehaald. Meerdere respondenten hebben ons trots verteld hoe snel en effectief van de 1 juni demonstratie is geleerd.

Dit brengt ons bij het verschil tussen risicobeheersing en risicuitsluiting. Tijdens de tweede BLM-demonstratie mocht, in het licht van de mediastorm na de eerste demonstratie, niets verkeerd gaan. Het risico moest uitgesloten worden en zo geschiedde (middels een SGBO en grootschalige inzet van schaarse capaciteiten). Maar het is onrealistisch te verwachten dat risico's altijd kunnen worden uitgesloten. De beschikbare middelen – menskracht, expertise, bestuurlijke aandacht – zijn immers schaars. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden. Risico's worden niet uitgesloten, ze worden *beheerst*.

Het idee van risicobeheersing is dominant in elke grote stad waar middelen schaars zijn. Gezagsdragers weten dat prioriteiten noodzakelijk zijn: welke gebeurtenis verdient volledige inzet van alle beschikbare middelen? Welke gebeurtenis kan worden afgedaan met beperkte inzet? Een dergelijke keuze vereist een *inschatting* van het risico die een gebeurtenis zoals de 1 juni demonstratie met zich meebrengt. Een inschatting vormt natuurlijk geen garantie. Het kan altijd mis gaan.

De verantwoordelijkheid voor de gemaakte prioriteiten ligt in handen (soms op de schouders) van het bevoegd gezag. De inschattingen en keuzes die daaraan ten grondslag liggen, worden op een veel lager niveau in de betrokken organisaties gemaakt. Een agent die een inschatting maakt van iets dat hij van iemand hoort; een HOvD die een inschatting maakt of een SGBO echt noodzakelijk is. Dit zijn de professionals die op een zaterdagavond de prioritering van inzet gestalte geven.

De Amsterdamse politie heeft een indrukwekkend *track record* als het gaat om het inschatten van de risico's die aan een demonstratie kleven. Het ging vaak goed, maar in de aanloop naar 1 juni was de inschatting inaccuraat. Welke betekenis moeten we nu aan zo'n 'misser' hechten? Moet alles op de schop? Moeten alle risico's worden uitgesloten? Als we alle risico's willen uitsluiten (zoals bij de tweede BLM-demonstratie in Amsterdam), moeten we dan niet veel meer middelen aan de politie ter beschikking stellen om dit mogelijk te maken? Of moeten we misschien accepteren dat een inschatting, ondanks alle inspanningen, soms inaccuraat is?

Wij hebben geen antwoord op deze vragen. Dat vereist een maatschappelijke discussie en een politieke beslissing. Dit spanningsveld geeft echter aanleiding voor ons om voorzichtig te zijn met het formuleren van lessen en aanbevelingen. Door alleen te kijken naar wat dit keer fout is gegaan, zien we niet wat doorgaans goed gaat. Door aanbevelingen te formuleren die zijn gebaseerd op de lessen van één gebeurtenis (wetenschappers spreken van N=1), ondermijnen we misschien wel praktijken die al die andere succesgevallen mogelijk hebben gemaakt.

Wij hebben in dit onderzoek met toegewijde professionals gesproken die zelf nog steeds verbaasd zijn dat het zo is gelopen op 1 juni. De betrokkenen zijn trots dat de demonstratie ondanks de gebrekkige voorbereiding zonder incidenten is verlopen. Het laat volgens hen zien hoe goed Amsterdam met een

moeilijke demonstratie omgaat, ook als de voorbereidingstijd kort en de inschatting van het aantal demonstranten inaccuraat is.

Betrokkenen wezen op excuserende factoren. Zo was er volgens hen geen precedent van demonstraties die onverwacht heel veel meer mensen hadden aangetrokken. De organisator zou zorg dragen voor het volgen van de RIVM-richtlijnen (wat ook de verantwoordelijkheid van de organisator is). Het plunderscenario was veel dominantier dan het scenario van te veel mensen. De voorbereidingstijd was heel kort (waardoor het onwaarschijnlijk is dat de organisatie veel mensen op de been zal kunnen brengen, zo leerde de ervaring). De Dam had ruimte voor duizend mensen die zich 1,5 meter van elkaar konden bewegen (en de schatting van het aantal demonstranten was altijd lager dan 1000). De informatie-uitwisseling was beperkt rond de Dam (het mobiele netwerk was overbelast), waardoor agenten niet via WhatsApp konden communiceren. Het was, met andere woorden, een 'perfect storm'. De kans dat zo'n storm opnieuw opsteekt, is verwaarloosbaar, zo lijkt het idee.

Dit is allemaal waar. De politie is onbedoeld en onbewust in 'een verkeerde film' terecht gekomen. Onze analyse suggereert echter dat de politie het heel moeilijk vindt om uit zo'n 'verkeerde film' te komen. Dit maakt de politie kwetsbaar voor de initiële inschatting van een diender die uit een veelheid van gebeurtenissen (Amsterdam: er gebeurt altijd wel iets) de gebeurtenis moet zien te selecteren die de schaarse inzet van informatie- en voorbereidingscapaciteit rechtvaardigt.

Veel van onze respondenten vertelden ons dat ze weinig redenen zien de bestaande werkwijze aan te passen. "Wij hebben 1500 demonstraties per jaar waarover u nooit iets hoort omdat ze altijd goed gaan. Dat komt omdat ze vreedzaam worden begeleid."¹ Toch heeft de Amsterdamse werkwijze in dit specifieke geval niet voldaan. Men zou kunnen stellen dat het allemaal goed is afgelopen. We weten nu dat de demonstratie inderdaad geen haard van nieuwe besmettingen is geweest. Maar dat was zeker niet ondenkbaar. Als er tijdens de demonstratie geweldsincidenten waren geweest, dan had Amsterdam heel weinig mogelijkheden gehad om effectief te interveniëren.

Het is begrijpelijk dat betrokkenen trots zijn op eigen kunnen. Het is echter verstandig aandacht te besteden aan de 'faalfactoren' die een incident blootlegt. Ieder incident, iedere *near miss*, legt zwakke punten in de werkwijze bloot. De 1 juni demonstratie is geen uitzondering.

Wij stuiten in ons onderzoek op twee zaken die aandacht verdienen.

Het eerste probleem betreft de 'vroege afslag' die uiteindelijk zoveel gevolgen had. Het is begrijpelijk en waarschijnlijk zelfs wenselijk dat de politie gebeurtenissen classificeert op risicopotentieel. Het is immers onmogelijk op elke gebeurtenis het volle apparaat los te laten. Het is ook begrijpelijk dat die classificatie in een vroeg stadium plaatsheeft (zeker als de aankondiging van die gebeurtenis in het weekend en 24 uur van tevoren binnenkomt). Het is verder begrijpelijk dat die classificatie geschiedt op basis van ervaring met eerdere evenementen, zeker als die werkwijze altijd tot succes heeft geleid. Betrokkenen spreken van 'fingerspitzengefühl' – een bezwerende uitleg voor de afwezigheid van een formeel vastgelegde werkwijze.

Het is echter ook voorzienbaar dat dit 'fingerspitzengefühl' in sommige, wellicht uitzonderlijke, gevallen niet effectief is. De kunst is dan in te zien wanneer een eerste classificatie misschien niet klopt. Het gaat dan om het interpreteren van signalen die er op duiden dat de situatie (of de context waarin die situatie zich afspeelt) toch net anders is dan gedacht. Het gaat om het actief problematiseren van geuite zorgen;

het serieus nemen van andermans 'theewater'. Dat is hier onvoldoende gebeurd. De politie heeft de neiging gehad dergelijke signalen – de gestage stijging van het aantal meldingen – weg te rationaliseren met kengetallen die kunstmatig naar beneden zijn afgesteld met behulp van een ongefundeerde 'één derde regel'. De 1 juni demonstratie legt genadeloos bloot hoe dit proces tot een miskening van de situatie kan leiden. Het plaatste de burgemeester in een moeilijke positie: het duurde lang voordat de burgemeester kon begrijpen dat de situatie een heel ander karakter had aangenomen. De opties om iets aan die situatie te veranderen waren toen heel beperkt.

Het tweede probleem is de wijze waarop de Amsterdamse gezagsdragers de onverwachte dynamiek van de 1 juni demonstratie tegemoet traden. Natuurlijk ging alles snel en waren gezagsdragers niet in de positie om rustig met elkaar te overleggen. Het is inderdaad maar de vraag of een uitwisseling van argumenten en inzichten tot andere besluiten had geleid (waarschijnlijk niet, volgens onze respondenten). We kunnen echter wel vaststellen dat niet bewust is overwogen de geïmproviseerde besluitvorming naar het niveau van crisisbesluitvorming – en alles wat daarbij hoort – te tillen. Het is, ook achteraf, nog niet helemaal duidelijk onder welke condities de driehoek wel fysiek bij elkaar zou zijn gekomen. Het heeft in dit geval niet tot grootschalige problemen geleid, maar het is niet moeilijk te bedenken hoe dit fout had kunnen aflopen.

De leden van de driehoek hebben deze les naar het zich laat aanzien zelf al geleerd. De mediastorm heeft de driehoek dichter bij elkaar gebracht. Het verantwoordingsdebat in de gemeenteraad vereiste een gezamenlijk standpunt met betrekking tot de gebeurtenissen. In de week voorafgaand aan het debat hebben de leden van de driehoek zich ingespannen om de neuzen dezelfde kant op te laten wijzen. Er worden volgens betrokkenen heldere afspraken gemaakt die toekomstig optreden van de driehoek moeten helpen verbeteren. Dit is een goede zaak. Het is dan belangrijk dat deze les wordt geïnstitutionaliseerd.

Hoofdstuk 6. Lessen en aanbevelingen

Uit het voorgaande kunnen wij de volgende lessen destilleren:

Een complexe juridische context

De burgemeester acteerde zowel vooraf als tijdens de demonstratie in haar rol als stadsbestuurder. Dat lijkt logisch, maar formeel gezien was zij ook in functie als voorzitter van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. De Wpg (artikel 6 lid 4) specificeert dat de voorzitter van de veiligheidsregio de bevoegdheden overneemt van de burgemeesters in de regio wanneer sprake is van een A-ziekte. De taken en bevoegdheden zoals besloten in de Wom gaan dan ook over op de voorzitter. De voorzitter is dan verantwoordelijk voor zowel het bewaken van de openbare orde als het beschermen van de publieke gezondheid. In organisatorische zin betekent dit dat zowel in de voorbereiding als tijdens de demonstratie een rol kan worden toegedicht aan het RBT en ROT.

Dat is niet gebeurd. De voorbereiding en begeleiding van de demonstratie lagen in handen van de gemeente Amsterdam, de politie-eenheid Amsterdam en het Openbaar Ministerie. Dat lijkt in juridische zin niet problematisch. De Wvr (artikel 16, lid 2) suggereert namelijk dat een voorzitter van de veiligheidsregio afspraken kan maken met de burgemeesters in de regio om de verantwoordelijkheden voor bepaalde gebeurtenissen op het lokale niveau te laten. Die afspraak is inderdaad gemaakt. In het Regionaal Crisisplan 2016-2020 van de Veiligheidsregio is formeel vastgelegd dat geplande crises, waaronder demonstraties, lokaal, door de burgemeesters worden afgehandeld.

Het moge duidelijk zijn dat de operationele expertise en capaciteit voor demonstratiemanagement in de hoofdstad ook in de hoofdstad ligt. De impliciete keuze voor een 'normale' voorbereiding is daarom heel begrijpelijk. Door de veiligheidsregio niet in het traject te betrekken werden echter onbedoeld de opgedane ervaringen en expertise met betrekking tot de coronaproblematiek niet ontsloten. Het is, met de wijsheid van achteraf, goed voorstelbaar dat betrokkenheid van de veiligheidsregio tot meer aandacht voor de 1,5 meter problematiek had geleid.

De burgemeester heeft zich gecommitteerd aan het opbouwen van de veiligheidsregio en aan het bewerkstelligen van goede werkrelaties tussen het stadsbestuur en de organisatie van de veiligheidsregio. Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland nog in opbouw is. De bestuurlijke reflex om terug te vallen op de politieorganisatie, die traditioneel een sterke positie in Amsterdam inneemt, is dan ook weer begrijpelijk.

De grotere les is dat bestaande juridische structuren niet zijn toegesneden op moderne crises die grensoverschrijdend van aard zijn, veel nieuwe actoren omvatten, en relateren aan complexe maatschappelijke vraagstukken. Teruggrijpen op vertrouwde structuren en beproefde werkwijzen is daarom begrijpelijk en verdedigbaar.

Een korte voorbereidingstijd

In Amsterdam zijn de gezagsdragers trots op de collectieve toewijding aan het recht om te demonstreren. Iedereen mag demonstreren. Het is de taak van de politie, opererend onder gezag van de driehoek, om dit mogelijk te maken. Nu stelt de wet grenzen aan demonstraties. Zo moeten de organisatoren van een demonstratie de bestuurlijke autoriteiten tijdig op de hoogte brengen van hun

voornemen, zodat de autoriteiten hun voorbereidingen kunnen treffen. De organisatoren van de 1 juni demonstratie hebben zich niet aan deze regel gehouden.

In Amsterdam vallen ze niet over deze regel. Het moet allemaal kunnen, het recht op demonstreren is 'bijkans heilig'. Deze instelling siert de Amsterdamse gezagsdragers en al die mensen die hun weekend opofferen om demonstraties mogelijk te maken. De 1 juni demonstratie laat echter zien dat een korte voorbereidingstijd problematisch kan zijn. Dat is niet alleen een probleem voor autoriteiten, maar vormt ook een risico voor de deelnemers aan een demonstratie.

Het herkennen van emergente crisisdynamiek is niet eenvoudig

Een crisis kan zomaar ontstaan wanneer een gepland evenement of een ogenschijnlijk klein incident wordt gerelateerd aan een voedingsbodem van onvrede, verontwaardiging of woede. De rellen in de Schilderswijk na de dood van Mitch Henriquez zijn in die zin instructief.¹ De politie heeft niet altijd zicht op wat zich in de maatschappij afspeelt. Dat ligt niet alleen aan de politie. De maatschappij is complexer geworden in de afgelopen decennia. Crises kunnen zich op steeds nieuwe wijze ontwikkelen; zogenoemde 'flitspunten' zijn steeds moeilijker te herkennen.

De politie (en niet alleen in Amsterdam) heeft door de jaren heen veel geïnvesteerd in een verbeterde informatiepositie. De politie heeft veel successen geboekt. Successen uit het verleden zijn echter geen garantie voor de toekomst. Succes (heel veel goed verlopen demonstraties) verhoudt zich ook moeilijk tot nieuwe omstandigheden (het coronavirus).

De 1 juni demonstratie bevestigt nog maar eens wat crisisonderzoekers al lange tijd beargumenteren: bestuurders hebben moeite met het herkennen van ogenschijnlijk routinegebeurtenissen die plotseling en razendsnel resulteren in een vertrouwenskwestie: een ogenschijnlijk routinematig incident kan zomaar aanleiding geven om het functioneren van het gezag in twijfel te trekken.² Het ging op 1 juni wel heel snel. De gezagsdragers waren opgelucht dat de demonstratie goed was afgelopen. Ondertussen waren media, politici en burgers al begonnen met het maken van ketelmuziek over het vermeende negeren van coronaregels door diezelfde gezagsdragers.

Een facultatieve driehoek

De driehoek is een lokaal instituut. Het helpt het bevoegd gezag om samen met de politie tot inzichten en strategieën te komen die de openbare en strafrechtelijke orde in een stad ten goede komen. Onder het dak van dit instituut kunnen gezagsdragers delibereren, opties genereren en tegen elkaar afwegen, en in alle rust moeilijke besluiten nemen. Dat vereist wederzijds vertrouwen en een ingeslepen manier van werken. Dat betekent weer dat de driehoek veelvuldig moet samenwerken.

Het is opvallend dat in de aanloop naar, maar ook tijdens de 1 juni demonstratie de Amsterdamse driehoek als een facultatieve optie werd beschouwd. Hoewel het onderwerp en het moment van de demonstratie werden herkend als een potentiële bron van escalatie, lagen de voorbereiding en het management van de demonstratie in handen van de politie.

Effectief crisismanagement is gebaat bij een goed functionerende driehoek. De driehoek is bij uitstek geschikt om tolerantiegrenzen te bepalen. De driehoek is ook heel geschikt om gezamenlijk vast te stellen wanneer eventuele afwijkingen van de ingezette koers nodig zijn als de situatie ineens verandert.

Voor, tijdens en onmiddellijk na de 1 juni demonstratie heeft de Amsterdamse driehoek niet als een overlegorgaan gefunctioneerd. De driehoek werd niet benut als een strategisch orgaan waar met elkaar werd verkend hoe mogelijke scenario's zouden worden aangevlogen. De voor de hand liggende les die we hier op basis van een enkele gebeurtenis kunnen trekken, omdat we weten hoe de driehoek in de grootstedelijke context kan functioneren, is dat het bijeenroepen van een driehoek geen overbodige luxe is.

Passiviteit als valkuil

De voorbereiding op de 1 juni demonstratie was grotendeels in handen van een ervaren teamchef, bijgestaan door een proactieve districtschef. De burgemeester en de eenheidschef namen tijdens de demonstratie enkele kritieke besluiten zonder advies van anderen in te winnen. Zij werden ook niet actief aangesproken of ondersteund. Opvallend is de passieve rol van het OM, de OOV en de veiligheidsregio. Iedereen had een valide reden om indirect of helemaal niet betrokken te zijn. Met de wijsheid van achteraf kunnen we stellen dat een vorm van collectieve passiviteit overheerste op die mooie tweede pinksterdag.

De passieve houding van het OM had directe gevolgen voor de besluitvorming. De voorzitter van de veiligheidsregio noch de eenheidschef had de bevoegdheid om te bepalen dat niet gehandhaafd zou worden op de 1,5 meter. Strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde is immers de eerste verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie.³ Het OM heeft dit laten gebeuren.

Slordige besluitvorming

De besluitvorming voor en tijdens de 1 juni demonstratie moest achteraf worden gereconstrueerd. Dat is, op de keper beschouwd, een merkwaardige vaststelling. Als demonstraties inderdaad zo vaak voorkomen dat het een tweede natuur is, zoals wij keer op keer mochten vernemen, dan mag men verwachten dat de besluitvorming en het afleggen van de verantwoording volgens logische en navolgbare stappen kan worden gereconstrueerd. Het feit dat achteraf door betrokkenen moest worden bediscussieerd hoe de besluitvorming in dit geval is verlopen, duidt op een slordig proces.

Vorbereiding op strategisch crisismanagement

In het licht van de nieuwe crises die ons te wachten staan, is het belangrijk dat het bestuur van een stad goed is voorbereid om dergelijke crises het hoofd te bieden. Amsterdam heeft traditioneel een sterke crisisorganisatie. De 1 juni demonstratie suggereert echter dat een schouw van de strategische crisisorganisatie behulpzaam kan zijn.

Effectief crisismanagement begint met het herkennen van een (mogelijke) crisissituatie. Hoe sneller je weet dat het anders loopt dan verwacht, hoe meer tijd je hebt om een list te verzinnen. Permanente monitoring in de aanloop naar een (routine)gebeurtenis is daarom belangrijk. Dat is in dit geval slechts in beperkte mate gebeurd. Het laatste informatiebeeld kwam rond 14.00 uur. Daarna viel een gat. Pas toen vele duizenden demonstranten 'als water' de Dam opstroomden, werd het betrokkenen duidelijk dat een geheel nieuwe situatie was ontstaan.

In het licht van steeds complexere crises is het goed om het kort schakelen tussen een beperkt aantal personen kritisch te bezien. Het moet gezagsdragers goed voor ogen staan wat zij wel en niet moeten doen als de veilige grenzen van het 'normale' zijn overschreden. De 1 juni demonstratie gaf aanleiding

tot een mate van improvisatie op het bestuurlijke niveau die onnodig zou moeten zijn en tot slordigheden leidde. Het communiceren per WhatsApp heeft tot onduidelijke besluitvorming geleid. Achteraf moest worden vastgesteld wie bij welk besluit was betrokken.

Crisisleiderschap is een collectieve verantwoordelijkheid, maar het is meer dan collectieve besluitvorming. Publieke zingeving is ook belangrijk. En ook deze taak moet goed worden voorbereid, want het kan snel mis gaan. De 1 juni demonstratie laat nog eens zien dat woorden en acties zwaar wegen. De exacte woordkeus ('driehoeksbesluit'), de manier van kleden (button, mondkapje), het aanwezig zijn bij een demonstratie – het krijgt allemaal onverwacht veel betekenis in een mediastorm. De gang naar een crisiscentrum heeft in die zin een preventieve functie: de symboliek van crisismanagement wordt leidend en er is minder ruimte voor kostbare vergissingen. De 1 juni demonstratie laat goed zien hoe gemakkelijk het fout kan gaan als strategisch crisismanagement niet tot in de puntjes is voorbereid.

Aanbevelingen

De geformuleerde lessen geven aanleiding enkele aanbevelingen te formuleren. Deze moeten worden gelezen als een uitnodiging om bepaalde werkwijzen te bezien en mogelijk te heroverwegen. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat deze aanbevelingen blind worden opgevolgd of later als een checklist voor geboekte vooruitgang worden gebruikt. Wij laten het aan de professionals om te bezien of deze aanbevelingen hout snijden.

1. *Altijd op zoek naar de 'Black Swan'*.⁴ Heel veel gaat heel goed in Amsterdam, zo is ons heel vaak verteld. Dergelijke vaststellingen zijn de klassieke prelude van de strategische verrassing. "We doen het altijd zo en het gaat altijd goed." Totdat de beproefde werkwijze ineens tot ongewenste uitkomsten leidt. De les die hier opgeld doet, heeft betrekking op de zoektocht naar de Zwarte Zwaan: een gebeurtenis die theoretisch mogelijk is, maar nog niet eerder is waargenomen. Het is verleidelijk om iets dat nog niet eerder is gebeurd te negeren. Het vereist heel veel energie om constant na te denken over alles wat fout zou kunnen gaan. Het is daarom een strategische keuze de zoektocht naar 'zwarte zwanen' te verankeren in het voorbereidingsproces. Dit vereist geen revolutionaire veranderingen in de organisatie. Het gaat om een bewustwordingsproces waarin één vraag constant terug moet komen: hoe zou deze ogenschijnlijk 'normale' gebeurtenis tot een crisis kunnen uitgroeien? Dit gebeurt routinematig voor risicovolle evenementen, maar het zou veel vaker moeten worden toegepast voor routinegebeurtenissen.
2. *Het herkennen van een gemiste afslag*. Een initiële inschatting kan een organisatie op het verkeerde been zetten. Een verkeerde afslag is zo genomen. Het is echter merkwaardig dat het zo lang duurt voordat een professionele organisatie als de Amsterdamse politie zich realiseert dat de initiële inschatting, waarop de hele voorbereiding is gebaseerd, niet correct is. Het is dan zaak actief op zoek te gaan naar signalen die duiden op een *afwijking* van het verwachte scenario. Dat kan op vele verschillende manieren en die zullen per gebeurtenis verschillen.⁵ Alleen op "fingerspitzengefühl" afgaan is niet voldoende. Eenvoudige checklists kunnen een belangrijke rol vervullen.⁶ De politie, het OM en de gemeente zouden deze uitdaging gezamenlijk ter hand kunnen nemen.
3. *Neem gemaakte afspraken serieus*. Respondenten hebben ons verteld over informele werkmethode die de voorbereiding stuurden. Er waren echter ook formele afspraken of regels,

waaraan niet altijd voldoende aandacht is geschonken. We noemden al eerder het wettelijk voorschrift dat de organisatoren de gemeente en politie voldoende tijd moeten geven een demonstratie goed voor te bereiden. We kunnen wijzen op de beleidslijn zoals die op 7 mei in het RBT is vastgesteld. We hebben gezien hoe communicatieafspraken zijn vergeten. Het zijn indicatoren van wat in de wetenschappelijke literatuur 'sloppy management' wordt genoemd.⁷ Improvisatievermogen is een groot goed, maar regels en afspraken worden niet voor niets gemaakt. Wij adviseren een heroriëntatie op het navolgen van gemaakte afspraken.

4. *Voorzichtig met vuistregels.* In de voorbereiding op demonstraties werkt de Amsterdamse politie-eenheid blijkbaar met een simpele vuistregel om tot een juiste inschatting van het aantal te verwachten demonstranten te komen: deel het aantal aanmelders door drie. Het is niet duidelijk waar de regel vandaan komt en wetenschappelijk bewijs voor deze regel ontbreekt. De commissie-Cohen kwam in het onderzoek naar de rellen in Haren een vergelijkbare vuistregel tegen ('de 10% vuistregel') en noteerde de volgende observatie, die wij van harte onderschrijven:

Vuistregels om te schatten hoeveel mensen er daadwerkelijk naar een evenement komen, zoals "10% van het aantal aanmeldingen", die door sommigen wel worden gehanteerd, zijn problematisch omdat er teveel verschillende factoren een rol spelen en omdat lang niet alle deelnemers zich via Facebook aanmelden (Project X Amsterdam bijvoorbeeld, had 5000 aanmeldingen, maar daar kwamen minder dan honderd mensen opdagen). Daarnaast spelen omstandigheden zoals het weer en de afstand die iemand moet afleggen, een rol.⁸

Onze aanbeveling: wees heel voorzichtig met dergelijke vuistregels. Het zijn de ingrediënten van onaangename verrassingen.

5. *Heroverweeg de dominante informatiepositie van de politie.* Wij werken informatiegestuurd, zo legden meerdere respondenten ons uit. Dat is prijzenswaardig. De informatie waarop wordt gestuurd, komt van de politie. Geen van onze respondenten vond het nodig iets aan deze praktijk te veranderen. Toch is het goed te beseffen dat de route naar allerlei beleidsfiasco's wordt gekenmerkt door dergelijke informatiemonopolies. Het is niet duidelijk waarom de politie de enige organisatie zou moeten zijn die het informatiebeeld aanlevert waaruit de inschatting wordt gedestilleerd of een gebeurtenis risicodragend is of niet. In het licht van allerlei nieuwe crises is het wellicht verstandig dit standpunt te heroverwegen.
6. *Benut de driehoek.* "De driehoek is geen last, het is een zegen" – zo vertelde een van de respondenten ons. De driehoek is een lokaal instituut waarvan de waarde moeilijk is te overschatten. Natuurlijk kan de driehoek niet voor ieder wissewasje bij elkaar komen. Deze case studie suggereert echter dat de Amsterdamse driehoek misschien wel iets sneller bij elkaar geroepen mag worden.
7. *Schaf besluitvorming per WhatsApp af.* Het gebruik maken van een app op de smartphone om belangrijke strategische besluiten te nemen, blijkt niet goed te werken. Het gebruik van WhatsApp zou aan banden gelegd moeten worden.⁹ Wij adviseren de besluitvorming op een alternatieve, wellicht meer traditionele manier te effectueren.

8. *Het belang van protocollering voor effectieve crisisbesluitvorming.* De informele, enigszins geïmproviseerde besluitvorming in de driehoek leidde in de dagen na 1 juni tot spanning tussen de gezagsdragers. Vergelijkbare misverstanden – wel of geen driehoeksbesluit? – kunnen in de toekomst worden voorkomen door heldere afspraken te maken over het besluitvormingsproces. Het expliciteren van wederzijdse verwachtingen is heel belangrijk. Het kan geen kwaad de afspraken en wederzijdse verwachtingen uit te schrijven, zodat net aangetreden gezagsdragers zich de werkwijze van de driehoek snel eigen kunnen maken (of aanpassingen kunnen voorstellen). Dit voorkomt dat niet-ingewerkte gezelschappen onnodige fouten maken. Hetzelfde geldt voor de samenwerking tussen de adviseurs van de gezagsdragers. Zij hebben veelvuldig informeel contact met elkaar, maar de spelregels van deze interacties zijn nergens beschreven.
9. *Een grotere betrokkenheid van relevante actoren.* Wij hebben opgemerkt dat verscheidene actoren (OM, OOV, Veiligheidsregio, GHOR), die over relevante kennis en expertise beschikken, niet of slechts indirect bij de voorbereiding en/of het besluitvormingsproces betrokken zijn geweest. De 1 juni demonstratie heeft laten zien hoe complex een ogenschijnlijk routinematige gebeurtenis in de praktijk kan blijken. Complexe gebeurtenissen vereisen de input van meerdere actoren, die ieder op basis van eigen expertise en ervaring kunnen bijdragen aan een degelijke voorbereiding en een veilig verloop. Het is goed na te denken hoe de verscheidene actoren – en een nieuwe crisis vraagt misschien wel weer om nieuwe actoren – snel toegang tot de besluitvormingsarena kunnen krijgen.
10. *De kunst van crisiscommunicatie.* Het is prijzenswaardig als een gezagsdrager verantwoordelijkheid wil nemen wanneer iets mis gaat. De burgemeester van Amsterdam heeft de verantwoordingstaak voortvarend ter hand genomen na afloop van de 1 juni demonstratie. Zij verscheen snel en uitgebreid in verschillende media en nam de volledige verantwoordelijkheid voor het niet naleven van de coronaregels. Vanuit het oogpunt van crisiscommunicatie had het echter beter gekund. Het verdient dan ook aanbeveling de *crisiscommunicatie* nog eens goed tegen het licht te houden. Goede publiekscommunicatie is niet hetzelfde als goede crisiscommunicatie.

Bijlage I: de formele onderzoeksopdracht

College van B&W Amsterdam

Datum: 3 juli 2020

Betreft: Onderzoek verloop antiracismedemonstratie

Kenmerk: ZOOV20-4160-Uit-20-1199'

Geacht college,

Eerder heb ik aangekondigd dat er een onafhankelijk onderzoek zal worden uitgevoerd naar het verloop van de antiracismedemonstratie op 1 juni. De afgelopen weken is besproken hoe de onderzoeksopdracht er uit zou moeten zien en wie het onderzoek kunnen uitvoeren.

Inmiddels is een onafhankelijke commissie geformeerd die het onderzoek zal uitvoeren. De commissie bestaat uit Arjen Boin (hoogleraar Publieke Instituties en Governance aan de Universiteit Leiden, voorzitter), Kitty Nooy (voormalig (fungerend) hoofdofficier van justitie) en Peter van der Velden (voormalig burgemeester / plaatsvervangend voorzitter veiligheidsregio). Met deze samenstelling beogen we het wetenschappelijk perspectief op crisismangement, het bestuurlijk perspectief op openbare orde en het strafrechtelijk perspectief ten aanzien van de handhaving van de rechtsorde in de commissie bijeen te brengen.

De onafhankelijke commissie zal zich in het onderzoek richten op de vraag welke lessen er zijn te leren uit de voorbereiding van en besluitvorming over de demonstratie op de Dam. Deelvragen zijn daarbij:

1. Wat zijn de feitelijke gebeurtenissen, dilemma's en bestuurlijke beslissingen rondom de betoging op 1 juni?
2. Wat zijn de overwegingen geweest bij de genomen bestuurlijke besluiten?
3. Wat is de juridische en bestuurlijke context waarin deze bestuurlijke besluiten zijn of moesten worden genomen?

De komende dagen zal de commissie een plan van aanpak uitwerken, waarna het onderzoek zal starten. De publicatie van de uitkomsten van het onderzoek is voorlopig voorzien in oktober 2020.

Met vriendelijke groet,

Femke Halsema

Voorzitter veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland

Bijlage II: WhatsAppverkeer minister van Justitie en Veiligheid en burgemeester

Maandag 1 juni 2020

FH (17:02): Ha Ferd, de demonstratie op de dam trekt veel meer mensen dan door de organisatie geraamd. Er staan er nu al bijna 1000 en (lang) niet iedereen houdt 1,5 meter afstand. . Wij voeren wel crowd controlemaatregelen uit bij de toegang tot de dam maar gaan de demonstratie niet op die grond ontbinden. Daarvoor zijn de emoties te groot en wij willen dat het vriendelijk verloopt en politie niet (behalve als het uit de hand loopt) tegenover demonstranten komt te staan. Mensen zijn ook zelf verantwoordelijk. Dat je het weet. Femke

17:03: uitgaand telefoongesprek (van minister van Justitie en Veiligheid (hierna: MJV) naar burgemeester van Amsterdam): onbeantwoord

MJenV (17:03):

Ha Femke

Geheel met je eens.

Na afloop maar evalueren mbt dit soort organisatoren.

Groet,

Ferd

17:03: inkomend telefoongesprek (van FH naar MJV): 2 minuten en 53 seconden contact

Voor een samenvatting van MJV van dit gesprek wordt verwezen naar zijn appbericht van 22:07 uur.

19:08 inkomend telefoongesprek (van FH naar MJV): Gemist

FH (19:09): Telegraaf gaat helemaal los. Ik wil naar buiten brengen dat dit een driehoeksbeslissing is geweest met ruggespraak met jou. Femke

MJenV (19:21): Er is geen ruggespraak geweest over de besluitvorming rondom deze demo, dat is ook geheel jullie afweging als driehoek. Maar zoals ik eerder zei, dat jullie nu besloten hebben om niet in deze demo te gaan handhaven op 1,5 meter begrijp ik gezien mogelijke escalatie. Ik blijf wel zorg hebben over mogelijke onrust of plundering.

FH (19:22): Het gaat uitstekend. Men gaat uit elkaar en er is weinig noemenswaardigs gebeurd. Er is alleen ruggespraak geweest over het niet kunnen handhaven van de 1,5.

MJenV (19:22): Mooi! Komt goed.

MJenV (19:23): De T is nu eenmaal de T.

MJenV (19:26): Die 1,5 meter niet handhaven is ooo jullie beslissing, maar zoals ik al zei: die begrijp ik wel.

FH (21:40): Wat is dit nou?

MJenV (22:07): Femke

Ik ben verbaasd over hoe zich dit ontvouwt aan jouw kant. Om 17.02 vandaag kreeg ik een appje van jou waarin je aangaf dat er veel meer mensen dan was geraamd door de organisatie op de demonstratie afkwamen. Het waren er toen al duizend zei je. Lang niet iedereen hield zich aan de 1,5 meter. Je gaf aan niet te willen ontbinden: "Daarvoor zijn de emoties te groot" – en gaf aan te willen voorkómen dat demonstranten tegenover politie zouden komen te staan. Ik heb in een antwoordappje en in een kort telefoongesprek gezegd dat te begrijpen en dat er wel later geëvalueerd moest worden. Ik heb wel – telefonisch- mijn zorg benadrukt over mogelijke onrusten nav je bericht. Je gaf toen aan dat er busjes buiten zicht klaar stonden. Twee uur later om 19.09 appte je mij dat een vd kranten los ging en dat je naar buiten wilde brengen dat dit een driehoeksbeslissing was geweest "in ruggespraak" met mij. Ik heb direct gereageerd dat dat niet zo was.

Ik zie nu achteraf dat jij op AT5 hebt verklaard dat mbt het de demonstratie niet ontbonden mocht worden vanwege het belang van het onderwerp. Daarover verschillen wij dus wezenlijk van mening. Maar die achtergrond van de beslissing is helemaal niet door jou bij mij gemeld.

Groet Ferd

**

Foto met screenshot van correspondentie 17:02 en 17:03.

**

FH (23:43): Deze wilde je vastleggen voor de wob. Je had ook gewoon de ingewikkeldheid van de situatie kunnen uitleggen ipv mij in de kou te zetten.

FH (23:45): En ik heb niet het belang van het onderwerp verdedigd maar van demonstratievrijheid. Soms even navragen voor je op media reageert.

MJenV (23:46): Zie de weergave met citaten van jou op AT5. We spreken morgen verder.

Dinsdag 2 juni 2020

FH (00:02): Ook volgtijdelijk klopt dit niet. Dit was lang nadat je mij aan de lijn had gehad. In stormen moeten we soms pal staan. En ik begrijp goed dat rechts nederland een gouden kans ziet. Maar soms moet je ook voor je lokale bestuurders gaan staan. Zo'n demonstratie vindt nu eenmaal niet plaats in wijk bij duurstede. Ik had graag gezien dat je me niet in de jou had gezet.

00:26: inkomend telefoongesprek (van FH naar MJV): Gemist

MJenV (08:41):

Ik ben nu in conf calls. Ik bel rond 10.00.

FH (08:44):

Ik probeerde je te bereiken. Ik heb de hele dag pers. En het lijkt me logisch dat jij nu duidelijk maakt dat je steun uitsprak aan de lijn van optreden en ik die steun ook nadrukkelijk heb gezocht.

Femke

10:26: uitgaand telefoongesprek (van MJV naar FH): onbeantwoord

11:00 uur: Videogesprek tussen MJV, MVWS, MBZK en burgemeester van Amsterdam

Hierin is gesproken over de demonstratie en dat er een brief van de minister van VWS naar het Veiligheidsberaad zou gaan. Deze brief vindt u als bijlage 2.

Bijlage III: antwoorden op de aanvullende vragen Gemeenteraad Amsterdam

- Hoe kon de inschatting van het aantal verwachte personen zo verschillen van de uiteindelijke opkomst op de demonstratie? Hoe was de informatiepositie van de gemeente? Had de gemeente over betere informatie kunnen beschikken? Of terwijl, waren de hoge bezoekersaantallen te voorspellen geweest?

De eerste en laatste deelvraag worden beantwoord in het rapport van de Inspectie Justitie en Veiligheid (het rapport wordt in november verwacht).

De informatiepositie van de gemeente was beperkt. De OOV afdeling doet in principe niet aan informatieverzameling en –analyse. Het informatiebeeld wordt door de politie gemaakt. De gemeente had, in theorie, over betere informatie kunnen beschikken. Maar aangezien de gemeente geen poging heeft gedaan, is de vraag niet te beantwoorden zonder in speculatie te vervallen.

- Was het verantwoord om in corona tijden een demonstratie op de Dam plaats te laten vinden en was het verantwoord om hier geen scenario's voor uit te werken?

Gezien de beschikbare informatie en de gemaakte inschatting van het aantal te verwachten demonstranten lijkt het verantwoord te zijn geweest om de demonstratie op de Dam plaats te laten hebben. De inschatting leidde ertoe dat de politie geen SGBO heeft ingesteld, waardoor geen scenario's zijn geformuleerd. Natuurlijk is het beter om voor elke demonstratie scenario's uit te werken, maar daar is eenvoudigweg geen menskracht voor (zie verder onze discussie over risicouitsluiting versus risicobeheersing).

- Was het tijdens de opbouw van de demonstratie mogelijk geweest om met de beschikbare capaciteit of met de maximale capaciteit de demonstratie af te breken of naar een andere plek te begeleiden?

Alle respondenten waren het eens met de besluiten zoals die zijn genomen tijdens de demonstratie. Op basis van hun opzichten concluderen wij dat het afbreken van de demonstratie onwenselijke escalatierisico's met zich had meegebracht.

- Was het tijdens het hoogtepunt van de demonstratie mogelijk geweest om op een vreedzame wijze de demonstratie af te breken met de beschikbare capaciteit of de maximaal beschikbare capaciteit?

Alle respondenten waren het eens met de besluiten zoals die zijn genomen tijdens de demonstratie. Op basis van hun opzichten concluderen wij dat het afbreken van de demonstratie onwenselijke escalatierisico's met zich had meegebracht.

- Hoe verliep de communicatie in de driehoek in de aanloop naar en tijdens de demonstratie? (interesse gaat in het bijzonder uit naar rol en communicatie van OM)

De communicatie in de driehoek wordt uitgebreid besproken in dit rapport.

- Heeft de gemeente in de nasleep van de demonstratie adequaat gehandeld om de volksgezondheid te borgen?

Het antwoord op deze vraag valt buiten ons onderzoeksmandaat.

- Hoe en op welke sociale mediakanalen wordt onderzoek verricht op basis waarvan het totaal aantal verwachte demonstranten wordt geschat. Valt technisch aan te wijzen waar de verkeerde inschatting door is veroorzaakt en welke aanbevelingen voor toekomstige inschatting volgen daaruit?

Deze vraag wordt beantwoord door de Inspectie Justitie en Veiligheid.

- Waarom is vooraf definitief afgezien van een plan B (een met de organisatie van de demo afgesproken alternatief voor als (corona)regels in het gedrang zouden komen)? Bij welke signalen zou in de toekomst een “plan B” voor demonstraties moeten klaarliggen?

De politie heeft geen SGBO ingesteld, waardoor geen scenario's (en dus geen plan B) zijn gemaakt. Natuurlijk is het beter om voor elke demonstratie scenario's uit te werken, maar daar is eenvoudigweg geen menskracht voor (zie verder onze discussie over risico uitsluiting versus risicobeheersing).

- We hebben niet de eigen communicatiemiddelen ingezet om mensen over te halen weg te gaan. Dat is een les voor de toekomst. Waren er meerdere mogelijkheden denkbaar om op een vriendelijke manier in te grijpen. Welke “harde” en “zachte” instrumenten staat een burgemeester op een moment zoals tijdens de demo op de Dam ter beschikking. Is er een aanbevelingswaardige volgorde waarin die instrumenten steeds kunnen worden overwogen en ingezet?

Het antwoord op deze vraag valt grotendeels buiten onze onderzoeksopdracht. We hebben in het rapport wel het volgende opgemerkt: “Het is [met de kennis van achteraf] goed voorstelbaar dat middels publiekscommunicatie het aantal demonstranten verminderd had kunnen worden en het gedrag aangepast had kunnen worden. Maar of de anderhalvemeterregel volledig afgedwongen had kunnen worden zonder sfeerverandering is simpelweg niet meer vast te stellen.”

Bijlage IV: overzicht respondenten

Otto Adang	Politieacademie
Fleur Alink	Gemeente Amsterdam
René Biesenbeek	Gemeente Amsterdam
Frank van Dijk	Openbaar Ministerie
Reinder Doeleman	Politie Amsterdam
Menno van Duin	Instituut Fysieke Veiligheid
Michiel van der Duin	Inspectie Justitie en Veiligheid
Femke Halsema	Gemeente Amsterdam
Sander van der Hulle	Politie Amsterdam
Nicky Jansen Schoonhoven	Gemeente Amsterdam
Pim Jansonius	Politie Amsterdam
Wouter Jong	Universiteit Leiden
Nikki van der Kallen	Openbaar Ministerie
Piet Kelder	Politie Amsterdam
Tijs van Lieshout	Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland
Shivanno Liesdek	Politie Amsterdam
Marco Meesters	Gemeente Amsterdam
Sebastiaan Meijer	Gemeente Amsterdam
Erwin Muller	Universiteit Leiden
Willem Nijkerk	Openbaar Ministerie
Frank Paauw	Politie Amsterdam
Pierre van Rossum	Gemeente Amsterdam
Jeroen Steenbrink	Openbaar Ministerie
Peter Teesink	Gemeente Amsterdam
Taco Temminck Tuinstra	Gemeente Amsterdam
Karin van der Wansem	Gemeente Amsterdam

Bijlage V: tijdlijn

Zaterdag 30 mei

Avond

Een wijkagent maakt bij de Operationeel Expert (OE) van het Informatieknooppunt Zuid melding van een aanstaande demonstratie, mogelijke plunderingen in de P.C. Hoofdstraat en bekladdingen bij het Amerikaanse consulaat. De OE verwijst de wijkagent naar de OvD-I bij de DRIO. De wijkagent belt rond 18.27 uur de OvD-I. De OvD-I vraagt informatie uit bij de afdeling OBC van de DRIO. De DRIO informeert de HOvD over een demonstratie van 250 deelnemers op het Museumplein van 15.00-16.30 uur. De HOvD informeert de teamchef Zuid Buitenveldert. De HOvD informeert piket-eenheidsleiding politie over een mogelijke demonstratie. De HOvD besluit na overleg met de eenheidsleiding en teamchef dat de demonstratie 'in de lijn' wordt opgepakt. Er zal geen SGB0 worden georganiseerd.¹

Zondag 31 mei

9.51 OOV-piket neemt contact op met eenheidsleiding-piket om de politie op de demonstratie te wijzen. De eenheidsleiding geeft aan bekend te zijn met de demonstratie.

10.55 De DRIO deelt een eerste informatiebeeld van de demonstratie:

- Museumplein
- 1 juni, 14.00-15.30 uur
- Het doel van het evenement is een vreedzame bijeenkomst en betuiging van solidariteit naar aanleiding van de gebeurtenissen in Amerika. Het gaat expliciet niet om een protest.
- De organisator zorgt voor het in acht nemen van de coronarichtlijnen van het RIVM.
- Het evenement niet lijkt te worden opgepikt door personen of groepen gerelateerd aan antiracisme.
- De organisator heeft de afgelopen 18 uur niet gereageerd op discussies op sociale media.

13.30 – 13.50

De HOvD informeert piket-eenheidsleiding dat nog geen contact is gelegd met de organisator van de demonstratie.

De HOvD en piket-OOV bespreken de beleids- en tolerantiegrenzen van de demonstratie.

14.30 De DRIO deelt een tweede informatiebeeld van de demonstratie:

- Ongeveer 500 aanmeldingen van deelnemers.
- Discussie op sociale media over plaatshebben of uitstellen van de demonstratie.
- Organisator wil organisatie van het evenement neerleggen wegens ophef.
- Organisator roept binnen de protestwereld andere organisaties op tot gezamenlijke organisatie.

15.03 Black Queer & Trans Resistance NL deelt op Facebook het evenement: 'Solidarity protest against anti-black violence in the US and EU'. Deze demonstratie heeft plaats op 1 juni vanaf 17.00 uur.²

- 15.15 Knopphoofd HHN (Politie) belt met de voorzitter van het CNP en vraagt hem contact op te nemen met de organisatie van de demonstratie.
- 16.30 CNP heeft telefonisch contact met 'Nederland Wordt Beter', de organisator van de demonstratie. De demonstratie is naar de Dam verplaatst en zal plaatshebben van 17.00 tot 18.30 uur. De organisator verwacht 150-200 deelnemers. De organisatie heeft een eigen ordedienst voor het handhaven van coronamaatregelen. De doelgroep komt uit Amsterdam en omstreken.
- 16.45 De DRIO presenteert een aanvulling op het tweede informatiebeeld:
• De locatie van de demonstratie is gewijzigd van het Museumplein naar de Dam. • 500 deelnemers hebben zich aangemeld op sociale media. • Er is sprake van een samenwerking tussen diverse bekende organisaties. • Oproep tot een vreedzaam protest met inachtneming van de RIVM-richtlijn (1,5 meter) en het dragen van gezichtsbescherming.
- 16.50 De HOvD informeert de districtschef Centrum/Noord dat de demonstratie in zijn district zal plaatshebben (op de Dam). De districtschef heeft vervolgens contact met de Teamchef Burgwallen.
- 16.52 Politie en OOV ontvangen de officiële kennisgeving van de demonstratie. Nederland Wordt Beter organiseert een demonstratie van 300 deelnemers op 1 juni, van 16.45 tot 19.30 uur op de Dam. De organisatie omschrijft de demonstratie als een solidariteitsactie tegen anti-zwart racisme en politiegeweld.
- 17.27 De fractievoorzitter van de ChristenUnie in Amsterdam informeert de burgemeester over het belang van de-escalierend politieoptreden wegens de emoties van de demonstranten.
- 17.48 HOvD heeft contact met piket-OOV om de met de organisatie gemaakte afspraken te bespreken.
- 18.07 Piket-OOV informeert de burgemeester over de demonstratie. Piket-OOV legt de kennisgeving van de demonstratie, de met de organisator gemaakte afspraken en de lijn van optreden voor aan de burgemeester.
- 18:14 De burgemeester meldt piket-OOV akkoord te zijn met het voorstel van 18.07 uur. Zij meldt veel emotie te verwachten en stuurt de app van de CU-fractievoorzitter door. Piket-OOV deelt de zorgen van de burgemeester met de HOvD.
- 18.15 Een officier van justitie (OM) belt met piket-OOV om hen te wijzen op de aangekondigde demonstratie.
- 18.17 De burgemeester deelt haar zorgen over escalatie en het bericht van de fractievoorzitter van de ChristenUnie met de eenheidschef.
- 18.23 Piket-OOV informeert de HOvD dat de burgemeester akkoord is.

- 18.45 De organisator van de demonstratie meldt CNP op basis van het aantal aanmeldingen 600-800 deelnemers te verwachten.
- 21.40 De burgemeester deelt haar zorgen over emoties van de demonstranten en het aantal demonstranten in een WhatsAppbericht met de eenheidschef. De burgemeester vraagt of de driehoek een gezamenlijke strategie moet maken.
- 21.53 De directeur-OOV meldt in een app aan de burgemeester dat hij rekening houdt met meelopers of activisten die zich bij de demonstratie voegen.
- 21.45 - 22.02
De eenheidschef en burgemeester bepalen op basis van het beeld dat een driehoeksvergadering niet nodig is en spreken af hierover maandagochtend opnieuw contact te hebben. Bij wijziging van het informatiebeeld van de demonstratie wordt bijeenkomst van de driehoek opnieuw overwogen.
- 22.59 Een lid van de eenheidsleiding deelt het informatiebeeld van de demonstratie en de lijn van optreden in de WhatsAppgroep van de driehoek.
- 23.07 De burgemeester bedankt de eenheidsleiding voor de informatie en spreekt vertrouwen uit in de voorgestelde aanpak. De burgemeester deelt nogmaals haar zorg dat de emoties met betrekking tot Ketu Ketu zich zouden kunnen vermengen met de demonstratie.
- 23.16 De eenheidsleiding geeft in de driehoeksapp aan alles goed te monitoren.

Maandag 1 juni

- 10.00 De eenheidschef informeert de hoofdofficier van justitie over de zorgen van de burgemeester met betrekking tot de demonstratie. De eenheidschef laat de hoofdofficier van justitie weten dat hij om 12.00 uur in overleg met de burgemeester besluit al dan niet als driehoek bijeen te komen.
- 10.30 De DRIO deelt een derde informatiebeeld van de demonstratie:

- Alle initiatieven voor demonstraties zijn geïntegreerd in de organisatie van één demonstratie. Het gaat om de demonstratie op de Dam.
- Op de sociale media gaat het voornamelijk over het handhaven van de coronamaatregelen.
- 1100 mensen geven op Facebook aan te willen komen, 3400 mensen zijn geïnteresseerd.
- Ervaring met andere demonstraties wijst uit doorgaans iets meer dan 1/3 van de aangemelde deelnemers daadwerkelijk deelneemt.
- De organisatie verwacht 200-300 deelnemers.
- Via verschillende kanalen is informatie over een mogelijke tegendemonstratie vanuit Nederland Nationalistische hoek. Gelet op de zeer kleine schaal hiervan is dit aan het detachement doorgegeven.
- Specifieke sentimenten van anti-politie/pro-rellen zijn niet aangetroffen. Wel wordt veelvuldig verwezen naar onrust in de Verenigde Staten.

11.00 De districtschef Centrum/Noord verwacht maximaal 800 deelnemers. De districtschef informeert de eenheidschef over die verwachting. De eenheidschef en districtschef bespreken dat de beleids- en tolerantiegrenzen niet in het geding zijn bij dit aantal demonstranten.

12.00 De DRIO deelt een vierde informatiebeeld van de demonstratie:

- Het derde informatiebeeld (10.30 uur) is nog relevant.
- Het aantal deelnemers stijgt, maar niet noemenswaardig.

De burgemeester en eenheidschef komen overeen dat het informatiebeeld niet noemenswaardig is veranderd en besluiten dat een bijeenkomst van de driehoek niet noodzakelijk is.

De eenheidschef en de districtchef Centrum/Noord bespreken het belang van de-escalerend en empathisch optreden.

De organisator van de demonstratie meldt aan het CNP 1000 tot 1200 deelnemers te verwachten.

14.00 De DRIO deelt een vijfde informatiebeeld van de demonstratie:

- Op Facebook stijgt het aantal aanwezigen/deelnemers naar 2000.

15.00-16.00

De organisatie treft voorbereidingen op de Dam. De organisatie deelt mondkapjes uit, plaatst spandoeken, borden en kruizen voor het houden van 1,5 meter afstand.

16.45-17.00

Het aantal demonstranten neemt snel toe.

17.00 Officieel begin van de demonstratie. De burgemeester wordt geïnformeerd dat 1000 demonstranten op de Dam aanwezig zijn.

Even na 17.00 uur heeft de burgemeester telefonisch contact met haar woordvoerder over de demonstratie.

De burgemeester informeert de minister van Justitie en Veiligheid over de situatie op de Dam.

17.11 De eenheidschef deelt in de WhatsAppgroep van de driehoek dat het druk is op de Dam, de sfeer goed is en dat het verkeer het grootste probleem vormt. De districtschef Centrum/Noord besluit tot het omleiden van tram- en autoverkeer om ruimte te creëren op de Dam.

17.13 De eenheidschef schrijft in de WhatsAppgroep van de driehoek dat handhaven van de coronaregels geen optie is en dat dit meegenomen wordt in de evaluatie.

17.15 De burgemeester ontvangt gasten in de ambtswoning voor de opening van de Ketu Koti-maand.³

17.30 De bijeenkomst in de ambtswoning begint. De burgemeester spreekt tijdens de bijeenkomst.

- 17.49 De eenheidschef deelt het volgende bericht in de WhatsAppgroep van de driehoek: "Aantal loopt stevig door inschattingen gaan nu over 5000, verkeer onder controle veel mensen met ov daar wordt nog nadrukkelijk op ingespeeld, sfeer is goed, programma verloopt volgens schema."
- 17.58 De hoofdofficier van justitie deelt een filmpje van de demonstratie op de Dam in de driehoeksapp.
- 18.00 Piket-OOV belt de eenheidschef met een verzoek om informatie.
- De bijeenkomst in de ambtswoning loopt ten einde. De burgemeester leest het bericht van de eenheidschef van 17.49 uur.⁴
- De burgemeester heeft telefonisch contact met haar woordvoerder.
- 18.04 De burgemeester heeft telefonisch contact met de eenheidschef. Ze komen overeen niet af te wijken van de afgesproken lijn van optreden. Met het oog op de naderende eindtijd besluiten de burgemeester en eenheidschef de demonstratie af te laten lopen. CNP benadrukt bij de organisatie de afgesproken eindtijd van de demonstratie aan te houden.
- Na afloop van de bijeenkomst in de ambtswoning geeft de burgemeester een interview aan AT5. De burgemeester zegt te begrijpen dat de demonstranten geen anderhalve meter afstand kunnen houden, dat mensen zelf verantwoordelijk zijn, dat de sfeer goed is, dat demonstratievrijheid een groot goed is en dat de driehoek geen grond ziet de demonstratie te ontbinden.⁵
- De burgemeester vertrekt richting de Dam.
- 18.15 De burgemeester arriveert op de Dam.
- De eerste demonstranten verlaten de Dam.⁶
- 18.30 De grote uitstroom van demonstranten begint.
- 19.00 Rond deze tijd hebben de hoofdofficier van justitie en de eenheidschef telefonisch contact om de besluitvorming te bespreken.
- 19.05 De burgemeester meldt in de WhatsAppgroep van de driehoek dat ze op de Dam was, de sfeer goed was, mensen dicht bij elkaar stonden, maar mondkapjes en handschoenen droegen.
- 19.07 Een officier van justitie informeert bij piket-OOV of contact geweest is met het OM in het besluit niet te handhaven/ontbinden, zoals de burgemeester zojuist op AT5 heeft gezegd.
- 20.01 De eenheidschef laat in de WhatsAppgroep van de driehoek weten dat het weer rustig is op de Dam. Naar schatting waren 10.000 tot 14.000 demonstranten aanwezig.
- 22.10 De burgemeester schuift aan bij Op1.⁷

Dinsdag 2 juni

- 8.17 De eenheidschef stelt in de WhatsAppgroep van de driehoek voor om als driehoek bijeen te komen.
- 13.30 De driehoek komt fysiek bijeen. De hoofdofficier van justitie geeft aan niet actief betrokken te zijn bij het besluit niet te handhaven/ontbinden. De nadruk ligt tijdens de driehoek op het verloop van de demonstratie, het op te stellen feitenrelaas en de raadsbrief.
- 23.08 De burgemeester verstuurt een raadsbrief aan de gemeenteraad over de demonstratie op de Dam.

Vrijdag 5 juni

Ochtend/middag

De driehoek komt twee keer bijeen. Tijdens de eerste driehoek wordt het debat van woensdag en het instellen van een onderzoek besproken. In de tweede driehoek besluiten de leden dat het besluit (niet te handhaven/ontbinden) als driehoeksbesluit moet worden gezien.

Woensdag 10 juni

- 13.00 De gemeenteraad komt bijeen. De VVD dient een motie van wantrouwen in, met steun van Forum voor Democratie (FvD) en Partij van de Ouderen. De motie krijgt geen meerderheid.⁸

Bijlage VI: mediatijdlijn*

Zondag 31 mei

- 17.31 Het Parool schrijft een artikel over de aankomende demonstratie op de Dam: “Maandag demonstratie op de Dam tegen politiegeweld in Amerika”.¹ In het artikel schrijft het Parool dat de manifestatie bedoeld is om solidariteit te uiten met de demonstranten in Amerika en om aandacht te vragen voor racisme en politiegeweld in Nederland.
- 19.19 De NOS bericht over steunacties in Londen voor demonstranten in de VS. Een van de tussenkopjes van het artikel is: “Morgen mogelijk in Amsterdam”.² Onder dit kopje schrijft de NOS dat in Nederland ook een protest gepland staat en dat organisaties tegen racisme oproepen om morgenmiddag actie te voeren op de Dam in Amsterdam.
- 19.21 AT5 publiceert een artikel over de demonstratie tegen anti-zwart politiegeweld op de Dam. AT5 meldt dat de organisatoren hebben geadviseerd om een mondkapje mee te nemen en om anderhalve meter afstand te houden.³
- 20.13 NU.nl plaatst een artikel over de protesten in Europa en schrijft dat betogers in Nederland een protest op de Dam in Amsterdam hebben aangekondigd.⁴
- 20.33 De Telegraaf blikk vooruit op het protest in Amsterdam naar aanleiding van de protesten in Londen en Berlijn: “Maandag wordt eenzelfde protest gehouden op de Dam in Amsterdam.”⁵ De Telegraaf schrijft dat er geen maximum aantal demonstranten is vastgelegd.

Maandag 1 juni

- 7.17 Geert Wilders (fractievoorzitter van de PVV in de Tweede Kamer) reageert via Twitter op het nieuwsbericht van AT5 van 31 mei (19.21 uur) en schrijft: “Extreem links tuig gaat #Antifa-terroristen VS steunen. Lekker bende daar in Amsterdam. #AntifaTerrorist”.⁶ De tweet krijgt 1500 likes en 512 retweets.
- 8.39 NU.nl blikk vooruit op de 1 juni demonstratie met de volgende kop: “Demonstratie op de Dam tegen politiegeweld jegens zwarte mensen”.⁷
- 16.50 Telegraaf-verslaggever Mike Muller is aanwezig op de Dam en houdt zijn volgers via Twitter op de hoogte van de demonstratie. Om 16.50 uur plaatst hij een filmpje van de situatie en tweet hij dat het een stuk drukker is dan de 250/300 aanwezigen die de organisatie verwachtte.⁸
- 16.53 Mike Muller (Telegraaf) plaatst drie foto's op Twitter, vergezeld door het bijschrift: “Best druk op de Dam: #BlackLivesMatter #GeorgeFloyd”.⁹
- 16.57 De Telegraaf publiceert het eerste artikel over het protest op de Dam: “Betogers in Amsterdam tegen Amerikaans politiegeweld”.¹⁰
- 17.00 AT5 schrijft dat honderden mensen zich hebben verzameld om te protesteren tegen anti-zwart politiegeweld in Amerika en Europa.¹¹

* Voor de mediatijdlijn zijn de volgende bronnen geraadpleegd: NOS, RTL Nieuws, NU.nl, AT5, het Parool, de Telegraaf, NRC, en Twitter.

- 17.01 Jeroen Wetzels, verslaggever van RTL Nieuws, tweet: “Grote drukte op de Dam in Amsterdam, bij de manifestatie tegen anti-zwart politiegeweld. Aanleiding is de dood van George Floyd in Minneapolis.”¹²
- 17.04 Telegraaf-verslaggever Mike Muller deelt een video van een steeds voller wordende Dam op Twitter met het bijschrift: “Grote drukte op de Dam intussen: #BlackLivesMatter”. In de antwoorden op zijn tweet wordt de mogelijkheid van een superspreader event benoemd.¹³
- 17.07 Mike Muller (Telegraaf) plaatst een filmpje van de Dam waarop te zien is dat de drukte nog meer is toegenomen.¹⁴
- 17.08 Jeroen Wetzels (RTL Nieuws) tweet: “Er wordt opgeroepen om 1,5 meter afstand te houden. Maar dat lukt absoluut niet.”¹⁵ Hierbij plaatst hij ook twee foto’s waarop demonstranten dichter bij elkaar staan dan 1,5 meter.
- 17.09 Mike Muller (Telegraaf) tweet: “De 1,5 meterregel wordt massaal geschonden. Toeristenstromen dwars door de menigte heen en ook betogers dicht op elkaar, ondanks dat wordt opgeroepen afstand te houden... geschreeuw en gejoel. Ik hoop dat dit goed gaat... #corona #BlackLivesMatterNL #BlackLivesMatter”.¹⁶
- 17.19 De Telegraaf past de kop van het artikel van 16.57 uur aan naar: “Bomvolle Dam in Amsterdam voor protest tegen Amerikaans geweld”.¹⁷
- 17.22 RTL Nieuws schrijft in het liveblog over het coronavirus een kort stuk met de kop: “Oproep aan demonstranten op de Dam: ‘Houd afstand!’”¹⁸ RTL Nieuws schrijft dat volgens de politie ongeveer 3000 demonstranten op de been zijn.
- 17.27 Het Parool publiceert een artikel over de demonstratie op de Dam: “De Dam volgepakt met demonstranten tegen politiegeweld en racisme”.¹⁹
- 17.29 Maurice van den Bosch (bestuursvoorzitter van het OLVG) tweet: “Het was te verwachten. Ik zet er een foto naast van 2 maanden geleden. Dag en nacht hebben de zorgmedewerkers zich door het stof gewerkt. We weten dat bijeenkomsten van grote groepen, zonder respect voor social distancing, het risico zijn voor verspreiding van COVID19. #Amsterdam”.²⁰ Bij deze tweet plaatst hij twee foto's: een foto van een webcambeeld van een volle Dam en een foto van een intensivist met de boodschap ‘I stayed at work for you, you stay at home for us!’ De tweet wordt 2700 keer geliket en 1200 keer getweet.
- 17.32 NU.nl schrijft een artikel over de demonstratie: “Honderden mensen protesteren op de Dam tegen politiegeweld”.²¹ De kop van het artikel wordt later aangepast: “Duizenden mensen protesteren op de Dam tegen politiegeweld.”
- 17.34 NRC schrijft dat honderden mensen op de Dam staan vanwege een Black Lives Matter-protest.²² Dit wordt later aangepast naar duizenden mensen.
- 17.44 Mike Muller (Telegraaf) tweet: “De politiebusjes die net nog op het Damrak stonden zijn intussen ook verdwenen.”²³
- 17.47 RTL Nieuws schrijft dat afstand houden niet goed lukt.²⁴

- 17.48 Mike Muller (Telegraaf) tweet dat 1,5 meter afstand houden onhaalbaar is met deze aantallen mensen en dat er nog steeds demonstranten bijkomen.²⁵
- 17.59 De NOS publiceert een artikel over de demonstratie: “Volle Dam bij racismeprotest, geen anderhalvemeterboetes uitgedeeld”.²⁶
- 18.00 Mike Muller (Telegraaf) tweet: “Er wordt ook op het Nationaal Monument op de Dam geklommen. Er is een spandoek aan bevestigd. Bij eerdere demonstraties werden dit soort acties verboden door Halsema vanwege gevoeligheid bij nabestaanden. Nu is er geen agent of boa te zien.”²⁷
- Huisarts Sigurd den Haan tweet een foto van de webcam van de Dam met het bijschrift: “Ik ben flabbergasted dit is NU op de dam... Niets geen telelens foto's gewoon stampensvol.. ik ga me niet meer druk maken om een kleine #coronaïse in #esbeek hier mag ik de komende weken weer harder voor gaan werken als arts.. #blijfthuis #triest ik ben echt kapot verdrietig”.²⁸ De tweet krijgt 4700 likes en wordt 1800 keer geretweet.
- 18.14 Tweede Kamerlid Chris van Dam (CDA) reageert op Twitter op het nieuwsbericht van AT5 (17.00 uur): “Zo veel mensen zo dicht bij elkaar: dat moet je nu absoluut niet willen. Demonstreren is een belangrijk grondrecht, maar houd je verstand erbij. Veiligheid is ook gezondheid: welke afspraken heeft Bgm Halsema op voorhand met de organisatoren gemaakt?”²⁹ Zijn tweet krijgt 209 likes en wordt 99 keer geretweet.
- 18.20 Tweede Kamerlid Julius Terpstra (CDA) reageert op Twitter op een foto van Georgina Verbaan: “Klap in het gezicht van ons zorgpersoneel...”³⁰ Zijn tweet krijgt 177 likes en wordt 37 keer geretweet.
- 18.24 Geert Wilders (PVV) tweet: “Ben je horecaondernemer dan moet je met een meetlat 1.5 meter afstand tussen de tafeltjes op de terrassen realiseren op straffe van €4000 boete maar ben een je linkse demonstrant dan geldt de anderhalve meter ineens niet meer. #Halsema zet links boven de wet en dat is corrupt.”³¹ Hierbij plaatst hij ook een webcamfoto van een volle Dam. Wilders' tweet wordt 9400 keer gelijkt en 3200 keer geretweet.
- 18.28 Telegraaf-verslaggever Mike Muller tweet over de sluiting van de eerste horeca: “De eerste horeca rondom de Dam sluit vervroegd de deuren. “Er werd hiernaast net al geknokt”, zegt ober. Hij begrijpt niet dat de gemeente Amsterdam deze massabijeenkomst toelaat. “Wij moeten de hele dag 1,5 meter handhaven en zien nu een grote groep. Hoe is dit uit te leggen?”³² De tweet krijgt 2200 likes en wordt meer dan 1000 keer geretweet.
- 18.36 Mike Muller deelt een video op Twitter van een volle Dam met het bijschrift: “Volop geklap, gejuich en gejoel op de Dam. “Zo kunnen de voetbalwedstrijden ook wel weer doorgaan”, zegt veiligheidsmedewerker van de Bijenkorf, die de hele dag met tellers het aantal klanten bijhoudt.”³³
- 18.37 AT5 publiceert een interview met burgemeester Femke Halsema voor haar ambtswoning. Hierin informeert de verslaggever haar dat 5000 demonstranten op de Dam staan en dat afstand houden lastig is. Halsema antwoordt: “Nee, dat begrijp ik ook, dat de 1,5 meter afstand niet altijd in acht genomen wordt, maar de demonstratievrijheid is een heel groot goed, dus de

- driehoek ziet geen grond om de demonstratie te ontbinden. Daarvoor is de demonstratie ook te belangrijk en bovendien zijn mensen zelf verantwoordelijk." Op de vraag hoe de sfeer daar is, antwoordt ze: "De sfeer schijnt heel goed te zijn op dit moment, gelukkig."³⁴
- 18.39 Marianne Poot, de fractievoorzitter van de VVD in Amsterdam, reageert op de tweet van Mike Muller (18.28 uur): "We vragen horeca ondernemers alles te doen om de 1,5m te handhaven. Dan mag je van organisatoren van een demonstratie hetzelfde verwachten. Als dat niet kan dan verwacht ik van de organisatie en van de burgemeester ze ingrijpen. Dit is voor de volksgezondheid te gevaarlijk."³⁵ Haar tweet krijgt 125 likes en wordt 36 keer geretweet.
- 18.52 De Telegraaf tweet: "De burgemeester van Amsterdam Femke Halsema heeft laten weten dat de demonstratie op de Dam in Amsterdam niet ontbonden wordt."³⁶
- 18.57 Ook het Parool schrijft een artikel over het interview van burgemeester Halsema met AT5: "Halsema: 1,5-meterregel geen reden om demonstratie te beëindigen".³⁷
- 18.58 Europarlementariër Samira Rafaela (D66) tweet: "Ik was op de Dam. Solidair zijn tegen racisme. Gesproken met o.a. oud-collega's van de politie. Maar het werd echt te druk, waardoor 1,5 meter afstand houden lastig werd. Daarom ben ik weggegaan. En ik roep iedereen om 1,5 meter afstand te houden. #BlackLivesMatterNL".³⁸ Haar tweet krijgt 838 likes en wordt 104 keer geretweet.
- 19.02 De Telegraaf publiceert een artikel waarin politici verbijsterd reageren op de situatie op de Dam: "Politici verbijsterd over situatie Dam: 'Hoe leg je dit uit aan ondernemers'".³⁹
- 19.03 Annabel Nanninga, de fractievoorzitter van Forum voor Democratie in Amsterdam, retweet het artikel van de Telegraaf (19.02 uur) en schrijft: "Demonstreren ja. De regels met voeten treden, nee. Geen rechtsongelijkheid door toedoen van de burgemeester."⁴⁰ Haar tweet krijgt 2000 likes en wordt 702 keer geretweet.
- 19.08 De Telegraaf schrijft op Twitter: "De Dam is overvol en de anderhalve metermaatregel lijkt door bijna iedereen genegeerd te worden."⁴¹
- 19.16 Mike Muller (Telegraaf) geeft op Twitter aan dat het weer wat rustiger wordt op de Dam.⁴²
- 19.17 Tweede Kamerlid Dilan Yesilgöz (VVD) tweet: "Ik zie foto's waarop de burgemeester nota bene doodleuk tussen de mensenmassa staat. Zonder mondkapje, en lijkt zelfs binnen 1,5 meter. Wat is dit in hemelsnaam?"⁴³ Haar tweet krijgt 1200 likes en wordt 359 keer geretweet.
- 19.28 Op Twitter plaatst Annabel Nanninga (FvD) een foto waar burgemeester Halsema zonder mondkapje tussen de demonstranten staat. De tweet van Annabel Nanninga wordt 2000 keer geliket en 729 keer geretweet.⁴⁴
- 19.30 RTL Nieuws besteedt in de uitzending van 19.30 uur als eerste aandacht aan de opening van de horeca. De demonstratie op de Dam is het tweede item van het RTL nieuws. RTL Nieuws meldt dat het heel druk was en dat de 1,5 meter na het begin totaal niet kon worden gehandhaafd, maar dat mensen wel mondkapjes droegen en het onderwerp te belangrijk vonden. De verslaggever van RTL Nieuws, Jeroen Wetzels, zegt dat het opvallend is dat er niet is gehandhaafd op de 1,5 meter afstand.⁴⁵

- 19.33 De Telegraaf bericht op Twitter: “In Amsterdam hebben zich op de Dam duizenden mensen verzameld om te demonstreren tegen politiegeweld in de Verenigde Staten. Ook BN’ers deden mee aan het protest.”⁴⁶
- 19.38 Op Twitter reageert Tweede Kamerlid Madeleine van Toorenburg (CDA) op een foto van een volle Dam met het bijschrift “compleet gestoord”.⁴⁷ Haar tweet krijgt 213 likes en wordt 49 keer getweet.
- 19.59 Gert-Jan Segers, fractievoorzitter van de ChristenUnie in de Tweede Kamer, tweet: “Hoe rechtvaardig je reden om te demonstreren ook is - en de strijd tegen racisme is een rechtvaardige - het is nooit gerechtvaardigd om met jouw gedrag tijdens die demonstratie het leven van anderen in gevaar te brengen! Lees de hartekreet van deze Amsterdammer”.⁴⁸ Gert-Jan Segers reageert op een tweet van Gerjan van den Heuvel (raadslid ChristenUnie Amsterdam): “Jongens, hou je alsjeblieft aan de 1.5 meter. Mijn vrouw werkt vanavond weer als arts op de IC. Voor haar en haar collega's stonden we onlangs nog te klappen. De afgelopen weken hebben zij zoveel pijn en verdriet gezien. Die diepe ellende wil niemand over twee weken opnieuw.”⁴⁹ De tweet van Gert-Jan Segers wordt 1100 geliket en 362 keer getweet.
- 20.00 Het NOS journaal bespreekt de demonstratie op de Dam als tweede item, na de protesten in Amerika.⁵⁰ Het NOS journaal heeft het over “enkele duizenden mensen” en geeft aan dat het zo druk was, dat 1,5 meter afstand houden onmogelijk was. Verslaggever Kees van Dam zegt dat bijna iedereen een mondkapje droeg en dat de gemeente Amsterdam niet had verwacht dat er zo veel volk op de been zou zijn.
- 20.01 Marianne Poot (VVD) reageert op Twitter op het interview van Halsema met AT5: “Demonstreren is een grondrecht. Maar we zitten volop in een volksgezondheids crisis en vragen iedereen om te helpen en 1,5m afstand te houden. Bij te veel drukte worden parken ontruimd en mensen beboet. Waarom met twee maten meten?”⁵¹ Haar tweet krijgt 418 likes en wordt 106 keer getweet.
- 20.03 Klaas Dijkhoff, fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer, plaatst twee tweets: “Houd afstand. Ook als je demonstreert. Houd afstand. Ook als je voor een goede zaak wil staan. Houd afstand. En vermijd drukte.”⁵² “De een ziet het voortbestaan van zijn bedrijf bedreigd. Een ander kan haar demente moeder niet bezoeken. Onze kinderen kunnen opa en oma niet knuffelen. En soms moet je een demonstratie stoppen omdat het te druk wordt. We zouden dit allemaal samen doen. #Amsterdam”.⁵³ De laatste tweet krijgt 3000 likes en wordt 970 keer getweet.
- Geert Wilders tweet: “Burgemeester #Halsema heeft lak aan de 1.5 meter-afstand-regel voor de demonstranten in #Amsterdam. Twee conclusies:
- niemand in Nederland kan nu nog worden verplicht zich aan de anderhalve-meter-regel te houden. - Halsema moet aftreden.”⁵⁴ Wilders’ tweet krijgt 5400 likes en wordt 1600 keer getweet.
- 20.18 Het Parool publiceert een artikel over de reacties van politici op de demonstratie: “Onbegrip over drukte bij betoging tegen racisme”.⁵⁵

- 20.19 De Telegraaf publiceert een artikel waarin artsen hun woede uiten: “Artsen woedend over demonstratie: ‘Hier mag ik harder voor gaan werken’”.⁵⁶
- 20.32 NRC schrijft een artikel over Tweede Kamerleden die verbolgen zijn over de drukte op de Dam.⁵⁷
- 20.36 Advocaat Geert-Jan Knoops reageert op Twitter op het nieuwsbericht van de NOS (17.59 uur): “Hoe valt dit nog uit te leggen aan burgers die wel voor schending vd 1.5 meter worden beboet? Juridisch kunnen zij boete aanvechten ogv willekeurig handhaven vd corona-regels.”⁵⁸ De tweet van Knoops wordt 2000 keer geliket en 987 keer geretweet.
- 20.46 Tweede Kamerlid Pieter Omtzigt (CDA) twittert: “Beste @MinPres Je deed terecht een klemmend beroep op iedereen in Nederland om samen Corona te verslaan. En heel veel mensen maakten moeilijke en zware keuzes, voor het collectief. Was en is dat beroep ook gericht aan Burgermeester Halsema?”⁵⁹ De tweet van Omtzigt wordt 10.000 keer geliket en 3500 keer geretweet.
- 20.47 NRC schrijft een artikel over de demonstratie op de Dam: “Duizenden demonstranten op de Dam: ‘Dit is belangrijker dan een virus’”.⁶⁰
- 20.58 RTL Nieuws publiceert een artikel waarin artsen, experts en politici hun ongenoegen uiten over de drukke demonstratie. De kop van het artikel is: “Ongenoegen over drukke Dam-demonstratie: ‘Dit moet je absoluut niet willen’”.⁶¹
- 21.07 NU.nl plaatst een artikel over de kritiek van Tweede Kamerleden: “Kamerleden bekritisieren optreden Halsema bij protest tegen racisme.”⁶²
- 21.31 Rob Jetten, fractievoorzitter van D66 in de Tweede Kamer, tweet: “Demonstreren is een grondrecht. Dat is belangrijk. Ook in deze tijd. Maar belangrijk zijn ook de gezondheid en veiligheid van mensen. Het is ieders verantwoordelijkheid zich bij een demo aan de coronaregels te houden. Als dat massaal niet gebeurt, moet de overheid ingrijpen.”⁶³ De tweet van Jetten krijgt 606 likes en wordt 163 keer geretweet.
- 21.48 De NOS citeert minister Grapperhaus op Twitter: “Drukke op Dam ging alle perken te buiten”.⁶⁴ De tweet wordt 351 keer geliket en 111 keer geretweet.
- 21.51 Klaas Dijkhoff (VVD) tweet: “Maak me niet alleen boos, maar ook heel erg zorgen om de beelden uit Amsterdam. Als iemand daar het virus heeft verspreid, zijn we terug bij af. Als u daar geweest bent, meld het aub bij de GGD en ga 2 weken in thuisisolatie. #Amsterdam”.⁶⁵ De tweet van Dijkhoff wordt 6200 keer geliket en 1300 keer geretweet.
- 21.53 Geert Wilders (PVV) tweet: “ONTSLA #HALSEMA”.⁶⁶ Zijn tweet wordt 4200 keer geliket en 1100 keer geretweet.

De Telegraaf publiceert een artikel waarin Albert Verlinde forse kritiek uit op Femke Halsema. De Telegraaf citeert Verlinde: “Mevrouw Halsema spuugt ons in het gezicht (...) Het gevaarlijkste wapen in Amsterdam ligt niet op de zolder in de ambtswoning, het ligt naast meneer Halsema in bed!”⁶⁷

- 21.54 De NOS publiceert een artikel na een interview met minister Grapperhaus, waarin hij aangeeft dat het duidelijk was dat er te veel demonstranten samen waren.⁶⁸ Grapperhaus: “Voor alle mensen die zich de afgelopen weken wel aan de coronamaatregelen hebben gehouden en hard hebben gewerkt in deze crisis, zijn deze beelden pijnlijk om te zien”.
- 22.25 Via Twitter kondigt Annabel Nanninga (FvD) aan dat Forum voor Democratie een motie van wantrouwen tegen Femke Halsema zal indienen.⁶⁹ De tweet van Annabel Nanninga wordt 5900 keer geliket en 1200 keer geretweet.
- 22.29 Thierry Baudet, fractievoorzitter van Forum voor Democratie in de Tweede Kamer, tweet: “In haar deugtunnelvisie liet #Halsema dit gebeuren. #FVD steunt demonstratierecht. Maar afgelopen 9 weken dwong Halsema winkeleigenaren wél om te sluiten op straffe van torenhoge boetes. In Republiek Amsterdam is iedereen gelijk, maar GroenLinks-kartel is iets gelijker. #aftreden”.⁷⁰ De tweet van Baudet wordt 4700 keer geliket en 1200 keer geretweet.
- 22.40 In een interview met het Parool geeft OMT-lid Menno de Jong aan dat de demonstratie een risico vormt voor het opvlammen van het virus en dat het in potentie een superspreading event kan zijn.⁷¹
- 22.46 NU.nl schrijft een artikel naar aanleiding van Halsema's optreden bij Op1 met de kop: “Halsema stond voor ‘duivels dilemma’ door hoge opkomst Dam-demonstratie”.⁷²
- 22.51 Het Parool schrijft over het optreden van Halsema bij Op1: “Halsema: Ingrijpen bij demonstratie was uitgelopen op ‘relletjes en gedoe’”.⁷³
- Na haar optreden bij Op1 kopt NRC dat Halsema de drukte bij het Black Lives Matter-protest had onderschat.⁷⁴
- 22.54 AT5 publiceert een artikel naar aanleiding van een interview met organisator Mitchell Esajas en een demonstrant. De kop van het artikel is: “‘De anderhalve meter? Ja, daar had iedereen een beetje schijt aan’”.⁷⁵
- 23.22 AT5 schrijft een artikel na het interview van Halsema bij Op1: “Halsema over kritiek na niet ingrijpen op de Dam: ‘Het was een duivels dilemma’”.⁷⁶

Dinsdag 2 juni

- 3.12 RTL Nieuws bericht over Halsema's optreden bij Op1: “Burgemeester Halsema ‘overdonderd’ door Dam-demonstratie”.⁷⁷
- 6.49 AT5 blikt terug op de 1 juni demonstratie met een video waarin het de demonstranten interviewt.⁷⁸
- 7.00 Het Parool plaatst een artikel waarin de schrijver vindt dat Halsema het optreden van haarzelf en de politie, de verkeerde inschatting van het aantal demonstranten, en de uitspraak op AT5 dat ze de demonstratie te belangrijk vond, moet uitleggen in het gemeenteraadsdebat: “Halsema heeft iets uit te leggen”.⁷⁹
- 7.38 De Telegraaf publiceert een artikel waarin burgemeesters de demonstranten oproepen om thuis te blijven en in thuisquarantaine te gaan.⁸⁰

- 7.40 AT5 schrijft over de kritiek op burgemeester Halsema: “Veel kritiek op beslissing burgemeester Halsema om demonstratie door te laten gaan”.⁸¹
- 7.46 RTL Nieuws publiceert een artikel met de kop: “Albert Verlinde furieus op Femke Halsema: ‘Onvoorstelbaar’”.⁸² RTL Nieuws citeert Albert Verlinde, die op zijn Facebookpagina heeft gezegd: “Femke Halsema spuugt ons in het gezicht.”
- 8.41 Een opiniestuk in de Telegraaf heeft de kop: “‘Beste Femke, ik schaam me voor je’”.⁸³
- 9.26 De NOS publiceert een artikel over de kritiek van Tweede Kamerleden op burgemeester Halsema: “Felle kritiek op Halsema vanuit politiek Den Haag: ‘Ze had in moeten grijpen’”.⁸⁴
- 9.51 De Telegraaf deelt een video van Veronica Inside waarin Johan Derksen kritiek uit op burgemeester Halsema. De titel onder het filmpje is: “Derksen kraakt Halsema: ‘Ze wil even scoren’”.⁸⁵
- 10.07 RTL Nieuws schrijft een artikel over de kritiek van zorgmedewerkers, politici en burgemeesters: “Kritiek op Halsema om drukte bij demonstratie: ‘Dit is onvoorstelbaar’”.⁸⁶
- 10.53 De Telegraaf publiceert een artikel met de kop: “Coalitiepartijen Amsterdam kritisch op burgemeester Femke Halsema”.⁸⁷
- 11.00 De Telegraaf publiceert een inzending van een Telegraaf-abonnee met de kop: “Toestemming Dam-demonstratie onbegrijpelijk”.⁸⁸
- 11.15 Het Parool schrijft dat een motie van wantrouwen onontkoombaar is volgens Marianne Poot (VVD).⁸⁹
- 11.27 AT5 beschrijft de reacties en tweets van Amsterdamse raadsleden: “D66 kritisch op Halsema: ‘Dit had voorkomen moeten worden’”.⁹⁰
- 11.28 In een interview met het Parool zegt burgemeester Halsema dat het pijnlijk is dat de demonstratie gebeurd is en dat het zeer krenkend kan zijn voor zorgpersoneel. In dit interview rectificeert Halsema ook de opmerking bij AT5 waarin ze zei dat ze de demonstratie an sich te belangrijk vond. Ze bedoelde het demonstratierecht in plaats van het onderwerp van de demonstratie.⁹¹
- 11.58 RTL Nieuws plaatst een artikel over de kritiek van Tweede Kamerleden: “Kritiek Kamer op Halsema: ‘Soms moet je een demonstratie stoppen’”.⁹²
- 12.20 De Telegraaf publiceert een artikel met de kop: “RIVM na betoging Amsterdam: de voorschriften zijn helder”. In het artikel wordt een woordvoester van het RIVM geciteerd, die zegt het houden van afstand en vermijden van drukke plekken nog steeds belangrijke voorschriften zijn.⁹³
- 12.25 De Telegraaf interviewt hoogleraar Algemene Rechtswetenschap Jan Brouwer, die de demonstratie een minachting van de medische wereld noemt.⁹⁴
- 12.28 NU.nl schrijft dat meerdere partijen in de Amsterdamse gemeenteraad een spoeddebat hebben aangevraagd: “Halsema onder vuur na te druk protest, Amsterdamse raad wil uitleg”.⁹⁵

- 12.49 Het Parool schrijft dat een schatting van het aantal demonstranten bijna onmogelijk is volgens de woordvoester van BlackLivesMatterNL.⁹⁶
- 13.05 In zijn podcast bij de Telegraaf zegt politiek commentator Wouter de Winther dat in Den Haag het laatste woord over de demonstratie nog niet gezegd is: “Kabinetsleden woedend over demonstratie”.⁹⁷
- 13.15 De Telegraaf plaatst een artikel over de uitspraken van Johan Derksen bij Veronica Inside: “Johan Derksen: Femke Halsema wil scoren bij haar linkse doelgroep”.⁹⁸
- 13.17 Herbert Raat, wethouder van Amstelveen (VVD), zegt in een interview met de Telegraaf dat de geloofwaardigheid van het gezag ernstig wordt aangetast door de demonstratie.⁹⁹
- 13.24 De NOS publiceert een artikel met de kop: “Met duizenden demonstreren op de Dam: wat is het risico van een corona-uitbraak?”¹⁰⁰ Om 18.53 uur past de NOS de kop van het artikel aan na een interview met Ernst Kuipers: “IC-coördinator: kans op besmettingen door protest op Dam zeer reëel”.¹⁰¹
- 13.44 In het artikel “Black Lives Matter-demonstratie op Malieveld in Den Haag” refereert de NOS naar de demonstratie op de Dam, die “tot felle kritiek op de Amsterdamse burgemeester Halsema” leidde.¹⁰² Ook citeert de NOS de fractievoorzitter van de VVD in Groningen, die de burgemeester van Groningen heeft opgeroepen “Amsterdamse toestanden” te voorkomen.
- 14.04 De Telegraaf publiceert een column met de titel: “Halsema te druk met eigen imago als ‘coole’ burgermoeder”.¹⁰³
- 14.51 De NOS plaatst een artikel van NH Nieuws met de kop: “Volgende week debat in Amsterdamse raad over optreden Halsema”.¹⁰⁴
- 14.57 RTL Nieuws interviewt epidemioloog Patricia Bruijning en viroloog Menno de Jong over de mogelijkheid van een superspreader event.¹⁰⁵
- 15.22 AT5 bericht dat minister Grapperhaus een spoedadvies aan het RIVM heeft gevraagd naar aanleiding van de demonstratie op de Dam.¹⁰⁶
- 15.24 Het Parool bericht dat het kabinet het RIVM om advies heeft gevraagd over het coronagevaar van de demonstratie.¹⁰⁷
- 15.37 De NOS publiceert een artikel met de kop “Grapperhaus: de Amsterdamse raad moet over Halsema oordelen”.¹⁰⁸
- 16.06 NU.nl schrijft dat Grapperhaus begrip heeft voor de keuze om de anderhalvemeterregel los te laten om de situatie niet te laten escaleren: “Grapperhaus: Begrip voor optreden Halsema rond antiracismedemonstratie”.¹⁰⁹
- 16.17 De Telegraaf publiceert een artikel met de kop: “Hoe geloofwaardig is de uitleg van Femke Halsema?”¹¹⁰
- 16.19 De Telegraaf publiceert een video van Geert Wilders (PVV) tijdens het Vragenuur in de Tweede Kamer, waarin Wilders zegt: “Ontsla dat mens!”¹¹¹

- 16.55 NRC interviewt Ernst Kuipers (voorzitter Landelijk Netwerk Acute Zorg) en virologen Menno de Jong en Raoul de Groot: “Zo’n grote groep is gevaarlijk, ook buiten”.¹¹²
- 16.56 NRC schrijft over de kritiek van minister Grapperhaus en de kritiek van de oppositie- en coalitiepartijen in de Amsterdamse gemeenteraad: “Halsema heeft heel wat uit te leggen, vinden vriend en vijand”.¹¹³
- 17.23 De NOS publiceert interviewt een crowdcontrol-expert en een veiligheidsexpert: “Welke keuzes had Halsema? ‘Er leek niks voorbereid’”.¹¹⁴
- 17.28 NRC bericht dat minister Grapperhaus aanleiding zag om na zijn gesprek met Femke Halsema om 17.02 uur ook de korpschef te bellen.¹¹⁵
- 17.45 AT5 plaatst een video en artikel van een interview met organisatoren Jerry Afriyie en Naomie Pieter. Volgens hen heeft burgemeester Halsema goed gehandeld en staat ze aan de goede kant van de geschiedenis.¹¹⁶
- 18.12 Het Parool interviewt drie veiligheidsexperts over de demonstratie op de Dam, waarvan een expert benadrukt dat het afblazen van de demonstratie geen optie was.¹¹⁷
- 18.28 De Telegraaf plaatst een column waarin de auteur burgemeester Halsema bekritiseert en zegt dat de demonstratie een “middelvinger naar zorgmedewerkers en ondernemers” is.¹¹⁸
- 18.29 AT5 plaatst een artikel naar aanleiding van een advies van Hugo de Jonge: “Advies: demonstranten moeten komende twee weken extra alert zijn op coronaklachten”.¹¹⁹
- 18.30 AT5 publiceert een video en een artikel na een interview met Femke Roosma (fractievoorzitter van GroenLinks in Amsterdam), en een interview met Marianne Poot (fractievoorzitter van de VVD in Amsterdam).¹²⁰ Marianne Poot (VVD) zegt dat burgemeester Halsema moet opstappen.
- 18.50 AT5 publiceert een video en artikel met Sarah Dajanti en artiest Gideon Everduim, die zeggen dat ze “superveel respect voor Halsema” hebben en haar keuze leiderswaardig noemen.¹²¹
- 19.00 AT5 publiceert een video en artikel met viroloog Menno de Jong: “Zorgen bij viroloog na demonstratie op de Dam: ‘Het kan hard gaan’”.¹²²
- 19.14 NU.nl plaatst een artikel: “Halsema denkt niet aan aftreden na kritiek op handelswijze tijdens protest”.¹²³
- 19.16 Het Parool publiceert een artikel waarin het een reconstructie van de demonstratie maakt.¹²⁴
De Telegraaf plaatst een video met het bijschrift: “Gerard Joling haalt keihard uit naar Halsema”.¹²⁵
- 20.48 NRC plaatst een artikel in een liveblog over de antiracismeprotesten: “Organisatie Damprotest tegen deelnemers: blijf twee weken zoveel mogelijk thuis”.¹²⁶
- 21.06 NU.nl deelt het artikel van AT5 (19.00 uur), waarin viroloog Menno de Jong aangeeft dat het zorgelijk is om vijfduizend mensen op een kleine ruimte te zien schreeuwen.¹²⁷

- 21.59 De Telegraaf publiceert een artikel over de reactie van Halsema na het Veiligheidsberaad: "Halsema na Veiligheidsberaad: 'Geen standje gekregen'". Volgens Halsema heeft zij veel steun gekregen van haar collega's in het overleg.¹²⁸
- 22.07 NRC publiceert een artikel: "Hoe het 'onverwachts' zo vol kon lopen op de Dam, is een raadsel". Het artikel wordt de volgende dag (12.04 uur) geüpdatet naar aanleiding van de brief die Halsema aan de gemeenteraad stuurt: "Politie Amsterdam gaf niet de juiste informatie".¹²⁹
- 22.55 De Telegraaf publiceert een column waarin de auteur zegt dat Halsema verantwoordelijkheid moet nemen in plaats van deze verantwoordelijkheid af te schuiven.¹³⁰
- 23.30 Het Parool schrijft een artikel naar aanleiding van Halsema's brief aan de Amsterdamse gemeenteraad: "Halsema erkent: we zaten er finaal naast".¹³¹ In de brief schrijft Halsema dat de informatiepositie van de driehoek niet goed was en dat de gemeente en de politie deze demonstratie niet hadden toegestaan, als ze hadden geweten dat het zo druk zou worden.
- 23.31 De Telegraaf plaatst een artikel naar aanleiding van Halsema's brief aan de gemeenteraad: "Halsema: demonstranten namen bewust risico voor zichzelf en anderen".¹³²

Woensdag 3 juni

- 1.16 De NOS plaatst een artikel naar aanleiding van de brief die Halsema aan de gemeenteraad heeft gestuurd: "Halsema over Dam-protest: we beschikten niet over de juiste informatie".¹³³
- 1.58 RTL Nieuws schrijft een artikel over Halsema's brief aan de gemeenteraad: "Halsema vond beelden van drukte op Dam 'pijnlijk om te zien'".¹³⁴
- 2.00 NRC schrijft dat demonstreren op anderhalve meter moet kunnen, maar dat Halsema voorbereid had moeten zijn op een grote mensenmassa.¹³⁵
- NRC plaatst vier brieven van lezers die hun mening geven over de demonstratie op de Dam.¹³⁶
- 7.00 In de rubriek 'Wat U Zegt' plaatst de Telegraaf een stukje waarin de auteur de demonstranten en burgemeester Halsema "demonstratiehufters" noemt.¹³⁷
- 7.04 In een ander stuk in de rubriek 'Wat U Zegt' in de Telegraaf staat dat de opgebouwde veiligheid weg is.¹³⁸ De auteur geeft aan niet te snappen dat de coronamaatregelen volledig genegeerd worden door de burgemeester en noemt het een schande. Later plaatst de Telegraaf een ander stuk in de rubriek 'Wat U Zegt', met de titel: "'Dam-betoging minachting RIVM-regels'".¹³⁹
- 8.11 De Telegraaf publiceert drie brieven van lezers die hun ongenoegen uiten over burgemeester Halsema. De titels van de brieven zijn: "Halsema ongeschikt als burgemeester", "Meerdere missers Halsema", en "Amsterdam klaar met burgemeester".¹⁴⁰
- 12.40 De Telegraaf interviewt hoogleraar staatsrecht Wim Voermans, hoogleraar staats- en bestuursrecht Jon Schilder en advocaat Geert-Jan Knoops.¹⁴¹ Zij verbazen zich over de slechte informatiepositie van de driehoek en begrijpen niet dat Halsema de demonstratie niet heeft ontbonden.

- 14.29 In een column in de Telegraaf schrijft Frits Huffnagel dat de reactie van burgemeester Halsema beter had gekund, maar dat mensen blij moeten zijn met de verstandige beslissing om de Dam niet leeg te vegen door de inzet van politiegeweld.¹⁴²
- 14.44 De Telegraaf plaatst een artikel waarin de auteur Halsema's brief aan de gemeenteraad een 'afschuifbrief' noemt.¹⁴³ Volgens de Telegraaf roept de brief meer vragen op dan die beantwoordt.
- 15.26 NRC plaatst een column met de titel: "Burgemeester Femke en de 'halsemahaat'".¹⁴⁴
- 15.30 De Telegraaf plaatst een nieuw stuk in de rubriek 'Wat U Zegt' met de titel "'Grapperhaus kan Halsema ontslaan'".¹⁴⁵
- 16.33 De Telegraaf publiceert een korte video over de demonstratie op de Dam met als titel: "'Assistent Halsema druk bezig met damage control'".¹⁴⁶
- 17.09 De NOS plaatst een artikel waarin premier Mark Rutte de 1 juni demonstratie veroordeelt. Hij vindt dat het "abnormaal" is om geen afstand te houden.¹⁴⁷
- 18.37 In een column in de Telegraaf schrijft een auteur op sarcastische toon dat Femke Halsema moet blijven.¹⁴⁸
- 19.39 De Telegraaf publiceert een opiniestuk waarin John van den Heuvel schrijft hoe Halsema zich in de nesten werkt, omdat ze volgens hem de fout bij anderen legt en probeert weg te duiken.¹⁴⁹
- 20.54 De NOS schrijft een artikel dat agenten wisten van de verwachte drukte tijdens de antiracismedemonstratie op de Dam, maar dat hier vervolgens weinig mee gedaan is door de politieleiding.¹⁵⁰
- 21.33 De Telegraaf plaatst een artikel met de kop: "Woordvoerder Halsema: mogelijk waren er 10.000 mensen op de Dam".¹⁵¹
- 23.29 De Telegraaf schrijft een artikel naar aanleiding van het interview met Frank Paauw bij Op1, met de kop: "Korpschef: fouten gemaakt bij inschatten van protest".¹⁵²

Donderdag 4 juni

De Telegraaf schrijft dat de appjes tussen minister Grapperhaus en burgemeester Halsema nog niet openbaar zijn gemaakt en citeert premier Rutte, die de massale opkomst bij de demonstratie onverantwoord noemt.¹⁵³

De Telegraaf publiceert de uitslag van de stelling 'Halsema moet opstappen': 94% van de 22.190 respondenten is het eens met deze stelling; 6% is het oneens.¹⁵⁴

De Telegraaf publiceert een video van het programma Beau waarin Memphis Depay zegt dat hij naast burgemeester Halsema liep op de Dam.¹⁵⁵

De Telegraaf publiceert een column in de rubriek 'Wat U Zegt', waarin de columnist schrijft dat "Femke Halsema het totaal verprutst heeft".¹⁵⁶

Het Parool schrijft een analyse over het aankomende gemeenteraadsdebat en beschrijft hoe burgemeester Femke Halsema een motie van wantrouwen kan doorstaan.¹⁵⁷

De Telegraaf plaatst een artikel waarin Geert Wilders eist dat het gesprek tussen minister Grapperhaus en burgemeester Halsema openbaar wordt gemaakt.¹⁵⁸

Het Parool schrijft dat burgemeester Halsema tijdens de coronacrisis alle demonstraties op de Dam verbiedt.¹⁵⁹

De Telegraaf schrijft dat de driehoek alle demonstraties op de Dam verbiedt: "Halsema verbiedt alle demonstraties op de Dam".¹⁶⁰

De Telegraaf plaatst een stuk in de rubriek 'Wat U Zegt' waarin de auteur aangeeft dat de kritiek op het beleid van Halsema onterecht is, omdat de betogers zelf verantwoordelijk zijn voor hun gezondheid.¹⁶¹

De Telegraaf schrijft over de reactie van Jaap van Dissel, die het negeren van de 1,5 meter regel bij demonstraties "buitengewoon vervelend" noemt.¹⁶²

De Telegraaf plaatst een column in de rubriek 'Wat U Zegt', waarin de schrijver aangeeft te hopen dat het coronavirus Amsterdam zal sparen na de demonstratie op de Dam.¹⁶³

De Telegraaf schijft een artikel over de WhatsApp-correspondentie tussen Grapperhaus en Halsema.¹⁶⁴

De Telegraaf schrijft een artikel waarin Geert Wilders (PVV) forse kritiek op burgemeester Halsema uit: "Wilders: 'Verwaande diva van GroenLinks gaf iedereen de schuld'".¹⁶⁵

RTL Nieuws schrijft over de openbaarmaking van het appcontact tussen burgemeester Halsema en minister Grapperhaus: "Boos appcontact tussen Halsema en Grapperhaus: 'In de kou gezet'".¹⁶⁶

De NOS schrijft een artikel over de correspondentie tussen burgemeester Halsema en minister Grapperhaus: "Halsema en Grapperhaus bakkeleiden via de app over demonstratie Dam".¹⁶⁷

De Telegraaf schrijft een artikel: "'Alles verbieden op de Dam is onterechte overreactie'".¹⁶⁸

De Telegraaf publiceert een podcast van Wierd Duk: "'Halsema gedroeg zich als GroenLinks-activiste'".¹⁶⁹

De Telegraaf schrijft dat Hubert Bruls het feit hekelt dat de gesprekken tussen minister Grapperhaus en burgemeester Halsema openbaar zijn geworden: "Bruls schrikt van app-ruzie Halsema en Grapperhaus".¹⁷⁰

De Telegraaf schrijft dat het bewaken van de veiligheid en gezondheid van Amsterdam van ondergeschikt belang is voor burgemeester Halsema.¹⁷¹

De Telegraaf publiceert een video van Geert Wilders (PVV) tijdens het Vragenuur in de Tweede Kamer: "Wilders: 'Halsema heeft de boel genept!'"¹⁷²

De Telegraaf schrijft een artikel waarin advocaten oproepen om de coronaboetes te seponeren: "Advocaten pleiten na Dam-miskleun voor collectief sepot coronaboetes".¹⁷³

RTL Nieuws schrijft een artikel waarin minister Grapperhaus zegt dat hij niet voor het karretje is gespannen door burgemeester Halsema.¹⁷⁴

De NOS plaatst een artikel waarin het schrijft dat minister "Grapperhaus blijft zwijgen over wrevel met burgemeester Halsema".¹⁷⁵

De Telegraaf schrijft: "Grapperhaus over publiceren appverkeer Halsema: 'Uitzonderlijke situatie'".¹⁷⁶

Vrijdag 5 juni

NRC publiceert een column waarin de columnist stelt dat Halsema verantwoordelijk is voor de demonstratie op de Dam, maar dat het de vraag is in hoeverre het haar ook te verwijten valt.¹⁷⁷

De Telegraaf publiceert een column: "Panikerende Halsema niet klaar voor het grote werk".¹⁷⁸

De Telegraaf plaatst een column waarin de auteur van de column de opmerking "De T is nu eenmaal de T" bespreekt en schrijft dat de Nederlandse volksgezondheid door een domme actie van de verantwoordelijke burgemeester in gevaar is gebracht.¹⁷⁹

De Telegraaf plaatst een artikel waarin een pastoor zegt dat hij de RIVM-richtlijnen wil volgen en "geen Halsemaatje" wil doen.¹⁸⁰

Zaterdag 6 juni

NRC plaatst een column: "In elk ander land was Halsema premier geworden".¹⁸¹

Het Parool schrijft een achtergrondartikel over Halsema: "Symbool van links, mikpunt voor rechts: waarom maakt Halsema zo veel los?"¹⁸²

De Telegraaf plaatst een column waarin de columnist schrijft dat Halsema vooral bezig is met haar eigen positie en imago: "Klein gedrag van een burgemeester van een grote stad".¹⁸³

De Telegraaf publiceert een artikel waarin de auteur Femke Halsema met Donald Trump vergelijkt, omdat ze volgens de auteur allebei weinig zelfkritiek hebben.¹⁸⁴

De Telegraaf plaatst een column waarin de auteur van de column Halsema een ouderwetse regent noemt: "Gedachtepolitie beschermt falende Halsema".¹⁸⁵

Zondag 7 juni

De Telegraaf schrijft een artikel over de kritiek van Tjibbe Joustra (voormalig voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid) op het verloop van de demonstratie op de Dam.¹⁸⁶

Maandag 8 juni

De Telegraaf publiceert in de rubriek 'Wat U Zegt' een stuk waarin de auteur schrijft dat hij bang is voor de gevolgen van demonstraties en zich afvraagt waarom Femke Halsema niet is opgestapt.¹⁸⁷

De Telegraaf schrijft dat burgemeester Halsema ook premier Rutte probeerde te bellen tijdens de demonstratie op de Dam.¹⁸⁸

Dinsdag 9 juni

NRC plaatst een brief waarin de auteur schrijft dat burgemeester Halsema geen excuses hoeft aan te bieden, omdat ze een grondrecht beschermd.¹⁸⁹

Het Parool schrijft een artikel naar aanleiding van een opiniepeiling: "Opiniepeiling: geen meerderheid voor aftreden Halsema".¹⁹⁰

De Telegraaf publiceert een artikel waarin staat dat het demonstratieprotocol niet is nageleefd en noemt dit een kapitale fout.¹⁹¹

De Telegraaf plaatst een podcast: "'Ministers vrezen dubbele agenda Halsema'".¹⁹²

De Telegraaf blikt vooruit op het gemeenteraadsdebat: "Halsema wacht moeilijk debat".¹⁹³

Woensdag 10 juni

RTL Nieuws blikt vooruit op het gemeenteraadsdebat.¹⁹⁴

De NOS plaatst een artikel naar aanleiding van een opinieartikel van drie burgemeesters, die aangeven dat de Tweede Kamer zich op een ongepaste manier bemoeit met de kwestie rond burgemeester Halsema.¹⁹⁵

De NOS plaatst een artikel over het gemeenteraadsdebat: "Harde verwijten aan Halsema in debat over demonstratie op de Dam".¹⁹⁶ De kop van het artikel wordt later aangepast: "Halsema betuigt spijt over demonstratie op Dam".¹⁹⁷

De Telegraaf plaatst een video met een voorlopige samenvatting van het debat. De titel van de video is: "'Halsema toont voor zoveelste keer incompetentie'".¹⁹⁸

RTL Nieuws schrijft een artikel naar aanleiding van het gemeenteraadsdebat: "Amsterdamse coalitiepartijen zijn kritisch, maar steunen Halsema".¹⁹⁹ Het artikel wordt om 23.34 uur aangepast naar "Halsema overleeft motie van wantrouwen over demo op de Dam".

De Telegraaf plaatst een artikel over het gemeenteraadsdebat: "Halsema overleeft motie van wantrouwen na Dam-demo."²⁰⁰

De NOS schrijft een artikel over het gemeenteraadsdebat: "Halsema houdt steun van gemeenteraad in debat over Dam-demonstratie".²⁰¹

Het Parool schrijft dat Halsema de motie van wantrouwen overleeft nadat ze spijt heeft betuigd voor haar optreden tijdens de demonstratie op de Dam.²⁰²

AT5 schrijft dat Halsema de steun van de meerderheid van de raad behoudt.²⁰³

Eindnoten

Hoofdstuk 1

¹ BBC. (2020, 31 mei). *George Floyd death: Thousands join UK protests*. Zie <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-52868465>; Brown, M. (2020, 31 mei). Thousands gather in Britain to support US George Floyd protests. *The Guardian*. Zie <https://www.theguardian.com/us-news/2020/may/31/crowds-gather-in-britain-to-support-us-george-floyd-protests>; Middleton, L. (2020, 31 mei). Black Lives Matter protest fills Trafalgar Square over George Floyd killing. *Metro*. Zie <https://metro.co.uk/2020/05/31/hundreds-fill-traffic-square-black-lives-matter-protest-12783272/>; Bild. (2020, 31 mei). Rund 1500 Teilnehmer: Demonstranten ziehen nach Tod von George Floyd durch Berlin. *Bild*. Zie <https://www.bild.de/regional/berlin/berlin-aktuell/rund-1500-demonstranten-ziehen-nach-tod-von-george-floyd-durch-berlin-70982922.bild.html>; Spiegel Politik. (2020, 31 mei). Über tausend Demonstranten in Berlin - wegen George Floyd. *Der Spiegel*. Zie <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ueber-tausend-demonstranten-in-berlin-wegen-george-floyd-a-b20e722d-4bdc-400c-9bed-31850e3c864e>; Zeit Online. (2020, 31 mei). *Tausende demonstrieren gegen Polizeigewalt*. Zie <https://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2020-05/george-floyd-polizeigewalt-rassismus-demonstrationen-london-berlin>

² Nederland Wordt Beter omvat de actiegroepen Kick out Zwarte Piet (KOZP) en Black Queer & Trans Resistance NL (BQTRNL). Zie <https://www.nederlandwordtbeter.nl/>

³ Zie de appendix voor het WhatsAppverkeer tussen de minister en de burgemeester.

⁴ Om 17.19 uur kopt *De Telegraaf*: “Bomvolle Dam in Amsterdam voor protest tegen Amerikaans geweld”. Om 18.24 uur tweet Geert Wilders (PVV) “ben je een linkse demonstrant dan geldt de anderhalve meter ineens niet meer. Halsema zet links boven de wet en dat is corrupt”. Om 20.19 uur schrijft *De Telegraaf* een artikel met de kop: “Artsen woedend over demonstratie: Hier mag ik harder voor gaan werken”. Zie de appendix voor een complete mediatijdlijn.

⁵ Die vrees bleek achteraf ongegrond. De demonstratie heeft niet of nauwelijks tot besmettingen geleid, zo concludeerde de GGD. Zie *Het Parool*. (2020, 18 juni). Eén Dambetoger besmet met coronavirus, bron besmetting onbekend. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/een-dambetoger-besmet-met-coronavirus-bron-besmetting-onbekend~be4cc9911/>

⁶ Nanninga, A. [@ANanninga]. (2020, 1 juni). *De acties van #Halsema zijn niet uit te leggen aan al die Nederlanders die zich wel aan de regels houden. Amsterdam verdient beter leiderschap. Daarom zal #FVD een motie van wantrouwen indienen. Halsema moet #aftreden!* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/ANanninga/status/1267552959640059904>

⁷ De brief met de onderzoeksopdracht is weergegeven in de appendix.

⁸ Voor een wetenschappelijke uitwerking van dit perspectief zie Boin, A., 't Hart, P., Stern, E.K., & Sundelius, B. (2017). *The politics of crisis management*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁹ Zie de appendix voor een overzicht van onze respondenten.

Hoofdstuk 2

¹ De Amsterdamse benadering wordt uitgebreid beschreven en uitgelegd in het boek *Demonstreren 'Bijkans heilig'* (2018) geschreven door Taco Temminck Tuinstra (werkzaam voor de dienst Openbare Orde Veiligheid, gemeente Amsterdam).

² Het was burgemeester Van der Laan die het demonstratierecht “bijkans heilig” noemde.

³ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 21). Raadsnotulen avondzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011807/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_avond

⁴ Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. (2020, 7 mei). Geactualiseerde beleidslijn demonstraties. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/8848888/1/Bijlage_2_Beleidslijn_demonstraties_van_het_Regionaal_Beleidsteam_COVID-19

⁵ De voorzitter van de veiligheidsregio is bij uitsluiting bevoegd toepassing te geven aan de artikelen 34 (lid 4), 47, 51, 54, 55 en 56 van de Wpg. Deze bepalingen houden in dat de voorzitter van de veiligheidsregio bevoegd is om: een last onder bestuursdwang op te leggen ter handhaving van het bepaalde in het eerste, tweede en derde lid van artikel 34 (artikel 34 lid 4 Wpg); gedeelten van terreinen en gebouwen te sluiten en ontsmetten (artikel 47 Wpg); gezagvoerders van schepen en luchtvaartuigen te verzoeken om gezondheidsverklaringen (artikel 51 Wpg);

exploitanten van burgerhavens en burgerluchthavens en vervoerexploitanten op te dragen om medewerking te verlenen aan maatregelen van onderzoek en maatregelen van technische-hygiënische aard uit te voeren, en ter bestrijding van een besmetting gebouwen of terreinen dan wel gedeelten daarvan te sluiten en ontsmetten (artikel 54 en artikel 55 Wpg); een last onder bestuursdwang op te leggen ter handhaving van hetgeen op grond van de artikelen 53 (eerste en tweede lid), 54 en 55 is opgedragen, indien de omstandigheden onmiddellijk ingrijpen noodzakelijk maken (artikel 56 Wpg).

⁶ Een ramp of crisis is van meer dan plaatselijke betekenis wanneer “maatregelen niet langer op grond van een eigen afweging van de omstandigheden in elk van de betrokken gemeenten kunnen worden genomen. De maatregelen moeten worden genomen op grond van een beoordeling van de omstandigheden in het hele getroffen gebied, zonder acht te slaan op de toevallige omstandigheid dat het gebied doorsneden wordt door gemeentegrenzen.” Eerste Kamer der Staten-Generaal. (2009, 4 december). Bepalingen over de brandweerzorg, de rampenbestrijding, de crisisbeheersing en de geneeskundige hulpverleningen (Wet veiligheidsregio's) [Kamerstuk]. Zie <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-20092010-31117-C>; Wierenga, A.J. (2017).

Noodbevelen en noodverordeningen in tijden van bijzondere noodsituaties: Over de aantasting van noodrechtelijke autonomie van de burgemeester. In P. A. J. Van den Berg, & G. Molier (Reds.), *In dienst van het recht: Opstellen aangeboden aan Prof. Mr. J.G. Brouwer ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar Algemene Rechtswetenschap aan de Rijksuniversiteit Groningen (Brouwer bundel)* (pp. 41-54). Den Haag: Boom Juridisch.

⁷ Het toezicht op de openbare samenkomsten en gemakkelikheden alsmede op de voor het publiek openstaande gebouwen en daarbij behorende erven; de bevoegdheid bij de uitoefening van het toezicht, bedoeld in het eerste lid, de bevelen te geven die met het oog op de bescherming van veiligheid en gezondheid nodig zijn (artikel 174 Gemeentewet). De bevoegdheid om in geval van oproerige beweging, van andere ernstige wanordelijkheden of van rampen, dan wel van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, alle bevelen te geven die hij ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar nodig acht. Daarbij kan van andere dan bij de Grondwet gestelde voorschriften worden afgeweken (artikel 175 Gemeentewet). De bevoegdheid om – in geval van oproerige beweging, van andere ernstige wanordelijkheden of van rampen, dan wel van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan – algemeen verbindende voorschriften te geven die ter handhaving van de openbare orde of ter beperking van gevaar nodig zijn (artikel 176 Gemeentewet).

⁸ Roorda, B., & Brouwer, J.G. (2020, 10 juni). *Damdemonstratie 1 juni 2020: juridische ins en outs*. Zie <https://www.openbareorde.nl/tijdschrift/de-juridische-ins-en-outs-damdemonstratie-van-1-juni-2020/>

Hoofdstuk 3

¹ Een gedetailleerde tijdlijn is opgenomen in de appendix.

² CTER staat voor (Contra-) Terrorisme, Extremisme en Radicalisering. Het informatieknooppunt (IK) is onderdeel van de DRIO. Het verzamelt en structureert informatie voor verschillende districten. Normaal gesproken zet de OvD-I, bij ontbreken van een SGBO-structuur, een melding door naar het Informatieknooppunt van de DRIO. Het IK was van zaterdag 30 mei tot 1 juni met verlof.

³ Nederland Wordt Beter. (2020, 2 juni). *STATEMENT KOZP N.A.V. DEMO OP DE DAM: 'Was er maar dezelfde verontwaardiging over racisme als over een demonstratie tegen racisme'* [Blog]. Zie <https://www.nederlandwordtbeter.nl/statement-kozp-n-a-v-demo-op-de-dam-was-er-maar-dezelfde-verontwaardiging-over-racisme-als-over-een-demonstratie-tegen-racisme/>

⁴ Volgens onze gegevens is dit de eerste keer dat burgemeester en eenheidschef telefonisch contact hebben over de demonstratie van maandag 1 juni.

⁵ In vervolcontact tussen het CNP en de organisatie, rond 18.45 uur op zondag, wijzigt de organisatie het aantal verwachte deelnemers naar 600-800 (netto 200-300). Het is niet duidelijk of en hoe dit gewijzigde aantal heeft doorgewerkt in de besluitvorming op zondagavond.

⁶ Het is niet duidelijk in welke volgorde de telefoontjes werden gepleegd.

⁷ Zie de appendix voor het WhatsAppverkeer tussen de minister van Justitie en Veiligheid en de burgemeester.

⁸ Op1. (2020, 2 juni). Femke Halsema reageert op zware kritiek op het niet stilleggen van anti-racisme demonstratie [YouTube]. Zie <https://www.youtube.com/watch?v=DuABznufeYg>

⁹ Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. (2020, 7 mei). Geactualiseerde beleidslijn demonstraties. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/8848888/1/Bijlage_2_Beleidslijn_demonstraties_van_het_Regionaal_Beleidsteam_COVID-19

¹⁰ De Wildt, A. (2020, 5 juni). Dit is de man achter Halsema's '1873'-button. *Oneworld*.

Zie <https://www.oneworld.nl/lezen/discriminatie/racisme/dit-is-de-man-achter-halsemas-1873-button/>; Landman, I. (2020, 3 juli). 1863 of 1873? Wanneer werd de slavernij nou (echt) afgeschaft? *NOS*. Zie <https://nos.nl/artikel/2339475-1863-of-1873-wanneer-werd-de-slavernij-nou-echt-afgeschaft.html>

¹¹ AT5. (2020, 1 juni). *Burgemeester over drukte Dam: 'Geen grond om demonstratie te ontbinden'*. Zie

<https://www.at5.nl/artikelen/202344/burgemeester-over-drukke-dam-geen-grond-om-demonstratie-te-ontbinden>

Hoofdstuk 4

¹ Een van de organisatoren, Jerry Afriyie, zei op NPO Radio 1 dat hij aanvankelijk 200-400 mensen verwachtte.

Later verwachtte de organisatie op basis van sociale media dat het aantal demonstranten zou kunnen oplopen tot 500-800. De organisatie hield in het ergste geval rekening met 1000 mensen ("als het echt te gek wordt"), maar dit was niet de verwachting van de organisatie. Afriyie gaf aan dat de Dam dan alsnog groot genoeg zou zijn om afstand te houden. NPO Radio 1. (2020, 4 juni). *Activist Afriyie: Gezondheidsrisico bewust genomen voor het andere virus: racisme*. Zie <https://www.nporadio1.nl/binnenland/24246-activist-afriyie-gezondheidsrisico-bewust-genomen-voor-het-andere-virus-racisme>

² Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 29). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

³ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 39). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

⁴ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 31). Raadsnotulen avondzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011807/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_avond

⁵ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 31). Raadsnotulen avondzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011807/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_avond

⁶ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 59). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

⁷ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 30). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

⁸ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 28). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

⁹ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 31). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

¹⁰ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 31). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

¹¹ Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. (z.d.) Beantwoording technische vragen raadsfracties interpellatie demonstratie op de Dam. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/8848835/1/Beantwoording_technische_vragen_raadsfracties_inzake_de_demonstratie_op_de_Dam

¹² Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 28). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

¹³ In het officiële politierelaas wordt de regel als volgt geformuleerd: "Ervaring met andere demonstraties heeft ons geleerd dat dit in de praktijk doorgaans dat er iets meer dan 1/3 minder deelnemers zijn dan op sociale media aangegeven".

¹⁴ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 58). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

¹⁵ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 21). Raadsnotulen avondzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011807/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_avond

¹⁶ Vaughan, D. (2016). *The Challenger Launch Decision: Risky Technology, Culture, and Deviance at NASA*. Chicago: University of Chicago Press.

¹⁷ Muller, E.R, Rosenthal, U., Zannoni, M., Ferwerda, H., & Schaap, S.D. (2010). *Strandellen in Hoek van Holland: Dancefestival Veronica Sunset Grooves, 22 augustus 2009*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

¹⁸ Een eenvoudige mediasearch laat zien dat de één derde regel in de afgelopen jaren niet altijd de juiste voorspelling heeft opgeleverd. Voorbeeld: op 22 maart 2014 organiseerde Comité 21 maart een demonstratie tegen uitsluiting en racisme. Op Facebook stonden 2913 mensen op ‘gaan’ of ‘geïnteresseerd’. De politie schatte dat er uiteindelijk ongeveer 3000 mensen aanwezig waren bij de demonstratie, en sprak van een “vrij hoge opkomst”. Volgens een ANP-verslaggever ter plaatse waren er 8000 tot 9000 aanwezigen. Zie: NRC. (2014, 22 maart). Duizenden bij demonstratie tegene racisme in Amsterdam. *NRC*. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2014/03/22/duizenden-bij-demonstratie-tegen-racisme-in-amsterdam-a1426341>. Zie ook: Volkskrant. (2014, 22 maart). Duizenden demonstreren tegen racisme en discriminatie. *Volkskrant*. Geraadpleegd van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/duizenden-demonstreren-tegen-racisme-en-discriminatie~bdb99120/>

¹⁹ De term ‘flitspunt’ is afkomstig van Waddington, D. (1992, p. 19). *Contemporary Issues in Public Disorder: A Comparative and Historical Approach*. Londen: Routledge. Het refereert naar “actions seen by the participants as breaking the unwritten rules governing behaviour between groups. A particular action is seen as an index of unwillingness to accommodate to, or wilful infringement of, previously established norms of behaviour.”

²⁰ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 37). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

²¹ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 26). Raadsnotulen avondzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011807/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_avond

²² Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 26). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

²³ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 43). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

²⁴ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 39). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

²⁵ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 40). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

²⁶ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 49). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

²⁷ Voor een klassieke beschouwing, zie ‘t Hart, P. (1993). Symbols, rituals and power: The lost dimensions of crisis management. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 1(1), 36-50.

²⁸ De burgemeester bedoelde te zeggen, zo legt ze later uit, dat het recht om te demonstreren te belangrijk is om een demonstratie zonder geponde redenen te beëindigen.

Hoofdstuk 5

¹ We hebben dit getal veel gehoord, maar het klopt alleen voor 2019. Het aantal aangemelde demonstraties per jaar, volgens de Gemeente Amsterdam: 674 (in 2017), 1082 (in 2018) en 1448 (in 2019).

Hoofdstuk 6

¹ Voor een analyse, zie Boin, A., & Zouridis, S. (2018). *Institutioneel crisis management: Een kritiek incident, sociale media dynamiek en rellen in Den Haag*. Leiden: The Crisis University Press.

² Voor een theoretische beschouwing, zie Boin, A., Kuipers, S., & Otten, M. (Red). (2000). *Institutionele crises: Breuklijnen in beleidssectoren*. Alphen a/d Rijn: Samsom. Voor een meer recente analyse, zie Boin, A., & Zouridis, S. (2018). *Institutioneel crisis management: Een kritiek incident, sociale media dynamiek en rellen in Den Haag*. Leiden: The Crisis University Press.

³ Deze verantwoordelijkheid heeft het OM op grond van artikel 12 van Politiewet. Artikel 12 lid 1 Politiewet luidt: “Indien de politie optreedt ter strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, dan wel taken verricht ten dienste van de justitie, staat zij, tenzij in enige wet anders is bepaald, onder gezag van de officier van justitie.” Deze verantwoordelijkheid van het OM wordt benadrukt in de geactualiseerde beleidslijn tijdens demonstraties van het Regionaal Beleidsteam COVID-19 van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland, die op 7 mei is opgesteld. In

deze geactualiseerde beleidslijn staat dat het Openbaar Ministerie wordt geïnformeerd als organisatoren zich tijdens de demonstratie niet aan de voorschriften houden. Dat was het geval tijdens de demonstratie op de Dam, omdat veel demonstranten geen anderhalve meter afstand van elkaar hielden. Het is vervolgens aan het Openbaar Ministerie om strafbare feiten te handhaven. Zie ook Elzinga, D.J. (2007). Het politiebepel. In C.J.C.F. Fijnaut, E.R. Muller, U. Rosenthal, & E.J. van der Torre (Red.), *Politie: Studies over haar werking en organisatie* (pp. 87-108). Deventer: Kluwer.

⁴ Het idee van de Black Swan wordt uitgewerkt in het boek van Nassim Taleb. Zie Taleb, N.N. (2008). *The Black Swan: The impact of Highly Improbable*. Londen: Penguin Books.

⁵ Het wetenschappelijke onderzoek naar zogenoemde High Reliability Organizations kan hier van pas komen. Zie Weick, K.E., & Sutcliffe, K.M. (2015). *Managing the unexpected: Sustained Performance in a Complex World*. New York: John Wiley & Sons Inc.

⁶ Gawande, A. (2018). *Het checklist manifest: Over de juiste manier van werken*. Amsterdam: uitgeverij Nieuwezijds.

⁷ Turner, B.A. (1978). *Man-made disasters*. Londen: Wykeham.

⁸ Commissie 'Project X' Haren. (2013, p. 22). *Twee werelden: You Only Live Once*. Zie <https://www.ifv.nl/kennisplein/Documents/20130308-rapport-twee-werelden.pdf>

⁹ Zie ook Koops, R. (2020, 15 juli). Hoofd Amsterdamse brandweer: WhatsApp voldoet niet in crisistijd. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/hoofd-amsterdamse-brandweer-whatsapp-voldoet-niet-in-crisistijd~b05f33b9/>

Tijdslijn

¹ Een alternatieve lezing is dat de afdeling OBC contact heeft met het HIN van het SGB0-COVID. De HIN besluit dat de demonstratie niet wordt opgepakt in het SGB0-COVID. Het is mogelijk dat beide besluitvormingstrajecten naast elkaar hebben plaatsgehad.

² Zie <https://www.facebook.com/NaomiePieter/posts/2717449221914547>

³ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 34). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

⁴ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 26). Raadsnotulen avondzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011807/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_avond

⁵ AT5. (2020, 1 juni). *Burgemeester over drukte Dam: 'Geen grond om demonstratie te ontbinden'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202344/burgemeester-over-drukke-dam-geen-grond-om-demonstratie-te-ontbinden>

⁶ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni, p. 37). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

⁷ Op1. (2020, 2 juni). Femke Halsema reageert op zware kritiek op het niet stilleggen van anti-racisme demonstratie [YouTube]. Zie <https://www.youtube.com/watch?v=DuABznufeYg>

⁸ Gemeenteraad gemeente Amsterdam. (2020, 26 juni). Raadsnotulen middagzitting 10 juni 2020. Zie https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/9011808/1/20200610_Notulen_raadsvergadering_middag

Mediatijdslijn

¹ Wiegman, M. (2020, 31 mei). Maandag demonstratie op de Dam tegen politiegeweld in Amerika. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/maandag-demonstratie-op-de-dam-tegen-politiegeweld-in-amerika~b3c63f8f/>

² NOS. (2020, 31 mei). *Steunactie voor demonstranten VS in Londen, ook protest in Nederland gepland*. Zie <https://nos.nl/collectie/13842/artikel/2335754-steunactie-voor-demonstranten-vs-in-londen-ook-protest-in-nederland-gepland>

³ AT5. (2020, 1 juni). *Vanmiddag demonstratie tegen anti-zwart politiegeweld op de Dam*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202327/vanmiddag-demonstratie-tegen-anti-zwart-politiegeweld-op-de-dam>

⁴ NU.nl. (2020, 31 mei). *Black Lives Matter-protest nu ook op verschillende plekken in Europa*. Zie <https://www.nu.nl/buitenland/6054970/black-lives-matter-protest-nu-ook-op-verschillende-plekken-in-europa.html>

⁵ Telegraaf. (2020, 31 mei). Groot protest in Londen en Berlijn, maandag Amsterdam. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/45606058/groot-protest-in-londen-en-berlijn-maandag-amsterdam>

-
- ⁶ Wilders, G. [@geertwilderspvv]. (2020, 1 juni). *Extreem links tuig gaat #Antifa-terroristen VS steunen. Lekkere bende daar in Amsterdam. #AntifaTerrorist* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1267324479321055234>
- ⁷ NU.nl. (2020, 1 juni). *Demonstratie op Dam tegen politiegeweld jegens zwarte mensen*. Zie <https://www.nu.nl/amsterdam/6055021/demonstratie-op-dam-tegen-politiegeweld-jegens-zwarte-mensen.html>
- ⁸ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Bij de demonstratie #BlackLivesMatter op de Dam. Organisatie verwachtte 250/300 aanwezigen maar op de Dam is het een stuk drukker...* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267468472147197958
- ⁹ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Beste druk op de Dam: #BlackLivesMatter #GeorgeFloyd* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267469213687599105
- ¹⁰ Telegraaf. (2020, 2 juni). *Bomvolle Dam in Amsterdam voor protest tegen Amerikaans geweld. Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1397493631/bomvolle-dam-in-amsterdam-voor-protest-tegen-amerikaans-geweld>
- ¹¹ AT5. (2020, 1 juni). *Duizenden demonstranten tegen racisme en politiegeweld op de Dam*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202343/honderden-demonstranten-tegen-racisme-en-politiegeweld-op-de-dam>
- ¹² Wetzels, J. [@jeroenwetzels]. (2020, 1 juni). *Grote drukte op de Dam in Amsterdam, bij de manifestatie tegen anti-zwart politiegeweld. Aanleiding is de dood van George Floyd in Minneapolis*. [Tweet]. Zie <https://twitter.com/jeroenwetzels/status/1267471240354299904>
- ¹³ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Grote drukte op de Dam intussen: #BlackLivesMatter* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267472029969788928
- ¹⁴ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Momenteel op de Dam: #BlackLivesMatter* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267472743756414982
- ¹⁵ Wetzels, J. [@jeroenwetzels]. (2020, 1 juni). *Er wordt opgeroepen om 1,5 meter afstand te houden. Maar dat lukt absoluut niet*. [Tweet]. Zie <https://twitter.com/jeroenwetzels/status/1267473129946972162>
- ¹⁶ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *De 1,5 meterregel wordt massaal geschonden. Toeristenstromen dwars door de menigte heen en ook betogers dicht op elkaar, ondanks dat wordt opgeroepen afstand te houden... geschreeuw en gejoel. Ik hoop dat dit goed gaat... #corona #BlackLivesMatterNL #BlackLivesMatter* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267473257847902209
- ¹⁷ Telegraaf. (2020, 2 juni). *Bomvolle Dam in Amsterdam voor protest tegen Amerikaans geweld. Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1397493631/bomvolle-dam-in-amsterdam-voor-protest-tegen-amerikaans-geweld>
- ¹⁸ RTL Nieuws. (2020, 1 juni). *Oproep aan demonstranten op de Dam: 'Houd afstand!'* Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5144891/coronavirus-liveblog-wuhan-covid-19-besmettingen>
- ¹⁹ Het Parool. (2020, 1 juni). *De Dam volgepakt met demonstranten tegen politiegeweld en racisme*. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/de-dam-volgepakt-met-demonstranten-tegen-politiegeweld-en-racisme~b4badc49/>
- ²⁰ Van den Bosch, M. [@MauricevdBosch]. (2020, 1 juni). *Het was te verwachten. Ik zet er een foto naast van 2 maanden geleden. Dag en nacht hebben de zorgmedewerkers zich door het stof gewerkt. We weten dat bijeenkomsten van grote groepen, zonder respect voor social distancing, het risico zijn voor verspreiding van COVID19. #Amsterdam* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/MauricevdBosch/status/1267478487390138368>
- ²¹ NU.nl. (2020, 1 juni). *Duizenden mensen protesteren op de Dam tegen politiegeweld*. Zie <https://www.nu.nl/binnenland/6055129/duizenden-mensen-protesteren-op-de-dam-tegen-politiegeweld.html>
- ²² NRC [@nrc]. (2020, 1 juni). *Honderden mensen op de Dam vanwege Black Lives Matter-protest* <https://nrc.nl/nieuws/2020/05/31/onrust-vs-na-dood-george-floyd/> [Tweet]. Zie <https://twitter.com/nrc/status/1267484063675359232>; Musch, S. (2020, 1 juni). *Duizenden mensen op de Dam vanwege Black Lives Matter-protest. NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/31/onrust-vs-na-dood-george-floyd-a4001374#upd20200601173430>
- ²³ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *De politiebusjes die net nog op het Damrak stonden zijn intussen ook verdwenen. #BlackLivesMatter #GeorgeFloyd* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267482220282945538

-
- ²⁴ RTL Nieuws. (2020, 1 juni). *Duizenden mensen bij protest tegen racistisch politiegeweld op Dam Amsterdam*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5139706/dam-amsterdam-druk-demonstratie-politiegeweld-george-floyd>
- ²⁵ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Tsja, 1,5 meter afstand houden is onhaalbaar met deze aantallen mensen. Overigens komen er zo af en toe nog steeds groepjes demonstranten bij*: [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267483204803596288
- ²⁶ NOS. (2020, 1 juni). *Volle Dam bij racismeprotest, geen anderhalvemeterboetes uitgedeeld*. Zie <https://nos.nl/collectie/13842/artikel/2335843-volle-dam-bij-racismeprotest-geen-anderhalvemeterboetes-uitgedeeld>
- ²⁷ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Er wordt ook op het Nationaal Monument op de Dam geklommen. Er is een spandoek aan bevestigd. Bij eerdere demonstraties werden dit soort acties verboden door Halsema vanwege gevoeligheid bij nabestaanden. Nu is er geen agent of boa te zien. #BlackLivesMatternl #BlackLivesMatter* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267486193387802625
- ²⁸ Den Haan, S. [@swdenhaan]. (2020, 1 juni). *Ik ben flabbergasted dit is NU op de dam... Niets geen teelens foto's gewoon stampensvol.. ik ga me niet meer druk maken om een kleine #coronaise in #esbeek hier mag ik de komende weken weer harder voor gaan werken als arts.. #blijfthuis #triest ik ben echt kapot verdrietig* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/swdenhaan/status/1267486239768354821>
- ²⁹ Van Dam, C. [@ChrisvanDamCDA]. (2020, 1 juni). *Zo veel mensen zo dicht bij elkaar: dat moet je nu absoluut niet willen. Demonstreren is een belangrijk grondrecht, maar houd je verstand erbij. Veiligheid is ook gezondheid: welke afspraken heeft Bgm Halsema op voorhand met de organisatoren gemaakt? @cdavandaag* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/ChrisvanDamCDA/status/1267489604627726338>
- ³⁰ Terpstra, J. [@JHTerpstra]. (2020, 1 juni). *Klap in het gezicht van ons zorgpersoneel...* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/JHTerpstra/status/1267491308878344192>
- ³¹ Wilders, G. [@geertwilderspvv]. (2020, 1 juni). *Ben je horecaondernemer dan moet je met een meetlat 1.5 meter afstand tussen de tafeltjes op de terrassen realiseren op straffe van €4000 boete maar ben een je linkse demonstrant dan geldt de anderhalve meter ineens niet meer. #Halsema zet links boven de wet en dat is corrupt.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1267492139761532929>
- ³² Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *De eerste horeca rondom de Dam sluit vervroegd de deuren. "Er werd hiernaast net al geknokt", zegt ober. Hij begrijpt niet dat de gemeente Amsterdam deze massabijeenkomst toelaat. "Wij moeten de hele dag 1,5 meter handhaven en zien nu een grote groep. Hoe is dit uit te leggen?"* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267493123946680322
- ³³ Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Volop geklap, gejuich en gejoel op de Dam. "Zo kunnen de voetbalwedstrijden ook wel weer doorgaan", zegt veiligheidsmedewerker van de Bijenkorf, die de hele dag met tellers het aantal klanten bijhoudt. #BlackLivesMatter* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267495365336600578
- ³⁴ AT5. (2020, 1 juni). *Burgemeester over drukte Dam: 'Geen grond om demonstratie te ontbinden'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202344/burgemeester-over-drukke-dam-geen-grond-om-demonstratie-te-ontbinden>
- ³⁵ Poot, M. [@MariannePoot]. (2020, 1 juni). *We vragen horeca ondernemers alles te doen om de 1,5m te handhaven. Dan mag je van organisatoren van een demonstratie hetzelfde verwachten. Als dat niet kan dan verwacht ik van de organisatie en van de burgemeester ze ingrijpen. Dit is voor de volksgezondheid te gevaarlijk.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/MariannePoot/status/1267495879583436802>
- ³⁶ Telegraaf [@telegraaf]. (2020, 1 juni). *De burgemeester van Amsterdam Femke Halsema heeft laten weten dat de demonstratie op de Dam in Amsterdam niet ontbonden wordt.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/telegraaf/status/1267499383223918599>
- ³⁷ Het Parool. (2020, 1 juni). *Halsema: 1,5-meterregel geen reden om demonstratie te beëindigen. Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/halsema-1-5-meterregel-geen-reden-om-demonstratie-te-beeindigen~b5bd7f82/>
- ³⁸ Rafaela, S. [@samiraraf]. (2020, 1 juni). *Ik was op de Dam. Solidair zijn tegen racisme. Gesproken met o.a. oud-collega's van de politie. Maar het werd echt te druk, waardoor 1,5 meter afstand houden lastig werd. Daarom ben ik weggegaan. En ik roep iedereen om 1,5 meter afstand te houden. #BlackLivesMatterNL* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/samiraraf/status/1267500801376882689>

-
- ³⁹ Telegraaf. (2020, 2 juni). Politici verbijsterd over situatie Dam: 'Hoe leg je dit uit aan ondernemers'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/411594055/politici-verbijsterd-over-situatie-dam-hoe-leg-je-dit-uit-aan-ondernemers>
- ⁴⁰ Nanninga, A. [@ANanninga]. (2020, 1 juni). *Demonstreren ja. De regels met voeten treden, nee. Geen rechtsongelijkheid door toedoen van de burgemeester. - Politici verbijsterd over situatie Dam: 'Hoe leg je dit uit aan ondernemers'* [https://telegraaf.nl/t/411594055/ via @telegraaf](https://telegraaf.nl/t/411594055/via@telegraaf) [Tweet]. Zie <https://twitter.com/ANanninga/status/1267501952168013825>
- ⁴¹ Telegraaf [@telegraaf]. (2020, 1 juni). *De Dam in Amsterdam is overvol en de anderhalve metermaatregel lijkt door bijna iedereen genegeerd te worden.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/telegraaf/status/1267503229551640578>
- ⁴² Muller, M. [@_MikeMuller]. (2020, 1 juni). *Het wordt intussen weer wat rustiger op de Dam: #BlackLivesMatterNL* [Tweet]. Zie https://twitter.com/_MikeMuller/status/1267505189461917710
- ⁴³ Yesilgöz, D. [@DilanYesilgoz]. (2020, 1 juni). *Ik zie foto's waarop de burgemeester nota bene doodleuk tussen de mensenmassa staat. Zonder mondkapje, en lijkt zelfs binnen 1,5 meter. Wat is dit in hemelsnaam?* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/DilanYesilgoz/status/1267505563539308547>
- ⁴⁴ Nanninga, A. [@ANanninga]. (2020, 1 juni). *En dan zelf ook nog zonder mondkapje verschijnen. Anders herkennen de camera's je misschien niet hè? Wat een klap in het gezicht van al die Nederlanders die zo hebben geleden onder de strikte regels.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/ANanninga/status/1267508278055047169>
- ⁴⁵ RTL Nieuws. (2020, 1 juni). RTL Nieuws - 19:30 uur [Videobestand]. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/video/uitzendingen/video/5139821/rtl-nieuws-1930-uur>
- ⁴⁶ Telegraaf [@telegraaf]. (2020, 1 juni). *In Amsterdam hebben zich op de Dam duizenden mensen verzameld om te demonstreren tegen politiegeweld in de Verenigde Staten. Ook BN'ers deden mee aan het protest.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/telegraaf/status/1267509713366900736>
- ⁴⁷ Van Toorenborg, M. [@MvanToorenborg]. (2020, 1 juni). *Compleet gestoord.* <https://twitter.com/tonfvandijk/status/1267510363697950721> [Tweet]. Zie <https://twitter.com/MvanToorenborg/status/1267510746193317888>
- ⁴⁸ Segers, G. [@gertjansegers]. (2020, 1 juni). *Hoe rechtvaardig je reden om te demonstreren ook is - en de strijd tegen racisme is een rechtvaardige - het is nooit gerechtvaardigd om met jouw gedrag tijdens die demonstratie het leven van anderen in gevaar te brengen! Lees de hartekreet van deze Amsterdammer* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/gertjansegers/status/1267516141569744896>
- ⁴⁹ Van den Heuvel, G. [@gerjanvdheuvel]. (2020, 1 juni). *Jongens, hou je alsjeblieft aan de 1.5 meter. Mijn vrouw werkt vanavond weer als arts op de IC. Voor haar en haar collega's stonden we onlangs nog te klappen. De afgelopen weken hebben zij zoveel pijn en verdriet gezien. Die diepe ellende wil niemand over twee weken opnieuw.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/gerjanvdheuvel/status/1267499249954144256>
- ⁵⁰ NOS. (2020, 1 juni). NOS Journaal 20.00 uur [Videobestand]. Zie https://www.npostart.nl/nos-journaal/01-06-2020/POW_04508339
- ⁵¹ Poot, M. [@MariannePoot]. (2020, 1 juni). *Demonstreren is een grondrecht. Maar we zitten volop in een volksgezondheids crisis en vragen iedereen om te helpen en 1,5m afstand te houden. Bij te veel drukte worden parken ontruimd en mensen beboet. Waarom met twee maten meten?* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/MariannePoot/status/1267516724104122369>
- ⁵² Dijkhoff, K. [@dijkhoff]. (2020, 1 juni). *Houd afstand. Ook als je demonstreert. Houd afstand. Ook als je voor een goede zaak wil staan. Houd afstand. En vermijd drukte. #Amsterdam* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/dijkhoff/status/1267517040690110464>
- ⁵³ Dijkhoff, K. [@dijkhoff]. (2020, 1 juni). *De een ziet het voortbestaan van zijn bedrijf bedreigd. Een ander kan haar demente moeder niet bezoeken. Onze kinderen kunnen opa en oma niet knuffelen. En soms moet je een demonstratie stoppen omdat het te druk wordt. We zouden dit allemaal samen doen. #Amsterdam* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/dijkhoff/status/1267517043563257857>
- ⁵⁴ Wilders, G. [@geertwilderspvv]. (2020, 1 juni). *Burgemeester #Halsema heeft lak aan de 1.5 meter-afstand-regel voor de demonstranten in #Amsterdam. Twee conclusies: - niemand in Nederland kan nu nog worden verplicht zich aan de anderhalve-meter-regel te houden. - Halsema moet aftreden.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1267517162153000967>

-
- ⁵⁵ Het Parool. (2020, 1 juni). Onbegrip over drukte bij betoging tegen racisme. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/onbegrip-over-drukke-bij-betoging-tegen-racisme~b2ba542a/>
- ⁵⁶ Telegraaf. (2020, 1 juni). Artsen woedend over demonstratie: 'Hier mag ik harder voor gaan werken'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/56168053/artsen-woedend-over-demonstratie-hier-mag-ik-harder-voor-gaan-werken>
- ⁵⁷ Musch, S. (2020, 1 juni). Tweede Kamerleden verbolgen over drukte op de Dam. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/31/coronablog-1-juno-a4001378>
- ⁵⁸ Knoops, G. [@gjknoops]. (2020, 1 juni). *Volle Dam bij racismeprotest, geen anderhalvemeterboetes uitgedeeld - Hoe valt dit nog uit te leggen aan burgers die wel voor schending vd 1.5 meter worden beboet? Juridisch kunnen zij boete aanvechten ogv willekeurig handhaven vd corona-regels.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/gjknoops/status/1267525434624954371>
- ⁵⁹ Omtzigt, P. [@PieterOmtzigt]. (2020, 1 juni). *Beste @MinPres Je deed terecht een klemmend beroep op iedereen in Nederland om samen Corona te verslaan. En heel veel mensen maakten moeilijke en zware keuzes, voor het collectief. Was en is dat beroep ook gericht aan Burgermeester Halsema?* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/PieterOmtzigt/status/1267527964553547782>
- ⁶⁰ Klumpenaar, S., & Dupuy, L. (2020, 1 juni). Duizenden demonstranten op de Dam: 'Dit is belangrijker dan een virus'. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/01/duizenden-demonstranten-op-de-dam-dit-is-belangrijker-dan-een-virus-a4001423>
- ⁶¹ RTL Nieuws. (2020, 2 juni). *Ongenoegen over drukke Dam-demonstratie: 'Dit moet je absoluut niet willen'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5139856/ongenoegen-dam-demonstratie-te-veel-mensen>
- ⁶² NU.nl. (2020, 2 juni). *Kamerleden bekritisieren optreden Halsema bij protest tegen racisme.* Zie <https://www.nu.nl/politiek/6055156/kamerleden-bekritisieren-optreden-halsema-bij-protest-tegen-racisme.html>
- ⁶³ Jetten, R. [@RobJetten]. (2020, 1 juni). *Demonstreren is een grondrecht. Dat is belangrijk. Ook in deze tijd. Maar belangrijk zijn ook de gezondheid en veiligheid van mensen. Het is ieders verantwoordelijkheid zich bij een demo aan de coronaregels te houden. Als dat massaal niet gebeurt, moet de overheid ingrijpen.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/RobJetten/status/1267539266491613190>
- ⁶⁴ NOS [@NOS]. (2020, 1 juni). *Minister Grapperhaus: 'Drukke op Dam ging alle perken te buiten'*. [Tweet]. Zie <https://twitter.com/NOS/status/1267543597903163394>
- ⁶⁵ Dijkhoff, K. [@dijkhoff]. (2020, 1 juni). *Maak me niet alleen boos, maar ook heel erg zorgen om de beelden uit Amsterdam. Als iemand daar het virus heeft verspreid, zijn we terug bij af. Als u daar geweest bent, meld het aub bij de GGD en ga 2 weken in thuisisolatie.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/dijkhoff/status/1267544385790586881>
- ⁶⁶ Wilders, G. [@geertwilderspvv]. (2020, 1 juni). *ONTSLA #HALSEMA!* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1267544780885671936>
- ⁶⁷ Telegraaf. (2020, 2 juni). Albert Verlinde haalt uit naar Femke Halsema. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/entertainment/2138913426/albert-verlinde-haalt-uit-naar-femke-halsema>
- ⁶⁸ NOS. (2020, 1 juni). *Grapperhaus: drukke op Dam ging 'alle perken te buiten'*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335862-grapperhaus-drukke-op-dam-ging-alle-perken-te-buiten.html>
- ⁶⁹ Nanninga, A. [@ANanninga]. (2020, 1 juni). *De acties van #Halsema zijn niet uit te leggen aan al die Nederlanders die zich wel aan de regels houden. Amsterdam verdient beter leiderschap. Daarom zal #FVD een motie van wantrouwen indienen. Halsema moet #aftreden!* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/ANanninga/status/1267552959640059904>
- ⁷⁰ Baudet, T. [@thierrybaudet]. (2020, 1 juni). *In haar deugtunnelvisie liet #Halsema dit gebeuren. #FVD steunt demonstratierecht. Maar afgelopen 9 weken dwong Halsema winkeleigenaren wél om te sluiten op straffe van torenhoge boetes. In Republiek Amsterdam is iedereen gelijk, maar GroenLinks-kartel is iets gelijker. #aftreden* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/thierrybaudet/status/1267553861071486976>
- ⁷¹ Van Kempen, J. (2020, 1 juni). Viroloog: 'Demonstratie kan superspreading event zijn'. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/viroloog-demonstratie-kan-superspreading-event-zijn~b4e63369/>
- ⁷² NU.nl. (2020, 2 juni). *Halsema stond voor 'duivels dilemma' door hoge opkomst Dam-demonstratie.* Zie <https://www.nu.nl/coronavirus/6055166/halsema-stond-voor-duivels-dilemma-door-hoge-opkomst-dam-demonstratie.html>

-
- ⁷³ Koops, R. (2020, 1 juni). Halsema: Ingrijpen bij demonstratie was uitgelopen op 'relletjes en gedoe'. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/halsema-ingrijpen-bij-demonstratie-was-uitgelopen-op-relletjes-en-gedoe~bd1e5ae9/>
- ⁷⁴ Bouma, F. (2020, 1 juni). Halsema had drukte bij Black Lives Matter-protest onderschat. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/31/coronablog-1-juno-a4001378>
- ⁷⁵ AT5. (2020, 1 juni). 'De anderhalve meter? Ja, daar had iedereen een beetje schijt aan'. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202348/de-anderhalve-meter-ja-daar-had-iedereen-een-beetje-schijt-aan>
- ⁷⁶ AT5. (2020, 2 juni). Halsema over kritiek na niet ingrijpen op de Dam: 'Het was een duivels dilemma'. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202349/halsema-over-kritiek-na-niet-ingrijpen-op-de-dam-het-was-een-duivels-dilemma>
- ⁷⁷ RTL Nieuws. (2020, 2 juni). *Burgemeester Halsema 'overdonderd' door Dam-demonstratie*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5139956/femke-halsema-demonstratie-dam-coronamaatregelen>
- ⁷⁸ AT5. (2020, 2 juni). *Zo protesteerden duizenden tegen anti-zwart politiegeweld op de Dam*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202350/zo-protesteerden-duizenden-tegen-anti-zwart-politiegeweld-op-de-dam>
- ⁷⁹ Couzy, M. (2020, 2 juni). Burgemeester Halsema heeft iets uit te leggen na demonstratie zonder afstand. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/burgemeester-halsema-heeft-iets-uit-te-leggen-na-demonstratie-zonder-afstand~be60cb63/>
- ⁸⁰ Telegraaf. (2020, 2 juni). Burgemeesters tegen Dam-demonstranten: 'Ga in thuisquarantaine'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/672344573/burgemeesters-tegen-dam-demonstranten-ga-in-thuisquarantaine>
- ⁸¹ AT5. (2020, 2 juni). *Veel kritiek op beslissing burgemeester Halsema om demonstratie door te laten gaan*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202352/veel-kritiek-op-beslissing-burgemeester-halsema-om-demonstratie-door-te-laten-gaan>
- ⁸² RTL Nieuws. (2020, 2 juni). *Albert Verlinde furieus op Femke Halsema: 'Onvoorstelbaar'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/entertainment/artikel/5140001/albert-verlinde-furieus-op-femke-halsema-onvoorstelbaar>
- ⁸³ Van den Boomen, V. (2020, 2 juni). 'Beste Femke, ik schaam me voor je'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/vrouw/1646678581/beste-femke-ik-schaam-me-voor-je>
- ⁸⁴ NOS. (2020, 2 juni). *Felle kritiek op Halsema vanuit politiek Den Haag: 'Ze had in moeten grijpen'*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335892-felle-kritiek-op-halsema-vanuit-politiek-den-haag-ze-had-in-moeten-grijpen.html>
- ⁸⁵ Telegraaf. (2020, 2 juni). Derksen kraakt Halsema: 'Ze wil even scoren' [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/1309171367/derksen-kraakt-halsema-ze-wil-even-scoren>
- ⁸⁶ RTL Nieuws. (2020, 2 juni). *Kritiek op Halsema om drukte bij demonstratie: 'Dit is onvoorstelbaar'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5140121/halsema-betoging-dam-george-floyd-drukke-corona-anderhalve-meter>
- ⁸⁷ Telegraaf. (2020, 2 juni). Coalitiepartijen Amsterdam kritisch op burgemeester Femke Halsema. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/637316540/coalitiepartijen-amsterdam-kritisch-op-burgemeester-femke-halsema>
- ⁸⁸ Nieuweboer, M. (2020, 2 juni). 'Toestemming Dam-demonstratie onbegrijpelijk'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/407940548/toestemming-dam-demonstratie-onbegrijpelijk>
- ⁸⁹ ANP. (2020, 2 juni). Oppositie dreigt met motie van wantrouwen tegen Halsema. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/oppositie-dreigt-met-motie-van-wantrouwen-tegen-halsema~bfc53ed2/>
- ⁹⁰ AT5. (2020, 2 juni). *D66 kritisch op Halsema: 'Dit had voorkomen moeten worden'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202357/d66-kritisch-op-halsema-dit-had-voorkomen-moeten-worden>
- ⁹¹ Koops, R. (2020, 2 juni). Halsema: 'Het is natuurlijk pijnlijk dat dit is gebeurd'. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/halsema-het-is-natuurlijk-pijnlijk-dat-dit-is-gebeurd~b90414c3/>
- ⁹² RTL Nieuws. (2020, 2 juni). *Kritiek Kamer op Halsema: 'Soms moet je een demonstratie stoppen'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5140281/haagse-politici-verontwaardigd-over-doorgaan-demonstratie-amsterdam>
- ⁹³ Telegraaf. (2020, 2 juni). RIVM na betoging Amsterdam: de voorschriften zijn helder. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1547514877/rivm-na-betoging-amsterdam-de-voorschriften-zijn-helder>

-
- ⁹⁴ Schoolenberg, M. (2020, 2 juni). 'Burgemeester Halsema heeft het verkeerd ingeschat'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/749365581/burgemeester-halsema-heeft-het-verkeerd-ingeschat>
- ⁹⁵ NU.nl. (2020, 2 juni). *Halsema onder vuur na te druk protest, Amsterdamse raad wil uitleg*. Zie <https://www.nu.nl/coronavirus/6055254/halsema-onder-vuur-na-te-druk-protest-amsterdamse-raad-wil-uitleg.html>
- ⁹⁶ ANP. (2020, 2 juni). Actiegroep: schatting aantal demonstranten bijna onmogelijk. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/actiegroep-schatting-aantal-demonstranten-bijna-onmogelijk~b29a57d2/>
- ⁹⁷ De Winther, Wouter. (2020, 3 juni). Kabinetsleden woedend over demonstratie Amsterdam [Podcast]. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/31873483/kabinetsleden-woedend-over-demonstratie-amsterdam>
- ⁹⁸ Telegraaf. (2020, 2 juni). Johan Derksen: Femke Halsema wil scoren bij haar linkse doelgroep. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/entertainment/1535558592/johan-derksen-femke-halsema-wil-scoren-bij-haar-linkse-doelgroep>
- ⁹⁹ Schoolenberg, M. (2020, 2 juni). Afschuw binnen veiligheidsregio Halsema: 'Geloofwaardigheid gezag ernstig aangetast'. *Telegraaf*. <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1142826352/afschuw-binnen-veiligheidsregio-halsema-geloofwaardigheid-gezag-ernstig-aangetast>
- ¹⁰⁰ NOS [@NOS]. (2020, 2 juni). *Met duizenden demonstreren op de Dam: wat is het risico van een corona-uitbraak?* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/NOS/status/1267779059200786432>.
- ¹⁰¹ NOS. (2020, 2 juni). *IC-coördinator: kans op besmettingen door protest op Dam zeer reëel*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335914-ic-coordinator-kans-op-besmettingen-door-protest-op-dam-zeer-reeel.html>
- ¹⁰² NOS. (2020, 2 juni). *Black Lives Matter-demonstratie op Malieveld in Den Haag*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335916-black-lives-matter-demonstratie-op-malieveld-in-den-haag.html>
- ¹⁰³ Herweijer, K. (2020, 3 juni). Halsema te druk met eigen imago als 'coole' burgermoeder. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/971273319/halsema-te-druk-met-eigen-imago-als-coole-burgermoeder>
- ¹⁰⁴ NOS. (2020, 2 juni). *Volgende week debat in Amsterdamse raad over optreden Halsema*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335925-volgende-week-debat-in-amsterdamse-raad-over-optreden-halsema.html>
- ¹⁰⁵ RTL Nieuws. (2020, 2 juni). *Was de betoging op de Dam een 'superspread-event'?* Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5140401/betoging-amsterdam-coronavirus-viroloog-epidemie-superspreadevent>
- ¹⁰⁶ AT5. (2020, 2 juni). *Grapperhaus vroeg spoedadvies aan RIVM na demonstratie op Dam*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202363/grapperhaus-vroeg-spoedadvies-aan-rivm-na-demonstratie-op-dam>
- ¹⁰⁷ Bremmer, D. (2020, 2 juni). RIVM adviseert dinsdag nog over coronagevaar demonstratie. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/rivm-adviseert-dinsdag-nog-over-coronagevaar-demonstratie~b220b10e/>
- ¹⁰⁸ NOS. (2020, 2 juni). *Grapperhaus: de Amsterdamse raad moet over Halsema oordelen*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335931-grapperhaus-de-amsterdamse-raad-moet-over-halsema-oordelen.html>
- ¹⁰⁹ NU.nl. (2020, 2 juni). *Grapperhaus: Begrip voor optreden Halsema rond antiracisedemonstratie*. Zie <https://www.nu.nl/politiek/6055286/grapperhaus-begrip-voor-optreden-halsema-rond-antiracisedemonstratie.html>
- ¹¹⁰ Muller, M. (2020, 2 juni). Hoe geloofwaardig is de uitleg van Femke Halsema? *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/224424305/hoe-geloofwaardig-is-de-uitleg-van-femke-halsema>
- ¹¹¹ Telegraaf. (2020, 2 juni). Furieuze Wilders over Halsema: 'Ontsla dat mens!' [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/1829652154/furieuz-wilders-over-halsema-ontsla-dat-mens>
- ¹¹² Voormolen, S. (2020, 2 juni). Zo'n grote groep is gevaarlijk, ook buiten. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/02/zon-grote-groep-is-gevaarlijk-ook-buiten-a4001492>
- ¹¹³ Niemantsverdriet, T. (2020, 2 juni). Halsema heeft heel wat uit te leggen, vinden vriend en vijand. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/02/halsema-heeft-heel-wat-uit-te-leggen-vinden-vriend-en-vijand-a4001493>
- ¹¹⁴ Beukers, O. (2020, 2 juni). Welke keuzes had Halsema? 'Er leek niks voorbereid'. *NOS*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335952-welke-keuzes-had-halsema-er-leek-niks-voorbereid.html>
- ¹¹⁵ Aharouay, L. (2020, 2 juni). Grapperhaus: ik zag aanleiding om de korpschef te bellen na gesprek Halsema. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/02/grapperhaus-ik-zag-aanleiding-om-korpschef-te-bellen-na-gesprek-halsema-a4001498>

-
- ¹¹⁶ AT5. (2020, 2 juni). *Organisatie protest blij met Halsema. 'Ze staat aan de goede kant van de geschiedenis'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202368/organisatie-protest-blij-met-halsema-ze-staat-aan-de-goede-kant-van-de-geschiedenis>
- ¹¹⁷ Van der Beek, H. (2020, 2 juni). Hoe had Halsema de demonstratie veiliger kunnen laten verlopen? *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/hoe-had-halsema-de-demonstratie-veiliger-kunnen-laten-verlopen~befc51c7/>
- ¹¹⁸ Peereboom Voller, M. (2020, 2 juni). Gelijke monniken, gelijke mondkapjes. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/687441584/gelijke-monniken-gelijke-mondkapjes>
- ¹¹⁹ AT5. (2020, 2 juni). *Advies: Demonstranten moeten komende twee weken extra alert zijn op coronaklachten*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202371/advies-demonstranten-moeten-komende-twee-keken-extra-alert-zijn-op-coronaklachten>
- ¹²⁰ AT5. (2020, 2 juni). *Fractievoorzitter GroenLinks: 'Er waren veel mensen, daar was iedereen verbaasd over'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202369/fractievoorzitter-groenlinks-er-waren-veel-mensen-daar-was-iedereen-verbaasd-over>
- ¹²¹ AT5. (2020, 3 juni). *Bezoeker demonstratie Dam: 'Racisme bestrijden kost je soms je positie'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202370/bezoeker-demonstratie-dam-racisme-bestrijden-kost-je-soms-je-positie>
- ¹²² AT5. (2020, 2 juni). *Zorgen bij viroloog na demonstratie op de Dam: 'Het kan hard gaan'*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202365/zorgen-bij-viroloog-na-demonstratie-op-de-dam-het-kan-hard-gaan>
- ¹²³ NU.nl. (2020, 3 juni). *Halsema denkt niet aan aftreden na kritiek op handelwijze tijdens protest*. Zie <https://www.nu.nl/binnenland/6055371/halsema-denkt-niet-aan-aftreden-na-kritiek-op-handelwijze-tijdens-protest.html>
- ¹²⁴ Koops, R. (2020, 3 juni). 'Undreamable': zo raakte de Dam volgepakt met demonstranten. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/undreamable-zo-raakte-de-dam-volgepakt-met-demonstranten~baa20557/>
- ¹²⁵ Telegraaf. (2020, 2 juni). Gerard Joling haalt keihard uit naar Halsema [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/1669182143/gerard-joling-haalt-keihard-uit-naar-halsema>
- ¹²⁶ Paauwe, C. (2020, 2 juni). Organisatie Damprotest tegen deelnemers: blij twee weken zoveel mogelijk thuis. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/02/trump-wil-leger-inzetten-i-am-your-president-of-law-and-order-a4001454#upd20200602204848>
- ¹²⁷ NU.nl. (2020, 2 juni). *Zorgen bij viroloog na demonstratie op de Dam: 'Het kan hard gaan'*. Zie <https://www.nu.nl/amsterdam/6055373/zorgen-bij-viroloog-na-demonstratie-op-de-dam-het-kan-hard-gaan.html>
- ¹²⁸ Kalkman, N. (2020, 2 juni). Halsema na Veiligheidsberaad: 'Geen standje gekregen'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1203754390/halsema-na-veiligheidsberaad-geen-standje-gekregen>
- ¹²⁹ Logtenberg, H., & Niemantsverdriet, T. (2020, 3 juni). 'Politie Amsterdam gaf niet de juiste informatie'. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/02/1000-was-toch-wel-het-maximum-dachten-we-a4001546>
- ¹³⁰ Van den Heuvel, J. (2020, 3 juni). Verantwoordelijkheid nemen. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/569547960/verantwoordelijkheid-nemen>
- ¹³¹ Koops, R. (2020, 2 juni). Halsema erkent: we zaten er finaal naast. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/halsema-erkent-we-zaten-er-finaal-naast~bca3aa9f>
- ¹³² Muller, M. (2020, 3 juni). Halsema: demonstranten namen bewust risico voor zichzelf en anderen. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1355879306/halsema-demonstranten-namen-bewust-risico-voor-zichzelf-en-anderen>
- ¹³³ NOS. (2020, 3 juni). *Halsema over Dam-protest: we beschikten niet over de juiste informatie*. Zie <https://nos.nl/artikel/2335987-halsema-over-dam-protest-we-beschikten-niet-over-de-juiste-informatie.html>
- ¹³⁴ RTL Nieuws. (2020, 3 juni). *Halsema vond beelden van drukte op Dam 'pijnlijk om te zien'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5141151/halsema-dam-brief-gemeenteraad-pijnlijk-om-te-zien>
- ¹³⁵ NRC. (2020, 3 juni). Demonstreren op anderhalve meter moet kunnen. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/03/demonstreren-op-anderhalve-meter-moet-kunnen-a4001526>
- ¹³⁶ Slechte, H., Valkenburgh, L. A., Evers, M., & Tanke, G. (2020, 3 juni). Brieven 3/6/2020. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/03/brieven-362020-a4001527>

-
- ¹³⁷ Kuenen, H. (2020, 3 juni). 'Demonstratiehufters'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1674796453/demonstratiehufters>
- ¹³⁸ Liebe, E. (2020, 3 juni). 'Weg is onze opgebouwde 'veiligheid''. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/487273180/weg-is-onze-opgebouwde-veiligheid>
- ¹³⁹ Franke, M. (2020, 3 juni). 'Dam-betoging minachting RIVM-regels'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/557891547/dam-betoging-minachting-rivm-regels>
- ¹⁴⁰ Bosch, M. (2020, 3 juni). Brief 1 'Halsema ongeschikt als burgemeester'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1129211447/brief-1-halsema-ongeschikt-als-burgemeester>; Verhees, M. (2020, 3 juni). Brief 2 'Meerdere missers Halsema'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/606493695/brief-2-meerdere-missers-halsema>; Habers, F. (2020, 3 juni). Brief 3 'Amsterdam klaar met burgemeester'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1154009116/brief-3-amsterdam-klaar-met-burgemeester>
- ¹⁴¹ Schoonenberg, M. (2020, 3 juni). Deskundigen: 'Halsema had onmiddellijk kunnen ingrijpen'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1485514377/deskundigen-halsema-had-onmiddellijk-kunnen-ingrijpen>
- ¹⁴² Huffnagel, F. (2020, 3 juni). Polarisatie heeft veel weg van racisme. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/2019817545/polarisatie-heeft-veel-weg-van-racisme>
- ¹⁴³ Muller, M. (2020, 3 juni). Amsterdamse raad over 'afschuifbrief' Halsema: 'Niet naar anderen wijzen'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1691872790/amsterdamse-raad-over-afschuifbrief-halsema-niet-naar-anderen-wijzen>; Telegraaf [@telegraaf]. (2020, 3 juni). *De 'afschuifbrief' die burgemeester Femke Halsema dinsdagavond laat naar de Amsterdamse gemeenteraad stuurde, roept meer vragen op dan die beantwoordt. Dat stellen raadsleden uit zowel coalitie als oppositie.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/telegraaf/status/1268161757698277377>
- ¹⁴⁴ Kok, A. (2020, 3 juni). Burgemeester Femke en de 'halsemahaat'. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/03/burgemeester-femke-en-de-halsemahaat-a4001593>
- ¹⁴⁵ Pronk, H. (2020, 3 juni). 'Grapperhaus kan Halsema ontslaan'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1900915628/grapperhaus-kan-halsema-ontslaan>
- ¹⁴⁶ Telegraaf. (2020, 3 juni). 'Assistent Halsema druk bezig met damage control' [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/1350742299/assistent-halsema-druk-bezig-met-damage-control>; Telegraaf [@telegraaf]. (2020, 3 juni). *Een dag na de storm van kritiek op Femke Halsema is de rust nog altijd niet teruggekeerd. Verslaggever Mike Muller geeft een update.* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/telegraaf/status/1268188968899751939>
- ¹⁴⁷ NOS. (2020, 3 juni). *Premier veroordeelt Dam-demonstratie: 'abnormaal' om geen afstand te houden.* Zie <https://nos.nl/artikel/2336061-premier-veroordeelt-dam-demonstratie-abnormaal-om-geen-afstand-te-houden.html>
- ¹⁴⁸ Hoogland, R. (2020, 3 juni). Femke moet blijven, ik heb ook recht op werk. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/210134616/femke-moet-blijven-ik-heb-ook-recht-op-werk>
- ¹⁴⁹ Van den Heuvel, J. (2020, 3 juni). Hoe Halsema zich in de nesten werkt. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/391667790/hoe-halsema-zich-in-de-nesten-werkt>
- ¹⁵⁰ Hofs, H. (2020, 3 juni). Politie wist van verwachte drukte tijdens Damdemonstratie. *NOS*. Zie <https://nos.nl/artikel/2336099-politie-wist-van-verwachte-drukke-tijdens-damdemonstratie.html>
- ¹⁵¹ Muller, M. (2020, 3 juni). Woordvoerder Halsema: mogelijk waren er 10.000 mensen op de Dam. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1188617711/woordvoerder-halsema-mogelijk-waren-er-10-000-mensen-op-de-dam>
- ¹⁵² Telegraaf. (2020, 4 juni). Korpschef: fouten gemaakt bij inschatten van protest. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1364671934/korpschef-fouten-gemaakt-bij-inschatten-van-protest>
- ¹⁵³ Bakker, A., & Bartels, V. (2020, 4 juni). Appjes Halsema (nog) niet openbaar. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1886511544/appjes-halsema-nog-niet-openbaar>
- ¹⁵⁴ Ter Woort, M. (2020, 4 juni). Uitslag Stelling: 'Halsema moet opstappen'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/197480911/uitslag-stelling-halsema-moet-opstappen>
- ¹⁵⁵ Telegraaf. (2020, 4 juni). Memphis: 'Liep naast Halsema op de Dam' [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/504656758/memphis-liep-naast-halsema-op-de-dam>

-
- ¹⁵⁶ Laumans, W. (2020, 4 juni). Even kwijt waar ik voor moet gaan staan. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/754637770/even-kwijt-waar-ik-voor-moet-gaan-staan>
- ¹⁵⁷ Koops, R. (2020, 4 juni). Hoe Femke Halsema uit de politieke gevarenzone kan komen. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/hoe-femke-halsema-uit-de-politieke-gevaarzone-kan-komen~b32397da/>
- ¹⁵⁸ Bakker, A., & Bartels, V. (2020, 4 juni). Wilders eist: 'Maak gesprek Grapperhaus en Halsema openbaar'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1314908570/wilders-eist-maak-gesprek-grapperhaus-en-halsema-openbaar>
- ¹⁵⁹ Het Parool. (2020, 4 juni). Burgemeester verbiedt tijdens coronacrisis alle demonstraties op de Dam. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/burgemeester-verbiedt-tijdens-coronacrisis-alle-demonstraties-op-de-dam~b51f1b2e/>
- ¹⁶⁰ Telegraaf. (2020, 4 juni). Halsema verbiedt alle demonstraties op de Dam. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1693379509/halsema-verbiedt-alle-demonstraties-op-de-dam>
- ¹⁶¹ Langhout, Y. (2020, 4 juni). 'Les trekken uit demonstratie Dam'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/95699085/les-trekken-uit-demonstratie-dam>
- ¹⁶² Telegraaf. (2020, 4 juni). Van Dissel over Dam-demonstratie: 'buitengewoon vervelend'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1647245436/van-dissel-over-dam-demonstratie-buitengewoon-vervelend>
- ¹⁶³ Terstall, E. (2020, 4 juni). Laten we hopen dat het coronavirus Amsterdam zal sparen. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1641062899/laten-we-hopen-dat-het-coronavirus-amsterdam-zal-sparen>
- ¹⁶⁴ Bakker, A., & Bartels, V. (2020, 4 juni). Dit bespraken Grapperhaus en Halsema over de Damdemo. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/184270332/dit-bespraken-grapperhaus-en-halsema-over-de-damdemo>
- ¹⁶⁵ Telegraaf. (2020, 4 juni). Wilders: 'Verwaande diva van GroenLinks gaf iedereen de schuld'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/90484847/wilders-verwaande-diva-van-groen-links-gaf-iedereen-de-schuld>
- ¹⁶⁶ RTL Nieuws. (2020, 4 juni). *Boos appcontact tussen Halsema en Grapperhaus: 'In de kou gezet'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5143076/femke-halsema-ferd-grapperhaus-antiracismedemonstratie-amsterdam>
- ¹⁶⁷ NOS. (2020, 4 juni). *Halsema en Grapperhaus bakkeleiden via de app over demonstratie Dam*. Zie <https://nos.nl/artikel/2336191-halsema-en-grapperhaus-bakkeleiden-via-de-app-over-demonstratie-dam.html>
- ¹⁶⁸ Muller, M. (2020, 4 juni). 'Alles verbieden op de Dam is onterechte overreactie'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1194339308/alles-verbieden-op-de-dam-is-onterechte-overreactie>
- ¹⁶⁹ Duk, W. (2020, 4 juni). 'Halsema gedroeg zich als GroenLinks-activiste' [Podcast]. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/665261147/halsema-gedroeg-zich-als-groen-links-activiste>
- ¹⁷⁰ Telegraaf. (2020, 4 juni). Bruls schrikt van app-ruzie Halsema en Grapperhaus. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/791436111/bruls-schrikt-van-app-ruzie-halsema-en-grapperhaus>
- ¹⁷¹ De Winther, W. (2020, 5 juni). Analyse: Voor bestuurder Halsema staat imago voorop. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/207952332/analyse-voor-bestuurder-halsema-staat-imago-voorop>
- ¹⁷² Telegraaf. (2020, 4 juni). Wilders: 'Halsema heeft de boel genept!' [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/308189113/wilders-halsema-heeft-de-boel-genept>
- ¹⁷³ Vink, M. (2020, 5 juni). Advocaten pleiten na Dam-miskleun voor collectief pardon coronaboetes. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1953131910/advocaten-pleiten-na-dam-miskleun-voor-collectief-pardon-coronaboetes>
- ¹⁷⁴ RTL Nieuws. (2020, 4 juni). *Grapperhaus: niet voor karretje Halsema gespannen*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5143686/grapperhaus-halsema-amsterdam-demonstratie-racisme>
- ¹⁷⁵ NOS. (2020, 4 juni). *Grapperhaus blijft zwijgen over wrevel met burgemeester Halsema*. Zie <https://nos.nl/artikel/2336252-grapperhaus-blijft-zwijgen-over-wrevel-met-burgemeester-halsema.html>
- ¹⁷⁶ Telegraaf. (2020, 5 juni). Grapperhaus over publiceren appverkeer Halsema: 'Uitzonderlijke situatie'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1788449367/grapperhaus-over-publiceren-appverkeer-halsema-uitzonderlijke-situatie>
- ¹⁷⁷ Abrahams, F. (2020, 5 juni). Femke en Hillary. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/05/femke-en-hillary-a4001837>

-
- ¹⁷⁸ Zwagerman, M. (2020, 5 juni). Panikerende Halsema niet klaar voor het grote werk. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1726706832/panikerende-halsema-niet-klaar-voor-het-grote-werk>
- ¹⁷⁹ Hoogland, R. (2020, 5 juni). De T is nu eenmaal de T: die houden we erin. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/373970590/de-t-is-nu-eenmaal-de-t-die-houden-we-erin>
- ¹⁸⁰ Roosendaal, M. (2020, 5 juni). 'Ik wil geen Halsemaatje doen'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1348301292/ik-wil-geen-halsemaatje-doen>
- ¹⁸¹ Özdil, Z. (2020, 6 juni). In elk ander land was Halsema premier geworden. *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/06/in-elk-ander-land-was-halsema-premier-geworden-a4001948>
- ¹⁸² Van der Beek, H. (2020, 6 juni). Symbool van links, mikpunt voor rechts: waarom maakt Halsema zo veel los? *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/symbool-van-links-mikpunt-voor-rechts-waarom-maakt-halsema-zo-veel-los~b29665fa/>
- ¹⁸³ Jansen, P. (2020, 6 juni). Klein gedrag van een burgemeester van een grote stad. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1425480885/klein-gedrag-van-een-burgemeester-van-een-grote-stad>
- ¹⁸⁴ Van Vliet, F. (2020, 6 juni). Femke Trump. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/970994824/femke-trump>
- ¹⁸⁵ Marbe, N. (2020, 6 juni). Gedachtepolitie beschermt falende Halsema. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1813745167/gedachtepolitie-beschermt-falende-halsema>
- ¹⁸⁶ Telegraaf. (2020, 7 juni). Harde kritiek Joustra op verloop Dam-demo. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/550004125/harde-kritiek-joustra-op-verloop-dam-demo>
- ¹⁸⁷ Van Leeuwen, A. (2020, 8 juni). 'Bang voor gevolgen demonstraties'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/2053100161/bang-voor-gevolgen-demonstraties>
- ¹⁸⁸ De Winther, W. (2020, 9 juni). Halsema probeerde het ook bij Rutte. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/639261192/halsema-probeerde-het-ook-bij-rutte>
- ¹⁸⁹ Goorden, K. (2020, 9 juni). Excuses van Halsema? Ze beschermden een grondrecht! *NRC*. Zie <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/09/racisme-1-excuses-van-halsema-ze-beschermden-een-grondrecht-a4002148>
- ¹⁹⁰ Koops, R. (2020, 9 juni). Opiniepeiling: geen meerderheid voor aftreden Halsema. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/opiniepeiling-geen-meerderheid-voor-aftreden-halsema~b5c8a707/>
- ¹⁹¹ Muller, M. (2020, 9 juni). Demonstratieprotocol niet nageleefd bij Dam-demo: 'Kapitale fout'. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1009390488/demonstratieprotocol-niet-nageleefd-bij-dam-demo-kapitale-fout>
- ¹⁹² De Winther, W. (2020, 9 juni). 'Ministers vrezen dubbele agenda Halsema' [Podcast]. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1426482544/ministers-vrezen-dubbele-agenda-halsema>
- ¹⁹³ Muller, M. (2020, 10 juni). Halsema wacht moeilijk debat. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/2043368818/halsema-wacht-moeilijk-debat>
- ¹⁹⁴ RTL Nieuws. (2020, 10 juni). *Halsema wacht spannend debat over demonstratie op de Dam: 'Het hele land kijkt mee'*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5148036/spannend-debat-amsterdam-over-optreden-burgemeester-halsema-rond>
- ¹⁹⁵ NOS. (2020, 10 juni). *Burgemeesters: Halsema onbehoorlijk aangepakt door Tweede Kamer*. Zie <https://nos.nl/artikel/2336788-burgemeesters-halsema-onbehoorlijk-aangepakt-door-tweede-kamer.html>
- ¹⁹⁶ NOS [@NOS]. (2020, 10 juni). *Harde verwijten aan Halsema in debat over demonstratie op Dam* [Tweet]. Zie <https://twitter.com/NOS/status/1270703504886239232>.
- ¹⁹⁷ NOS. (2020, 10 juni). *Halsema betuigt spijt over demonstratie op Dam*. Zie <https://nos.nl/artikel/2336829-halsema-betuigt-spijt-over-demonstratie-op-dam.html>
- ¹⁹⁸ Telegraaf. (2020, 10 juni). 'Halsema toont voor zoveelste keer incompetentie' [Videobestand]. Zie <https://www.telegraaf.nl/video/1583033093/halsema-toont-voor-zoveelste-keer-incompetentie>
- ¹⁹⁹ RTL Nieuws. (2020, 10 juni). *Halsema overleeft motie van wantrouwen over demo op de Dam*. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5149266/spoeddebat-halsema-demonstratie-dam-corona-anderhalve-meter>
- ²⁰⁰ Telegraaf. (2020, 11 juni). Halsema overleeft motie van wantrouwen na Dam-demo. *Telegraaf*. Zie <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1858011563/halsema-overleeft-motie-van-wantrouwen-na-dam-demo>

²⁰¹ NOS. (2020, 10 juni). *Halsema houdt steun van gemeenteraad in debat over Dam-demonstratie*. Zie <https://nos.nl/artikel/2336876-halsema-houdt-steun-van-gemeenteraad-in-debat-over-dam-demonstratie.html>

²⁰² Couzy, M., & Koops, R. (2020, 10 juni). Halsema overleeft motie van wantrouwen over demonstratie op de Dam. *Het Parool*. Zie <https://www.parool.nl/amsterdam/halsema-overleeft-motie-van-wantrouwen-over-demonstratie-op-de-dam~bc5b2215/>

²⁰³ AT5. (2020, 11 juni). *Halsema houdt steun meerderheid raad na marathondebat*. Zie <https://www.at5.nl/artikelen/202553/halsema-houdt-steun-meerderheid-raad-na-marathondebat>